

“Socialització dels sentiments i emocions d’afecte i ira de les nenes i dels nens de
l’educació infantil”

una mirada coeducativa

Autora: Mercè Gómez i Llobregat
Llicència demanada per al curs 2006-2007

ÍNDEX

1. Introducció	3
1.1 Antecedents del tema objecte de l'estudi.	3
1.2 Explicació del tema.	6
1.3 Objectius i resultats proposats.	11
1.4 Marc Normatiu	13
2. Treball dut a terme	18
2.1 Disseny i descripció del pla de treball	18
2.2 Metodologia emprada.	19
2.3 Descripció de l'estudi.	20
2.4 Descripció dels recursos utilitzats	21
2.4.1 Criteris de selecció de centres, alumnat i mestres	21
2.4.2 Instruments de recollida de dades	21
2.4.2.1 Recollida de documentació legal	25
2.4.2.2 Elaboració d'instruments	25
3. Resultats obtinguts	29
3.1 Presentació dels resultats obtinguts.	29
3.1.1 Professorat	29
3.1.2 Cuidadors/es	45
3.1.3 Alumnat	50
3.2 Anàlisi de resultats.	59
3.2.1 Anàlisi dels textos legals	59
3.2.2 Anàlisi dels resultats: professorat	62
3.2.3 Anàlisi dels resultats: cuidadors/es	65
3.2.4 Anàlisi dels resultats: alumnat	67
4. Conclusions	69
5. Bibliografia comentada	72
6. Annexos	88

1.- Introducció

Educar no es llenar sino encender¹

L'escola és una de les principals institucions que contribueixen a la construcció i formació de les persones, i en especial a què es construeixin com a tals les nenes i els nens. Per això, cal que es reconegui el seu pes específic en la transmissió de models.

L'educació de nenes i nens, de nois i noies, a l'escola ha experimentat un canvi fonamental en els darrers decennis. D'unes escoles separades per a uns i altres s'ha passat a una escola mixta on s'ofereix el mateix currículum per als nois i noies.

Tanmateix, aquest sistema no ha corregit ni evitat que el sexisme, o sigui, la desigualtat entre el que és masculí i el que és femení, continuï transmetent-se i reproduint-se com a reflex del que succeeix a la societat. Les formes d'aquesta transmissió a l'escola són difícils d'apreciar a primera vista, a causa de que estan molt integrades en la cultura patriarcal que arrossegueu, variant a través del temps, des de fa segles. Aquesta reflexió ha dut a moltes i molts especialistes en educació a proposar que és legítima la pretensió de l'escola per aconseguir ser coeducativa, és a dir, de superar aquestes desigualtats presents en les pràctiques socials habituals en el si dels centres educatius.

1.1.- Antecedents del tema objecte de l'estudi

Una de les motivacions per a presentar aquest estudi ha estat la meua participació en el "Pla Estratègic per a l'adquisició i millora de les competències bàsiques en habilitats socials-emocionals i d'aprenentatge" 2003-2007 del meu centre, reconegut pel Departament d'Educació, i la necessitat d'aprofundir a partir del treball fet fins ara.

En els últims anys han aparegut amb força tota una sèrie d'estudis i reflexions al voltant de l'educació emocional que he conegut participant, durant dos anys, en la formació que es proposava dins del Pla Estratègic. La formadora d'aquests cursos ha estat Anna Carpena amb qui vam treballar aspectes teòrics i la concreció d'aquells elements més adients per treballar amb l'alumnat de 1r d'ESO, amb els que vam decidir iniciar les nostres intervencions des de la tutoria i les àrees.

La Coeducació designa una certa manera d'entendre l'educació de nenes i nens. És cert que hi ha hagut un debat històric sobre la conveniència del terme coeducació ("escola mixta", "co-ensenyament", "educació no sexista"...). Sigui quina sigui la paraula utilitzada, la qüestió gira sempre al voltant de la següent

¹ *Vg Wagensberg, Jorge. : A más cómo, menos por qué.*

premissa: el concepte de persona no és neutre i les aules estan composades per nenes i nens, socialitzats de formes diferents en els seus valors, actituds, comportaments i normes.

La coeducació tal com jo l'entenc no pretén l'homogeneïtzació dels sexes, sinó propiciar des de la diferència, la igualtat d'oportunitats real. Aquesta idea té dos vessants: fer visible les diferents socialitzacions de nenes i nens, i integrar de forma explícita i amb continguts d'aprenentatge la perspectiva de gènere. Ambdós plantejaments conformen la filosofia que ha de sustentar i articular la pràctica educativa: respectar les diferències sempre que NO reproduïxin desigualtats.

L'escola coeducativa es presenta com un model d'educació integral de la persona com a ésser autònom i proposa una varietat de models que possibilitin a nenes i nens desenvolupar la personalitat d'acord amb les seves actituds i capacitats, per sobre de les limitacions d'adscripció a un gènere determinat, imposat per els uns i les altres.

La coeducació suposa prendre com a models de referència tant el model femení com el masculí, tant l'àmbit privat o quotidià com el públic. Això comporta la revisió d'ambdós models per tractar d'optimitzar el desenvolupament individual i l'enriquiment mutu d'ambdós sexes, és a dir recollir els valors positius dels diferents models, com per exemple revaloritzant el model femení en aquells aspectes d'aportació en vers la cura de les persones, etc. que ajudin a construir-se com a persones.

Recordar les aportacions, fetes al tema de la coeducació, per l'ICE de la UAB amb la publicació dels Quaderns de Coeducació, la realització de cursos de formació i l'organització de jornades específiques. L'últim Quadern nº 16 té com a innovador el fet de plantejar la reflexió sobre la masculinitat i fer algunes propostes de treball.

Vull destacar l'impuls de dones com Marina Subirats i Amparo Tomé, que han esdevingut autoritats en la matèria tant per les seves reflexions teòriques fruit de moltes investigacions sobre el terreny com per la seva actitud de donar suport a totes aquelles iniciatives que d'una manera implícita o explícita han fet avançar l'apropament de moltes persones del món educatiu vers la proposta d'una escola coeducativa.

Són molt interessants així mateix les aportacions teòriques i d'investigació per part d'en Xavier Bonal, o les de Miguel Ángel Santos Guerra en el seu últim llibre anomenat "El haren pedagógico" on situa la perspectiva de gènere en l'organització escolar.

A la dècada dels vuitanta, les anàlisis i investigacions feministes sobre la pràctica educativa i des de diferents camps del coneixement, van començar a denunciar les discriminacions que es produïen en el Sistema Educatiu i que posaven de manifest que l'escola mixta exercia una socialització diferenciada que servia a la reproducció, legitimació i perpetuació de les desigualtats d'origen.

El llenguatge sexista es va denunciar com un condicionant de tota l'educació i un impediment clau perquè en les persones s'obris pas la idea d'igualtat. Els treballs de Garcia Meseguer (1986) van ajudar a comprendre com l'estructura masculinitzada de l'idioma no sols provoca una ocultació sistemàtica de les dones i tot el que els afecta, sinó que, a més, produïa una mena de masculinització *"en el cuadro de clavijas de la mente y sesgan, por rutina de reflejos, nuestra forma de captar el mundo"*. Per corregir aquesta situació, el Instituto de la mujer (1989) publicaria unes propostes per evitar el sexisme en el llenguatge.

Un altre aspecte important va ser la introducció del concepte gènere que va permetre nous desenvolupaments teòrics i metodològics. El gènere com a construcció cultural de la sexuació, categoria cultural imposada sobre un cos sexual, facilitava la distinció entre els fets biològics i socials i permetia explicar que les diferències biològiques entre homes i dones no implicaven, per elles mateixes, capacitats, actituds o aptituds diferents (Izquierdo, 1985; Garcia Meseguer, 1989).

Maria Angeles Durán (1982) va donar explicacions a l'exclusió de les dones de la Ciència i Amparo Moreno (1986) ajudava a descobrir com es construeix, a través dels diferents nivells educatius, una forma androcèntrica de coneixement i d'explicació del món que impregnava la cultura escolar, escrita a la mida d'un model viril hegemònic, que no servia per a explicar a les dones ni a quasi cap home. Davant del sexisme escolar es proposen nous camins coeducatius (Santos, 1984; Moreno, 1986; Instituto de la Mujer, 1986; Feminario de Alicante,, 1987; Simon, 1989).

Diferents obres (Garreta, 1984 i 1985; Garreta i Careaga, 1987; Instituto de la mujer, 1987) analitzaven com els llibres de text reforçaven una imatge infravalorada i discriminatòria de les dones, independentment de cursos i matèries.

Amb enquestes (Freixes i Fuentes, 1986) realitzades entre pares i mares, professores i professors, s'ha analitzat com estimulaven i avaluaven a nenes i a nens de forma diferent d'acord a estereotips de gènere íntimament assumits, sense ser conscient de fer-ho.

Marina Subirats i Cristina Brullet (1988) van realitzar estudis sobre les interaccions verbals que es produïen a les aules demostrant que, de forma inconscient, es produïa una major atenció als nens que a les nenes.

Els estudis, investigacions i publicacions es van multiplicar als anys 90: Pautes d'observació per analitzar el sexisme en l'àmbit educatiu (Subirats i Tomé, 1992); noves anàlisis dels llibres de text (Subirats, 1993); sexisme en el llenguatge (Lledó,1992); noves propostes coeducatives(Altable,1991; Mañeru i Rubio,1992; Junta de Andalucía, 1993).

Les investigacions i publicacions més recents mostren que en el espai escolar les coses han canviat poc. Nieves Blanco (2000) analitza els llibres de text editats entre 1996 i 1997 on encara es detecta l'ús del llenguatge sexista i rols estereotipats. Rodríguez (2004) analitza els continguts culturals que es transmeten

a l'alumnat i confirma que continuen tenint un marcat caràcter androcèntric, sexista i estereotipat. Però, a la vegada, es continuen fent propostes per al desenvolupament d'una coeducació efectiva (Tomé i Rambla, 2001; Rodríguez, 2003; Lomas 2004).

El projecte "Les persones que volem ser" aprovat pel Consell Escolar de l'IES Montserrat Roig el curs 1997-98 com a programa de valors i que va ser premiat pel Departament d'Educació l'any 1999, s'aprova amb la intenció de ser un eix vertebrador i definidor de totes les activitats docents. La fórmula organitzativa permetia que tota la comunitat educativa fos present en les decisions. En alguns cursos s'havien treballat temes com la igualtat, fent tallers contra la violència de gènere i commemorant el 8 de març.

En un altre moment, la proposta de Pla Estratègics per introduir les habilitats socio-emocionals no va ser difícil, tot i que el professorat no ha interioritzat aquests temes a la comissió de valors.

El professorat del departament de Matemàtiques de l'IES Montserrat Roig ha començat a qüestionar la neutralitat del currículum explícit i han presentat al claustre un projecte sobre "*La Coeducació a l'àrea de Matemàtiques*" aprovat per unanimitat i amb la demanda dels altres departaments de participar, en el marc de la Comissió Pedagògica i la Comissió de Valors, en el desenvolupament i resultats. Aquest projecte ha estat aprovat pel Consell Escolar i es presentarà en aquesta nova convocatòria de programes d'innovació 2006.

1.2.- Explicació del tema

La investigació que presento en aquest projecte pretén estudiar l'expressió dels sentiments d'afecte i ira en les nenes i els nens d'educació infantil, a la llum de dues qüestions interconnectades: la socialització i el sexisme.

Una de les característiques fonamentals que diferencien a l'ésser humà de la resta dels animals és la seva capacitat d'imaginar. La realitat no és més que el que nosaltres imaginem que és la realitat. Cada persona construeix la seva imatge de la realitat a partir del que els altres li diuen sobre aquests fets, és a dir, a partir dels judicis que els altres emeten sobre la realitat. Els altres estan a la vegada sota la influència d'altres i així successivament. D'aquí que la nostra forma de pensar estigui fortament condicionada per la societat a la que pertanyem.

Des del moment en que naixem comencem a rebre aquesta influència social que condiciona la nostra manera de ser i d'estar al món. Al mateix temps que aprenem les paraules, les nenes i els nens, de cada comunitat lingüística, aprenem, al principi de manera confusa, la idea que hi ha al darrere d'elles, la "realitat" que els altres els hi atribueixen.

Des del punt de vista social tan sols existeix allò que té nom o allò del que és possible parlar, és a dir, allò del que ja s'ha parlat alguna vegada, la resta de les coses pertanyen al món fosc i confús de lo individual de l'incomunicable, del que no pot ser dit i per lo tant no té existència social. El llenguatge reflexa, així, el sistema de pensament col·lectiu i amb ell es transmet una gran part de la forma de pensar, sentir i actuar de cada societat. Les paraules que amaguen idees implícites actuen com a estimulants o repressores d'una eficàcia molt superior als discursos clarament formulats.

En aquest marc la socialització s'entén com el procés mitjançant el qual els individus que pertanyen a una societat o cultura aprenen i interioritzen un conjunt de normes, valors i formes de percebre la realitat, que els dota de les capacitats necessàries per aconseguir satisfactòriament en la interacció social; encara més enllà d'aquesta, ja que les habilitats intel·lectuals i emocionals s'adquireixen a través d'activitats interactives, és a dir, el concepte que la persona té de si mateixa, els seus models cognitius i els seus impulsos emotius, és ella mateixa el resultat de la socialització.

El que creiem ser té a veure amb la construcció de la nostra imatge a partir dels models que se'ns ofereixen des de la societat, que és la que determina com hem de ser i comportar-nos, quines són les nostres possibilitats i els nostres límits. Aquestes pautes i models no són les mateixes per tots els individus, existeixen unes per al sexe femení i unes altres per al sexe masculí, clarament diferenciades.

Veiem com la variable gènere té molta importància en els processos de socialització, entenent per gènere la construcció social de les persones a partir del seu sexe. Els codis de gènere són totes aquelles regles socials que ordenen l'univers de les persones i els grups socials.

Les societats han creat sistemes de rol i patrons de comportaments diferents per a homes i per a dones, preinscripcions sobre el que s'ha de fer i com s'ha d'actuar en funció del sexe. Aquests patrons de comportament són els gèneres.

El sistema sexe/gènere constitueix un ordre de construcció de les identitats femenines i masculines, ordre que s'atribueix, per a tots els individus, determinacions i limitacions en totes les dimensions de la vida: en els aspectes relatius al cos, el seu desenvolupament i possibilitats, en els aspectes psicològics, socials i polítics. Aquests aspectes varien en les societats però la característica invariable és que el gènere masculí és, a més a més d'un sistema d'organització de les identitats, un sistema de poder.

La socialització, com operació bàsica d'interiorització de les normes socials, està totalment marcada per la distinció genèrica, de manera que, en general, des de les primeres manifestacions de la personalitat d'una criatura humana, es fa patent un comportament diferent de les nenes i dels nens.

Quan les nenes i els nens arriben a l'escola ja tenen interioritzades la majoria de les pautes de conductes discriminatòries, degut al component sexista del procés

socialitzador. Dit d'una altra manera l'alumnat regula els seus comportaments a partir d'una sèrie de regles socials que pauten el significat dels gèneres en una primera etapa de la vida. El que fa l'escola, bé per acció u omissió, es mantenir, produir, reproduir i reforçar alguns estereotips de gènere.

La manifestació espontània en els jocs mostra que els dels nens solen ser agressius i els de les nenes de caràcter pacífic; si els jocs són diferents és necessari admetre que existeixen models diferents per a uns i per les altres. Les desigualtats per raó de sexe afecten a les nenes en uns aspectes i als nens en altres. Per exemple les nenes tendeixen a mantenir més contacte de relació d'afectes, amb mostra de carícies, petons, abraçades... mentres que els nens tendeixen a rebutjar aquests valors perquè els consideren més propis de nenes.

Es fa necessari que justifiqui el per què d'analitzar aquests dos sentiments: els d'afecte i d'ira i no d'altres. El fet de triar els sentiments d'afecte està relacionat amb el concepte de feminitat, tan lligat al fet que les dones tenim la capacitat de ser mares, de ser les responsables de la cura de la resta de les persones que viuen en el nostre entorn immediat.... i per tan té a veure en com les nenes ho expressen en forma d'abraçades, petons, carícies d'una manera com natural i és això el que s'espera d'elles, així com dels nens s'espera que no expressin les emocions d'afecte de la mateixa manera que ho fan les nenes però si es viu com quasi natural que juguin de continuo al futbol i tinguin en major nombre relacions entre ells de formes agressives, amb expressions d'empentes, patades, es tiren pedres, sorra... Michael Kaufman en el seu treball "Las siete P's de la violencia de los hombres" comenta com una de les demandes de la societat patriarcal vers la construcció de la masculinitat és la transformació d'una gama d'emocions en ira, la qual cosa es torna violència dirigida a ells mateixos (abusos de substàncies o conductes autodestructives..) i violència vers les respostes en les relacions vers els i les altres.

Una aproximació a aquests temes pot constituir una contribució al coneixement i comprensió de la relació que existeix entre emocions i gènere i a la vegada propiciar un reforçament dels eixos transversals, aquells que fan que l'escola no tan sols instrueixi sinó que eduqui. Una bona educació emocional i una bona socialització han de contribuir a la felicitat de les persones, a millorar llurs relacions, la convivència escolar, les actituds davant els aprenentatges i contribueix a la igualtat real entre sexes. En termes més generals, aquesta investigació posa sobre la taula qüestions de tanta actualitat com la prevenció de la violència de gènere, la prevenció de la violència escolar i la coeducació.

Recordar que la implantació de l'escola mixta des del 1970 va suposar un gran avenç per a l'educació de les dones, donat que ambdós sexes participen, en principi, de la mateixa formació i comparteixen les mateixes experiències a les aules. Malgrat això, l'escola mixta no ha estat capaç de corregir els estereotips vigents ja que la nostra societat i també l'escola solen acceptar, si no potenciar, rols, orientacions i expectatives diferents en funció del sexe de les persones.

Trenta-sis anys després ens adonem que l'escola mixta conté biaixos sexistes que encara, i malgrat els esforços de l'administració educativa, no han estat superats. Tot i que teòricament el model coeducatiu s'hagi adoptat com a model d'educació, encara gran part del professorat no l'ha interioritzat; en part perquè la pròpia societat s'ha quedat en els límits de la discussió però no ha facilitat la comprensió i la pràctica de la coeducació.

És conegut per la comunitat escolar i la comunitat científica que els primers anys en la vida de les persones són molt rellevants per al creixement físic, emocional, psíquic, d'habilitats, de destreses, de capacitats que conformen el que es coneix com a personalitat de la nena o del nen, o el que comencem a definir com a procés de construcció personal de la identitat.

No és necessari insistir en la falsedat de la metàfora del nen o de la nena coctelera en la que, si hi introduïm uns certs hàbits d'higiene, més racions diàries d'estimació, més una bona alimentació, li ensenyem a escoltar música precoçment i afavorim la psicomotricitat, aconseguirem una persona estable, neta, carinyosa, amant de la música i esportista.

Al contrari, la complexitat de la realitat i l'inacabable nombre de variables que s'interrelacionen en la formació de les identitats no ens permeten assegurar amb cap fiabilitat on radiquen les subtils diferències en les construccions identitàries de les nenes i dels nens que ens fan ser, estar i viure el món de forma diferent.

Tot i que, amb l'objectiu d'acompanyar el procés del desenvolupament integral dels nens i les nenes, assegurem una bona planificació escolar, una preparació diària seqüenciada, invertim en l'ús de les metodologies més innovadores i treballem tots els components implícits i explícits en el desenvolupament de les emocions i sentiments de les nenes i dels nens, els resultats obtinguts sabem que són ben diferents. La construcció de la identitat és un procés d'individualització.

Potser la falta de comprensió dels mecanismes que proporcionen resultats tan diversos ens produeix l'ansietat, l'estranyesa, la incertesa ... que compartim avui dia professorat i famílies.

Comptem, però, amb els sabers i l'experiència del professorat de l'etapa infantil, amb els seus alts nivells de formació, amb una plena dedicació al procés de l'ensenyament i aprenentatge de l'alumnat, amb un alt grau de sensibilitat, una gran estimació i cura a les nenes i els nens de 3 a 6 anys. Tot i això, crec que no s'està donant el grau de satisfacció necessària que ens permeti contemplar amb serenitat ni resoldre amb encert alguns elements de l'àmbit socio-ètico-educatiu que posen en entredit patrons, regles, normes i principis educatius.

Sabem que les nenes i els nens aprenen les seves pautes de comportament com a nenes i com a nens no sols a casa; sabem que ho aprenen també amb la identificació dels personatges dels contes, o la imitació d'herois o heroïnes dels dibuixos animats, que imiten les formes de relació que es donen a casa entre les seves mares i pares, en els aprenentatges que incorporen en els jocs en solitari o

amb els seus iguals, en com es situen en els espais de joc... Però el que hem de subratllar, és que el lloc més rellevant quant als aprenentatges socials que fan les nenes i els nens de normes, regles i principis de gènere, que majoritàriament són sexistes, és l'espai escolar on tenen com a models, quasi exclusivament, a professora i mestra i no a professor i mestre.

Malgrat el què he dit, puc assegurar que l'espai escolar és el menys discriminatori de tots els espais socialitzadors, però no per això hem de deixar de tenir-lo en compte.

Sembla increïble que, al començament del segle XXI, estem parlant encara del sexisme, de les desigualtats per raó de sexe a les nostres escoles. No em causa sorpresa degut a la diversitat de falses creences i mites que continuen instal·lats en la nostra cultura. Per exemple, que el sistema educatiu és igualitari, que educa en els principis de igualtat, de respecte mutu i de democràcia, que el professorat imparteix els mateixos coneixements a uns i a altres, que el professorat atén per igual a les unes que a els uns, que nenes i nens juguen als mateixos jocs, que tenen la mateixa mestra o mestre, que realitzen les mateixes activitats, etc. És per això que el sexisme és difícil de detectar, de desvetllar i, per tant, que l'escola prengui mesures concretes contra aquesta forma de discriminació i desigualtat social.

Avui, la socialització de les dones comporta que la seva identitat estigui basada o fonamentada en la cura de les altres persones i en les relacions personals que promouen el desenvolupament dels afectes, l'expressió de determinats sentiments, l'empatia..., i que la seva autoavaluació s'associï amb el fet de donar. Respondre a les necessitats de les altres persones els suposa una sensació de gratificació i plaer; però paguen un preu molt alt: el de la dependència emocional, en particular vers els homes. En canvi, als homes se'ls socialitza en la inhibició dels seus sentiments afectius i de dependència emocional, guiant-los vers una afectivitat oposada a la de les dones, i mutilant la seva capacitat de comunicació, així com la possibilitat d'entendre's amb l'altre gènere. L'home sent l'amor com una cosa perifèrica en la seva vida, a la vegada que la dona construeix gran part de la seva dependència segons una forma de viure l'afectivitat que serà el centre de la seva vida, tot i que impliqui patiment.

L'escola contribueix a aquesta socialització reproduint i legitimant els diferents rols o papers socials assignats a dones i homes. Encara avui dia "hi ha un tema fonamental no superat en l'àmbit educatiu i és la depreciació d'allò femení com a valors generalitzables per als dos sexes, per no ser acceptats com a positius en sí". D'aquí, que el coneixement, vivència i canalització dels sentiments i emocions, quedin al marge de la vida dels centres escolars, on gran part del treball es realitza des dels continguts conceptuals i des de l'adquisició de normes; tot i que, en termes generals, els sentiments i emocions ens mouen a fer coses, són una de les més valuoses fonts d'informació personal en la nostra vida quotidiana i són les organitzadores i motivadores de conductes i senyals comunicatives més efectives

de que disposem. Així mateix, tal com diu Daniel Goleman² els afectes positius ens procuren atenció, vinculació, contacte, tendresa, autoconeixement, autoestima, etc. La ira produeix odi, ràbia, frustracions, irritabilitat, etc, I és evident que l'ús i expressió que donem als sentiments d'afecte i d'ira per aconseguir el que ens proposem (satisfacció personal) influirà decisivament en la nostra personalitat i comportament.

A més de l'escola, sabem de la gran influència que exerceix la unitat familiar, especialment les cuidadores, en la socialització dels sentiments i les emocions (en aquest cas d'afecte i ira), en les nenes i els nens, sobre tot en la resolució i expressió de conflictes, i que condiciona i marca pautes de comportament i de troquelatge emocional. Actualment la família dedica cada vegada menys temps a la socialització directa de filles i fills degut a les demandes del mercat i dels consum, entre altres,

Per això, i al ser la unitat familiar i l'escola els dos primers i principals àmbits socialitzadors en la vida de les nenes i dels nens, és necessari revisar la socialització diferenciada que s'exerceix en tots dos pel que fa a coneixements, vivències, expressió i canalització dels seus sentiments i emocions, així com els diferents models reals que s'ofereixen en la vivència d'aquests i que promouen les persones que tenen una major incidència en els primers anys d'escolarització de nenes i nens, l'Educació Infantil, tant formal com informal.

En la idea d'avançar i millorar la nostra intervenció educativa, aquesta recerca té la intenció de treballar amb els equips docents i les AMPA de les escoles d'on majoritàriament prové l'alumnat d'ESO de l'IES Montserrat Roig de Terrassa, on treballa, i de convidar-los a participar dels resultats de les meves observacions i explicacions, per tal de prendre consciència de la importància de tenir en compte les emocions i la coeducació i obrir el debat sobre com intervenir per millorar la socialització i evitar els estereotips i la discriminació.

Per acabar i en paraules de Carmen Alborch, "*No hay posibilidad de una buena interacción con los demás si no se parte de una buena interacción con una misma, y ello implica sumergirse en el océano de los sentimientos*".³

1.3.- Objectius i resultats proposats

L' Objectiu general d'aquesta investigació és la d'investigar l'origen de la diferència en l'expressió dels sentiments de dones i homes, analitzant les actituds i conductes de les persones directament implicades en la socialització de les nenes i els nens, davant de situacions de la vida quotidiana, a partir d'indicadors qualitius i quantitius.

² *Vg Goleman, D : Inteligencia Emocional.*

³ *Vg Alborch, C.: Malas. Rivalidad y complicidad entre mujeres.*

- Saber què fa l'escola: com influencia, beneeix, consolida, inhibeix, potencia... determinades expressions, valors, etc.
- Saber què fa la família: com influencia, beneeix, consolida, inhibeix, potencia... determinades expressions, valors, etc.

Malgrat l'existència d'un marc teòric coeducatiu la realitat constata que segueixen reproduint-se conductes i emocions sexistes, és a dir, diferents expressions de les emocions entre els nois i les noies.

Constatar la contradicció que existeix entre lo formal i informal, les diferències entre el que es diu que és fa (documents legals PEC), el que es pensa que es fa (entrevistes amb professorat i famílies) i el que es fa (observacions, gravacions..etc)

La meua hipòtesi parteix de l'experiència com a professora de secundària on he constatat (com a inductora i planificadora del "Pla Estratègic" del meu centre) que els nens i les nenes quan arriben al nostre centre no tenen assolits, en la seva quotidianitat, els principis de la Coeducació. Entenem com a principis coeducatius aquelles actituds de respecte per la diferència, de l'altre sexe, llenguatge no sexista, reproducció de jerarquies en els espais d'esbarjo, valor de tot allò que fan les noies, etc. Existeix una contradicció entre allò formal i allò informal de la vida dels centres educatius. Si majoritàriament "són fèmines" les persones que es dediquen a l'atenció dels nens i les nenes d'aquesta etapa educativa difícilment associaran les emocions que reben com un element també masculí.

El meu treball vol demostrar que, en termes generals: l'organització, l'estructura del sistema educatiu, els currículums explícits i ocults afavoreixen els comportaments diferents de les nenes i els nens pel què fa a les expressions dels sentiments i emocions.

Per tal de veure com es confirma o no aquesta hipòtesi potser caldrà plantejar la pregunta següent: Com produeix i reproduceix l'escola l'expressió de sentiments i emocions d'afecte i d'ira dels nens i les nenes? Tenint en compte els següents aspectes:

- Activitats programades
- Currículum ocult⁴
- Interacció amb l'entorn familiar de l'alumnat

Aquesta pregunta implicaria plantejar-se dues hipòtesis que reforçaran o no la hipòtesi general:

- Hipòtesi 1 : La intervenció refrenda encara models sexistes en l'educació de l'expressió de sentiments i emocions.

⁴ *Definició de currículum ocult com aquells aspectes de la vida escolar que s'aprenen sense que el professorat sigui conscient dels seus efectes, ni l'alumnat percebi la seva transmissió.*

- Hipòtesis 2 : Es poden educar altres models eficaçment des de l'escola.

1.4.- Marc Normatiu

La necessitat de tenir present quin és el marc legal, referent als temes que es plantegen en aquesta investigació, es justifica per tal de veure que ens movem constantment entre el que és formal, en aquest cas la normativa, i el que no és formal i està present com a realitat en els centres educatius. Així faig una pinzellada de com han anat apareixen els temes de discriminació, sexisme,...en els àmbits educatius.

L'assemblea General de les Nacions Unides va aprovar, el 18 de desembre de 1979, la Convenció sobre l'Eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones. Amb posterioritat el tema del sexisme en l'educació i de la desigualtat que se'n deriva ha estat abordat a través del desenvolupament de plans d'igualtat per la CEE, el govern Espanyol i la Generalitat. El concepte d'igualtat d'oportunitats contrasta i matisa al d'igualtat de drets. Els plans d'igualtat són programes d'acció encaminats a fer que la igualtat formal- garantida per les lleis-, arribi a ser real, proposant mesures d'acció positiva envers els col·lectius que tenen dificultats per avançar a causa de la seva discriminació històrica. Els plans d'igualtat han estat promoguts per la CE, i no tenen rang de llei, sinó caràcter de "directiva": obliguen els governs quant a resultats, però cada estat membre ha d'adaptar la seva legislació i posar els mitjans que cregui convenient per aconseguir els objectius dels plans d'igualtat. Cal dir que no es posen terminis per al seu compliment.

De la mateixa manera que en la majoria de legislacions europees, a Espanya es va imposar el concepte d'igualtat a partir de l'entrada d'Espanya a la Unió Europea l'any 1986. A partir d'aquest moment es va elaborar el "Primer Plan para la igualdad de oportunidades de las mujeres", l'any 1988 amb una durada de dos anys. Les Comunitats Autònomes amb competències estan obligades a elaborar plans propis, i a Catalunya es va elaborar el primer "Pla d'actuació del Govern de la Generalitat de Catalunya per a la igualtat d'oportunitats de les dones " l'any 1989, amb validesa fins el 1992. El pla va ser impulsat des de la Comissió Interdepartamental de Promoció de la Dona – ara Institut Català de les Dones- i consta de sis apartats i 34 actuacions, uns dels apartats es refereix a educar en la igualtat i conté 5 actuacions.

La comunitat internacional subratlla que l'educació de les dones ha de ser matèria prioritària en les diferents polítiques d'educació, com es contempla en l'informe de la Organització per la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE 1987) i en l'informe Mundial sobre l'Educació de la Unesco (1995).

Un dels avenços més importants i significatius dels sistemes educatius moderns ha estat garantir àmpliament l'accés de les nenes i les dones a les principals branques i sectors de l'ensenyament. S'entén que la incorporació de les dones a

l'esfera de la educació formal és un factor decisiu i irrenunciable per arribar a la via comuna de la igualtat d'oportunitats per raó de sexe.

La igualtat d'oportunitats i de tracte per a les dones en i des de l'educació, s'erigeix en el garant que assegura l'accés de les nenes, nois i dones a l'educació en condicions d'estricta equitat. Igualment, la igualtat d'oportunitats constitueix un dels eixos indispensables que vertebrèn i articulen tot el procés de democratització a la nostra societat.

L'objectivació i expressió formal i jurídica que constitueix la igualtat d'oportunitats entre els sexes, expressada a la Constitució Espanyola de 1978 i reconeguda i adoptada amb posterioritat per la legalitat vigent en tots els àmbits, inclòs el de l'educació, suposa un important progrés.

La igualtat d'oportunitats, es recull a la Llei Orgànica del Sistema Educatiu (LOGSE 1990) a l'article 2on, on s'expressa que tota activitat educativa ha d'atendre a l'afectiva igualtat de drets entre els sexes. A Catalunya també es formulen indicacions d'aquest caire, en la Resolució del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya del 30 de juny de 1997 i del 1998, en la Normativa d'inici de Curs, on per primer cop es fa referència al desenvolupament de les polítiques d'igualtat d'oportunitats en l'ensenyament:

“Foment de la igualtat d'oportunitats per a nois i noies”

La programació d'activitats educatives per a promoure la igualtat d'oportunitats per als nois i les noies i l'atenció per evitar els comportaments i les actituds discriminatoris per raó de sexe és un deure de tots els centres, els quals tindran cura de reflectir-ho convenientment en els seus projectes educatius.

En particular, els centres educatius posaran especial cura a revisar aquells materials, il·lustracions i textos que s'utilitzin en els dossiers, les fitxes o els altres instruments de treball que elabori el mateix centre.

Així mateix, els centres vigilaran que en l'ensenyament i en l'ús del llenguatge s'adoptin les expressions i les formes no discriminatòries.” Aquesta directriu es troba en el full de disposicions i actes administratius del Departament d'Ensenyament. Apartat 1-8, p. 1133, núm.669, juliol 1997, normativa curs 97-98.

La LOGSE formula explícitament que l'activitat educativa es desenvoluparà atenent al principi d'efectiva igualtat de drets entre sexes, el rebuig a tot tipus de discriminació i al respecte a totes les cultures. És la primera vegada que les orientacions oficials de l'administració educativa contemplen la necessitat de tenir en compte el sexisme en l'ensenyament.

El Ministeri d'Educació i Ciència, en el procés de reforma educativa posat en marxa amb la LOGSE, estableix en el preàmbul d'aquesta Llei que és objectiu prioritari i fonamental *“proporcionar a los niños y a las niñas, a los jóvenes de uno y otro sexo, una formación plena que les permita conformar su propia y esencial identidad, así como construir una concepción, de la realidad que integre a la vez el conocimiento y la valoración ética y moral de la misma”*.

(Ley orgànica 1/1990, de 3 de octubre, de Organización General del Sistema Educativo. BOE 4/10/90).

En el Títol Preliminar la LOGSE formula explícitament que l'activitat educativa es desenvoluparà atenent al principi de l'efectiva igualtat de drets entre els sexes, el rebuig a tot tipus de discriminació i el respecte a totes les cultures.

Així l'educació es converteix en instrument per avançar en la lluita contra la discriminació i la desigualtat, siguin per raó de nacionalitat, ètnia, sexe, religió o opinió, tinguin origen familiar o social, siguin atavismes de la tradició o es desenvolupin continuament en la dinàmica de la societat.

Entre els objectius que la LOGSE estableix per l'educació primària era determinant el de la igualtat d'oportunitats. Tot i ser un epígraf recurrent que glossa totes i cada una de les convencions internacionals existents, no ha de suposar només escoles mixtes, sinó també escoles d'igual eficàcia en la pràctica socioeducativa.

La LOGSE deia que l'escola ocupa un lloc molt important en la vida de l'alumnat pel que fa als aprenentatges instrumentals i bàsics, de socialització, de relació i de descobriment, i que no es poden desvincular els aspectes cognitius dels afectius i de relació que existeixen en el context ric i divers de l'aula i de l'escola (decreto 75/1992). Una de les aportacions de la reforma educativa va ser l'educació en la comprensió, l'acceptació i l'interiorització de valors, actituds i normes, incidint en la sociabilització: respecte i comprensió vers les demés persones, ser responsable en l'establiment de les relacions, acceptació i respecte per si mateix, reflexionar sobre els propis comportaments, responsabilitat personal, tolerància, autonomia,(decreto 95/1992)

És important ressaltar aquest marc legal perquè és un indicador social del tema, situant la igualtat d'oportunitats entre els sexes com a objectiu de les polítiques educatives. D'altra banda també respon a demandes de col·lectius feministes i de grups d'homes progressistes, que es denominen feministes.

El text de la LOCE (2002), en tot el seu desenvolupament, fa referència únicament i exclusivament a alumnes, professors, directors de centre, experts, ciutadans..., oblidant que l'ús del masculí, com genèric que suposadament engloba a totes les persones independentment del seu sexe, oculta, individualitza, subordina i exclou les dones.

La LOCE reconeix, per omissió, que el sexe pot ser causa de discriminació per a l'admissió de l'alumnat als centres públics, contradient clarament el precepte constitucional que deixa ben clara que no pot prevaler cap discriminació per raó de sexe. Amb aquesta ommissió s'obre la porta a l'educació segregada per raó de sexe i això inclou la possibilitat de sostenir amb fons públics centres que mantinguin aquesta característica, els idearis de la qual poden defensar una educació diferenciada per a nois i noies.

La LOCE acaba amb l'ensenyament compresiu fins als 16 anys i introdueix eleccions primerenques d'itineraris académico-professionals. L'anàlisi dels sistemes educatius europeus ha demostrat que com més aviat es produeix la diversificació curricular i, per tant, abans es produeix la presa de decisions per part de l'alumnat, més estereotipades són aquestes decisions en funció del sexe. És a dir, amb menor edat l'alumnat està més condicionat pels estereotips de gènere, estereotips que es van relativitzant amb la maduresa i amb el major coneixement de les possibilitats i de les capacitats personals.

La LOCE dóna a les autoritats religioses totes les competències en matèria de determinació del currículum de l'assignatura de religió, així com de decisió, supervisió i aprovació dels llibres de text i materials didàctics a utilitzar.

La LOCE rebutja una educació intercultural, i per tant intenta legitimar a una determinada cultura i model ideològic deixant implícit que les altres cultures són inferiors i il·legítimes.

La LOE, Llei Orgànica d'Educació, publicada al BOE el 4 de maig de 2006, és l'última de les reformes i contrareformes educatives que han entrat en vigor en les darreres dècades. És una llei a cavall de la LOGSE i la LOCE. Com a llei nascuda d'un govern socialista, recupera alguns dels principis i de la filosofia de la LOGSE, especialment els referits a la concepció de l'aprenentatge, el tractament de la diversitat i l'esperit d'igualtat d'oportunitats. Però consolida també aspectes de la LOCE com el principi de l'esforç i de la qualitat i el tancament dels currículums escolars, entre d'altres.

En el preàmbul, la nova llei formula tres principis bàsics que la presideixen, destacant el principi que diu:

Educació de qualitat per a tots els ciutadans i les ciutadanes. Es pretén aconseguir el màxim desenvolupament possible de les capacitats de l'alumnat, oferint-li una educació de qualitat adaptada a les necessitats individuals i garantint una igualtat d'oportunitats, tant per als centres com per a l'alumnat.

També comentar un dels aspectes més significatius de la nova ordenació educativa com la introducció d'una nova matèria d'educació per a la ciutadania al cicle superior de primària, en dos cursos de l'ESO i al batxillerat. En el contingut d'aquesta matèria tindrà cabuda la coeducació? L'article 126 punt 2 parla d'una figura encarregada de la Coeducació que formarà part del Consell Escolar del centre

Un dels objectius cabdals de la llei és l'establiment d'una regulació que simplifiqui l'entramat normatiu actual i sigui prou flexible perquè es pugui desenvolupar en les comunitats autònomes.

Cal analitzar la **Resolució de 30 de juny de 2006**, per la qual s'aproven les Instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres educatius públics d'educació infantil i primària i educació especial per al curs 2006-2007, en general el text d'aquesta normativa fa un ús no sexista del llenguatge, allò que en diem el

que és políticament correcte, té en compte la realitat dels dos sexes. Així com a exemple en el punt 3 de la Resolució diu: *“Que els directors i directores donin a conèixer el contingut de les instruccions als diferents sectors de la comunitat escolar”*

En l'apartat I Organització general dels centres en el punt 1 Prioritats generals inclou un apartat que diu: *“La integració en els processos d'ensenyament i aprenentatge de continguts vinculats a la coeducació, la ciutadania, la convivència....”*. En el punt 2, dels mateix apartat, Integració escolar i social de l'alumnat: el centre acollidor, apareixen punts que parlen de fomentar i promoure l'equitat per tal d'evitar qualsevol tipus de marginació.

També es diu que el projecte educatiu ha de potenciar una educació per a la cohesió social, basada entre altres aspectes en els elements que garanteixin la igualtat d'oportunitats i el dret a la diferència de tot l'alumnat.

En el punt 3 ; “Atenció a les necessitats educatives de l'alumnat” en l'apartat 3.1 Acció Tutorial, en uns dels paràgrafs es diu que per tal d'afavorir el procés de formació integral de l'alumnat es fa necessari que pel seu desenvolupament personal es treballi a les tutories: autoconeixement, educació emocional, hàbits saludables i conductes de risc. (hagués estat en moment d'englobar-ho tot sota el terme coeducació?).

En l'apartat II Organització del currículum en el punt 11 Aspectes prioritaris, es diu que es considera especialment rellevant el desenvolupament d'hàbits i normes en l'educació infantil. En el punt 11.1 en un dels seus apartats comenta que : els hàbits es fonamenten en valors que guien i regulen la conducta personal i social. A l'aula s'ha d'ensenyar, proporcionar ocasions, oferir models amb la pròpia conducta i donar suport per tal que l'infant aprengui a : participar, col·laborar, tenir iniciativa, saber compartir, participar en la cura.....etc

En l'apartat V Aspectes generals, en el punt 28 diu: *Foment de la igualtat d'oportunitats per a nois i noies*”. Aquests principi ha d'estar reflectit en el PEC i en el PCC. A més a més especifica algunes mesures que s'haurien de prendre per tal d'avançar en el tema:

- *evitar continguts en el currículum que siguin androcèntrics i homofòbics.*
- *eliminar llenguatge i comportament sexistes.*
- *promoure la prevenció de conductes abusives.*

Informa sobre la convocatòria de projectes de coeducació que el Departament d'Educació impulsa des de fa un any.

En aquests mateix apartat en el punt 37.4 comentar els criteris a aplicar quan es té constància que algun alumne/a ha estat objecte de maltractaments.

En general continuen tenint molt pes els objectius referits a l'assoliment d'un bon nivell de coneixements conceptuals.

2.- Treball dut a terme

2.1.- Disseny i descripció del Pla de treball

L'estructuració i el plantejament d'aquest projecte ha consistit en les següents fases, tot i que he hagut de fer alguns canvis en el transcurs de la investigació per tal d'adaptar-me als ritmes dels centres educatius en funció del que anava trobant; ampliant algunes de les fases, invertint alguns dels processos o introduint algun element nou a tenir present:

Una fase zero d'aprofundiment en la reflexió teòrica sobre coeducació, educació infantil, educació dels sentiments i les emocions que comportarà una recerca bibliogràfica i revisió de la meua proposta, si escau. Aquest període no apareix en la planificació ja que no entra dins del curs escolar.

Una primera fase d'aprofundiment en el marc legal, és a dir, una lectura de les diferents normatives avui vigents i la seva concreció en les disposicions d'inici del curs 2006-2007 per tal de situar el tema de la coeducació, de l'educació emocional i la seva demanda als centres educatius i la possible especificitat en l'etapa infantil. En síntesi, tenir consciència de què es demana sobre aquest tema a nivell formal i per tant, si hi ha una exigència d'aplicació que els i les professionals no poden, si més no, obviar. Analitzar de quina manera es concreta la normativa en el Projecte Educatiu dels centres (PEC) per detectar a quin nivell s'entoma el tema de la coeducació, l'educació emocional tot i que sigui aquest també un nivell formal i tenir significats diferents però que aclarirem en les fases posteriors. Paral·lelament aprofitaré per a fer entrevistes amb els diferents equips directius.

Una segona fase per tal de definir els criteris per la tria de la mostra de l'alumnat objecte d'estudi i per la construcció de cada un dels instruments. Presentació de la proposta, de la mostra i dels instruments, en els equips docents de l'etapa infantil.

Una tercera fase d'entrada a les aules i altres espais per tal de fer possible la recollida de dades, observacions i enregistraments. Buidat i anàlisi dels resultats de les observacions, dels debats amb el professorat i propostes de canvi.

Una quarta fase d'elaboració de la memòria.

Planificació temporal de les activitats amb la previsió de calendari

	1er Trimestre	2n trimestre	3er trimestre
1ª FASE	X		
2ª FASE	X		
3ª FASE		X	
4ª FASE			X

L'elaboració d'aquest treball tenia en el disseny del projecte un doble objectiu: posar sobre la taula el estat de la coeducació i de l'educació emocional en alguns centres educatius i introduir elements de reflexió sobre les pràctiques coeducatives, que inclourien, a parer meu, l'educació emocional a l'igual que altres valors, per tal de contribuir a la presa de consciència d'una part del professorat i de la comunitat educativa.

2.2.- Metodologia emprada

Marina Subirats⁵ “... las construcciones intelectuales también requieren de pilares, de puntos de apoyo que les permitan tomar altura sin peligro de desmoronarse”. Necessitem construir una metodologia que possibiliti la producció de canvis igualitaris en el sistema educatiu.

El mètode es defineix, també, com el camí que s'escull per a l'obtenció d'un fi. En aquest cas el fi consisteix en aproximar-nos al coneixement de la realitat de quins són els elements que influeixen en els processos de socialització dels sentiments d'afecte i d'ira.

La Coeducació, és a dir l'educació per a la igualtat d'oportunitats depassa l'àmbit de les àrees i s'inscriu en el conjunt de la vida escolar. Això vol dir valorar activitats tan diverses com l'esbarjo, rutines de l'alumnat, ambient de classe i els coneixements, etc. Per tant, suposa no establir una única metodologia, ja que aquesta s'haurà d'adaptar a cada objecte d'atenció i planificació.

Crec que em resultarà de gran utilitat la metodologia de canvi desenvolupada per l'ICE de la UAB ja que està pensada per a aplicar als centres i està descrita en els materials d'aquesta institució, tot i que serà necessari adaptar o construir nous materials.

Aquest mètode té dues fases:

Fase 1º de Sensibilització que té com a finalitat la implicació del professorat com a veritable subjecte del procés, a través de fer-lo participar en la recollida d'informació que conduirà a una diagnosi, que permetrà al professorat de

⁵ Pròleg del llibre Bonal, X (1997): *Las actitudes del profesorado ante la coeducación*. Ed Crao

familiaritzar-se amb les tècniques d'observació i anàlisi de la seva realitat educativa.

En aquesta fase s'inclou una primera reunió amb la coordinadora i l'equip docent de cada un dels centres educatius on vaig presentar i vaig entregar un resum del meu projecte i on van participar orientant-me en l'edat millor per dur a terme les meves observacions vers l'alumnat, professorat i famílies.

Realitzar comentaris de les graelles d'observació vers l'alumnat.

Fase 2^a de Investigació-Acció. Es prioritzen un nombre concret d'àmbits, identificats pel professorat com a manifestament problemàtics en els quals es concentren els esforços de la investigació, reflexió i propostes de canvi.

En aquesta fase es presenten les imatges de gravacions del pati i els dibuixos i els per què de com viuen l'alumnat les emocions d'afecte i de ira.

Utilitzarem instruments d'anàlisi quantitatius i qualitatius, establimos indicadors, aplicarem eines de treball microsociològiques i psicopedagògiques, i com a base partirem del procés d'investigació-acció.

També crec necessària la utilització de l'observació participant com a mètode molt adequat en les primeres visites o assistència a reunions de l'equip per tenir una bona entrada en el treball de camp. Aquest mètode significa:

- Explicar amb claredat quin és l'objecte d'observació.
- Fer tots els passos que siguin necessaris per tal de no ser cap element molest o estrany.
- No intervenir si no t'ho demanen, i ser prudent en les teves intervencions tant amb el professorat de l'aula, com davant de l'equip docent i en qualsevol indret del centre educatiu.

Totes aquestes pautes em serviran per tenir més facilitat per fer les observacions i poder aconseguir que les persones entrevistades o consultades puguin dir el que pensen i no el políticament correcte.

2.3.- Descripció de l'estudi

Objectius Específics

- Recollir el projecte educatiu explícit dels diferents centres: marc legal, projecte de centre, programació específica.
- Observar l'expressió de la vivència de sentiments d'afecte i d'ira en nenes i nens d'una mostra a concretar en les tres escoles que participen en el projecte.
- Analitzar les diferències que existeixen en la vivència de sentiments i emocions d'afecte i ira en l'alumnat d'educació infantil.

- Constatar les respostes i conductes de les cuidadores i dels cuidadors (mares, pares, àvies, cangurs...) i de les mestres d'Educació Infantil en la socialització dels nens i de les nenes davant de situacions de la vida quotidiana i escolar.
- Detectar en el currículum ocult els comportaments assignats culturalment a dones i homes en l'expressió dels sentiments tant en els àmbits escolars com familiars a concretar.
- Obrir un procés de reflexió
- Elaborar propostes de canvi.

La finalitat d'aquesta investigació és:

Veure quins són els factors de l'origen de les diferències en la manera d'expressar els sentiments d'afecte i ira de les nenes i nens d'educació infantil

Aprofundir a partir del treball que estem realitzant professorat de l'IES Montserrat Roig conjuntament amb el professorat del CEIP Les Violetes i del CEIP Les Margarides durant aquests tres anys de Pla Estratègic. (Els noms dels CEIPs que apareixen en aquesta investigació són inventats per tal de preservar el principi de confidencialitat).

Analitzar els documents bàsics dels diferents centres i les instruccions d'inici de curs.

Observar, amb els instruments adequats, per tal de copsar quin és l'estat de les qüestions sobre les expressions dels sentiments, emocions i la coeducació.

Reflexionar, conjuntament CEIPS i IES, sobre els resultats de les observacions per tal de fer propostes de canvi, millora o consolidació.

2.4.- Descripció dels recursos utilitzats

2.4.1. Criteri de selecció de centres, alumnat i mestres

La mostra dels centres educatius amb la que treballaré ve definida, en part, pel Pla Estratègic que portem a terme conjuntament l'IES Montserrat Roig, CEIP Les Violetes i CEIP Les Margarides. Afegeixo, a més, el CEIP Les Roses, col·legi situat al centre de Terrassa, amb alumnat "en principi" amb un nivell sociocultural diferent al dels CEIP anteriors que estan situats a la perifèria, per tal de contrastar resultats d'alumnat de perifèria i centre de la ciutat de Terrassa.

L'element de perifèria i centre de la mostra dels centres educatius ens pot donar informació, si s'escau, per poder marcar les similituds i les diferències en els resultats de l'objectiu objecte de la meua investigació.

Descripció dels centres

CEIP Les Margarides

El CEIP Les Margarides està situat a la zona nord de Terrassa, al Pla del Bonaire, pròxim a la muntanya de Sant Llorenç. És un barri nascut als anys 70, amb una estructura vertical de grans blocs de pisos fins a 10 i 13 plantes d'alçada.

Al llarg dels darrers anys s'ha produït un notable creixement urbanístic. Es preveu que aquest creixement continuï els propers anys donat la quantitat de solar edificable a la zona, la construcció d'una estació dels Ferrocarrils Catalans, i el projecte urbanístic del IV Cinturó. Aquestes millores en la comunicació facilitaran un increment important en el cens del barri.

Actualment es tracta d'una zona de nivell socio-econòmic mitjà baix, amb la majoria d'alumnes de parla castellana.

La tipologia escolar ve definida perquè la majoria de l'alumnat prové del propi barri, amb un índex baix d'immigrants d'altres països.

El centre disposa de servei de menjador, la qual cosa determina que la quarta part de l'alumnat i un 50% de professorat es beneficiïn d'aquest servei.

És un centre de doble línia amb un nombre d'alumnes per aula d'entre 24 i 27 nens/es. El còmput total d'alumnes està al voltant de 450.

El claustre està format per una plantilla de 35 mestres de les qual 24 són definitives en el centre i la resta són interines. De les 35 persones només 2 són homes. Un d'ells és el director i l'altre és l'especialista d'anglès. La procedència de la majoria del professorat, gairebé la meitat són nascuts a Catalunya però només 13 utilitza el català com a llengua habitual i la resta, uns 22, fan ús del català per les tasques docents però la llengua habitual és el castellà.

CEIP Les Violetes

El CEIP Les Violetes està situat a la zona nord de Terrassa al barri de Can Tusell. És un barri relativament nou, format íntegrament per habitatge social acabat d'edificar entre els anys 84 i 85. El barri està format per uns 800 habitatges, és un barri jove amb una mitjana d'edat de 34 anys i en el qual la majoria dels seus habitants se situen entre els 26 i els 50 anys. Segons les dades de l'Anuari Municipal del 2004 el 46% dels seus habitants són població activa, encara que

només treballen un 30% de la població total del barri. Un grau d'atur molt considerable.

El 60% dels habitants no han acabat la primària o tenen estudis inferiors. Només el 25% tenen l'EGB o semblant. Un 9% dels seus habitants són nascuts a l'estranger, el 6% de la població són magrebins.

Can Tusell és un barri preferentment municipi-dormitori amb greus deficiències d'infraestructura de serveis socials i equipaments, i com un pol de concentracions de problemàtiques diverses que de forma no casual han confluït en una mateixa zona un conjunt de famílies que tenen un nivell econòmic baix. La meitat procedeixen de Catalunya, les famílies són de cinc o més membres i una situació familiar monoparental acusada. El nivell de comprensió del català és alt però no així la parla. Les llengües familiars són el castellà i l'àrab.

La característica més impactant del centre és un percentatge d'alumnat estranger que arriba al 50%.

És un centre de doble línia amb un total de 343 alumnes dels qual 159 són immigrants (66 magrebins, 79 llatinoamericans, 4 del resta d'europa, 2 africans, 7 asiàtics i un americà del nord). La ràtio per aula és de 18 com a mitjana. El claustre està format per 34 mestres dels quals 27 són dones i 7 homes. D'aquests homes 1 és el director, 4 són tutors (un d'ells està a preescolar 4 anys), 1 de reforç i 1 és el de religió. La procedència del professorat és la següent: 12 són catalanoparlants i 22 són de parla castellana.

El servei de menjador és utilitzat per 118 alumnes, dels qual 57 tenen beca, i per aproximadament 6 mestres.

L'any 1997 va ser declarat CAEP (Centre d'Acció Educativa Preferent)

CEIP Les Roses

El CEIP Les Roses està situat al barri del centre urbà de Terrassa i va néixer el mes de setembre de 1981 com a resposta a les demandes de pares que volien una escola "**pública i en català**" al centre de la ciutat. Aquest barri és bàsicament comercial i de serveis. S'hi troben l'Ajuntament, els diferents serveis sanitaris, la seu del diari local, la majoria dels bancs que tenen sucursal a la ciutat, cinemes. També hi ha concentrades la majoria de les escoles privades de la ciutat, per contra, hi ha poques escoles públiques en aquesta mateixa zona.

Terrassa ha tingut una gran tradició tèxtil, fet que ha deixat una empremta important a la ciutat, i sobre tot en el barri del centre on es troben antigues fàbriques tèxtils de gran bellesa arquitectònica, l'edifici de la nostra escola entre elles, l'antic Vapor Marcet. Aprofitant les estructures d'aquestes fàbriques s'han construït nous habitatges la qual cosa ha comportat un augment notable

d'habitants en el barri del centre, fet que impossibilita que l'escola absorbeixi tota la demanda que té.

També dir que hi ha un continu flux immigratori, sobretot del nord d'Àfrica, que s'instal·la moltes vegades en cases velles del centre de la ciutat.

Les famílies majoritàriament tenen un nivell d'estudis mitjà alt (diplomatures, tècnics i llicenciatures) i un nivell socioeconòmic mitjà-alt.

L'alumnat és majoritàriament de parla catalana i viu en el barri. És un centre d'una línia amb una mitjana de ràtio de 26 alumnes per aula, un total de 234 i d'aquests 20 són d'altres països.

El centre disposa de menjador i s'han de fer dos torns ja que el nº d'alumnat que sol utilitzar-ho és aproximadament d'uns 130. El nº de mestres que utilitzen aquest servei és de 4 ó 5 i en funció de la concentració d'hores de l'exclusiva ja que la resta viu a prop del centre o s'estima més menjar fora.

El claustre està format per una plantilla de 16 mestres, dels quals hi ha 14 definitius i dues interines. Totes són dones excepte 1 home que ha estat director esgotant tots els períodes de mandat. Aquest mestre actualment, fa la tutoria de 6è on imparteix les mates, català, naturals, socials, projectes, gimnàstica (que és la seva especialitat) del cicle superior. Està sempre vinculat al cicle superior.

La procedència del professorat és catalana, un cas de pares andalusos (vinguts a Terrassa en l'infantesa) i per tant tothom és de parla catalana.

La descripció del centres en quan a la seva ubicació, com la tipologia d'alumnat que rep i el professorat que ha anat arribant em poden donar informació per tal de facilitar l'estudi del professorat amb plaça definitiva per tal de constatar els perfils que diferencien, si existeixen, els que han optat per escola-centre o escola-perifèria i desenvolupen la seva tasca en els nivells objecte del meu estudi.

Descripció de la mostra d'alumnat

En un primer moment ja tenia pensada l'etapa educativa, que en aquest cas era l'etapa infantil, però havia de decidir a quin nivell dirigiria la meva investigació. Durant el primer trimestre, entre altres feines, vaig assistir a les aules i a les hores d'esbarjo dels nens i les nenes des de P3 a P5 dels tres centres educatius. L'elecció de P5 com a objecte de la meva observació va ser per que podria facilitar el diàleg amb ells i elles i les diferències de comportament i expressions no eren molt diferents de les altres edats. A més a més en discussió amb els equips docents d'aquesta etapa també em van proposar que podria ser més ric a l'hora del debat amb aquesta edat. Els P3, en aquells moments, tot just començaven la seva adaptació en el centre i tot eren plors, crits reclamant, la major part, a la seva mare i els diàlegs eren més difícils de portar a terme. Les edats de P4 i P5 no es veien diferències significatives a l'hora de l'esbarjo però la maduració d'un any de

diferència sí que facilitava la comprensió d'allò que els havia de proposar a l'hora de les entrevistes en grup.

Descripció de la mostra de professorat

El professorat on havia de passar les enquesta era per tant les mestres del nivell de P5 dels tres centres educatius.

2.4.2. Instruments de recollida de dades

Per tal de portar a terme la meua investigació m'havia de dotar d'unes eines que poguessin donar-me o facilitar informació sobre els objectius proposats.

2.4.2.1- Recollida de documentació legal

- .Lleis educatives i normes europees envers el concepte d'igualtat i /o coeducació(està col·locat en l'apartat 1.4.- Marc Normatiu)

- .Normativa d'inici de curs 2006-2007

- .El PEC de cada un dels centres educatius de primària

L'objectiu de la recollida d'aquests documents es per tal de demostrar que malgrat l'existència d'un marc teòric coeducatiu, la realitat constata que segueixen reproduint-se conductes i emocions sexistes. Existeix una contradicció entre allò formal i allò informal de la vida dels centres educatius.

2.4.2.2- Elaboració d'instruments

L'objectiu de la construcció d'aquests instruments és la de demostrar que l'organització, l'estructura dels sistema educatiu, els currículums explícits i ocults afavoreixen els comportaments diferents de les nenes i dels nens pel que fa a les expressions dels sentiments i emocions.

Amb aquests instruments es tractaria de veure les activitats programades, el currículum ocult i la interacció amb l'entorn familiar de l'alumnat.

Instruments dirigits al professorat

A.- Entrevista- Qüestionari (annex 1)

Per aquest col·lectiu vaig dissenyar un model de qüestionari estructurat en blocs temàtics en funció de la informació que jo volia obtenir. Aquest qüestionari se'ls hi va donar perquè el poguessin omplir. En el moment d'entregar-lo els realitzava

una entrevista utilitzant les mateixes preguntes i aprofitant preguntes que el professorat em feia arrel del qüestionari.

El qüestionari estava estructurat de la següent manera: les preguntes de la 1 a la 8 són rellevants en quant em poden donar informació sobre el seu compromís amb l'escola i per tal poden donar una idea aproximada de la seva disposició al canvi. Tenen caràcter quantitatiu.

Les preguntes de la 9 a la 20 poden donar informació de quin model tenen al cap sobre les emocions : estereotipades o altres. Tenen caràcter qualitatiu.

Les preguntes de la 21 a la 23 tenen a veure amb el seu compromís amb l'escola i tenen caràcter quantitatiu, tot i que en un primer bloc de preguntes ja tenien la mateixa finalitat, torno a situar-ho per tal de reforçar aquesta actitud vers l'escola.

Les preguntes de la 24 a la 41 tenen la intencionalitat de veure el model de gènere que tenen al cap: com han de ser els nens i les nenes, com s'han de comportar, com han d'expressar els seus sentiments... Tenen caràcter qualitatiu.

B.- Guió per al grup de discussió. (annex 2)

El guió de discussió es va realitzar en el marc de l'equip docent de l'etapa d'educació infantil a partir de veure gravacions d'alguns moments de l'esbarjo. Les preguntes són a partir de plantejar:

- 1.-Què observeu?.
- 2.-Les nenes juguen al mateix que els nens?
- 3.-Ha de ser així?
- 4.-El pati és un espai de joc "lliure" o què?
- 5.- El joc i/o les joguines són educatives?

A més a més en aquest marc de discussió situar els resultats de les meves entrevistes amb l'alumnat per veure quines opinions es desprenen per part de les mestres: fulls amb els dibuixos i l'explicació de la causa de com ell i elles viuen les emocions d'afecte i de ira.

C.- Graelles d'observacions (annex 3)

Fitxes d'observació de missatges socialitzadors, verbals i no verbals, en els centres escolars

Aquesta fitxa o graella intenta recollir, a partir de vàries observacions de 30 minuts, les pràctiques d'intervenció de les mestres sobre les gestions de les emocions d'afecta i ira en les diferents interaccions dels nens i de les nenes en l'espai de l'aula i en l'espai del pati.

La justificació de fer observacions al pati té relació a entendre aquest espai com un espai educatiu tot i que en la pràctica se li dóna un caràcter de joc "lliure" i per tant de poca o cap intervenció educativa, si més no, intervenció quan, en el millor dels casos, apareix conflicte.

Instruments dirigits als cuidadors i cuidadores de la unitat familiar

A.- Qüestionari previ de selecció (annex 4)

Aquest qüestionari té com a objectiu la selecció de les persones: les que més temps dediquen a la cura de les criatures, de tipologia familiar diversa, diferents edats... A aquestes persones seleccionades se'ls va fer una entrevista i se les va convidar a formar part del grup de debat.

B.- Entrevista personal (annex 5)

Les entrevistes són un dispositiu que té com a finalitat produir un relat del succés, narrat per la persona que l'ha experimentat i des del seu punt de vista. Les entrevistes estan dissenyades amb un protocol mitjançant el qual focalitzar l'atenció en les qüestions més rellevants per a la investigació.

En aquesta entrevista personal realitzada, com pas previ al debat de grup, té com a estructura unes preguntes per situar la seva relació de parentiu amb la criatura (mare, pare, àvia, avi ..), edat, ... i altres relacionades amb com veuen en quan les seves actituds i en relació a l'expressió de sentiments i emocions afectives i d'ira.

El guió té en compte una sèrie de preguntes quantitatives per emmarcar el perfil de les persones cuidadores: data, horari, participants, edats.....Un altre apartat amb diferents preguntes relacionades amb la socialització de les seves criatures d'una durada de 5 a 7 minuts per preguntes.

C.- Grup de discussió (annex 6)

Els grups de discussió són un dispositiu que es mostra especialment pertinent per a l'estudi de les actituds, creences i motivacions, així com dels processos pels quals aquestes es creen, mantenen, reproduïxen i canvien. Els grups de discussió fan ús explícit de la interacció grupal per a la generació de dades. En lloc de preguntar per torn, típic de l'anterior tècnica, aquesta genera conversa de les persones que hi participen, aprofitant així la dinàmica grupal per fer emergir processos de construccions mitjançant estratègies de confrontació, oposició i divergència; així com de recolzament, consens i acord.

Per la realització del debat els hi proposo, en primer lloc, la possibilitat de gravar la sessió per tal de poder estar més present en la sessió i no estar pendent de recollir totes les intervencions. A més a més el guió consisteix en presenta'ls-hi

quatre històries inacabades que tenen a veure amb situacions quotidianes per veure com les acaben i arriben a conclusions. Per aquesta activitat es calcula un temps entre 10 i 15 minuts per a cada una de les històries.

Instruments dirigits a l'alumnat

A.- Entrevista- Xerrada (annex 7)

Les entrevistes es realitzen en petits grups de 4 ó 5 alumnes de cada grup classe. També he demanat que els grups fossin variats es a dir: de nens sols, de nenes soles i grups mixtes per tal de veure si això introduïa alguna variació.

L'entrevista tenia dues parts:

La primera part consistia en veure si reconeixien les emocions d'afecte i ira amb la presentació de quatre imatges (veure annex 8), dues que mostraven afecte i altres dues que mostraven ira o ràbia. Les imatges eren de nens i nenes de la seva edat on els afectes es representaven amb abraçades, petons o carícies i ira o ràbia es representaven amb tapar la boca, cops de puny i empentes.

En cada una de les imatges se'ls demana :

- . Que és el que veus en aquesta imatge?
- . Com et sents?

La segona part tenia com a objectiu veure com viuen les emocions d'afecte i ira o ràbia.

Per aquest motiu se'ls hi demanava dibuixar, a la part dreta d'un full Din-A4, alguna situació que recordessin que haguessin viscut d'afectes (d'abraçades, petons, carícies...) i a la part esquerra del full escriure els motius del perquè d'aquests afectes.

El mateix se'ls hi demana amb l'emoció d'ira o ràbia (empentes, patades, estirades de cabell, pataletes al terra...).

En el debat en grup de cada una de les preguntes veurem si diferencien per sexe cada una de les emocions a partir de l'anàlisi de les causes.

B.- Graelles o Fitxes d'observació (annex 9)

La fitxa o graella té com a objectiu recollir la gestió de les emocions d'afecte i ira en la interacció entre nenes i nens. Recollir si la relació és verbal, física, a través d'una joguina, o dels jocs i com resolen les seves interaccions Les observacions es realitzen durant 30 minuts en diferents moments i en l'espai de l'aula , del pati i passadissos.

3.- Resultats obtinguts

3.1.- Presentació dels resultats obtinguts

La recollida d'informació ha consistit en passar els diferents instruments elaborats per a cada un dels col·lectius de la mostra triada com a objecte d'aquesta investigació formada per:

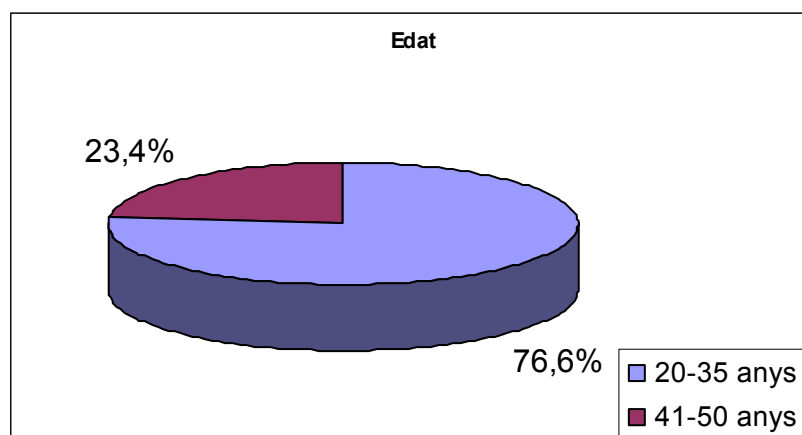
- Elecció dels tres centres educatius, dos de perifèria i un del centre de la ciutat.
- Un nivell de preescolar de cada un dels centres educatius: els nens i nenes que realitzen preescolar que tenen de cinc a sis anys.
- Equips de professorat de l'etapa infantil corresponent i en concret mestres-tutores del nivell de l'alumnat triat per a la mostra.
- La persona cuidadora principal de la família dels nens i de les nenes d'aquestes edats.

3.1.1 Professorat

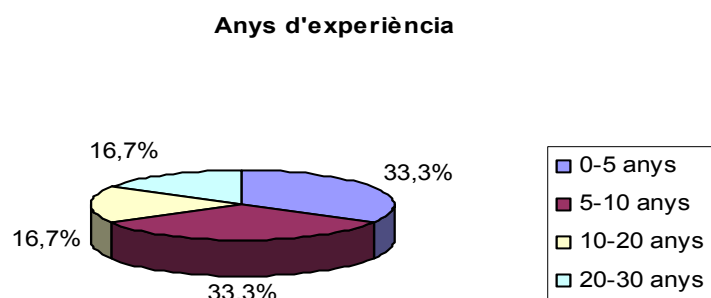
- Resultats qüestionari

La mostra és de sis mestres: quatre titulars i dues substitutes de dues mestres que tenen permís de maternitat. Dir que el 100% de la mostra són dones.

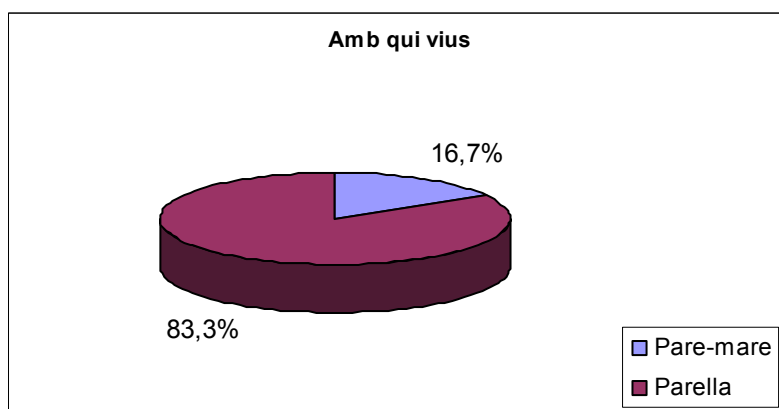
1.- Edat

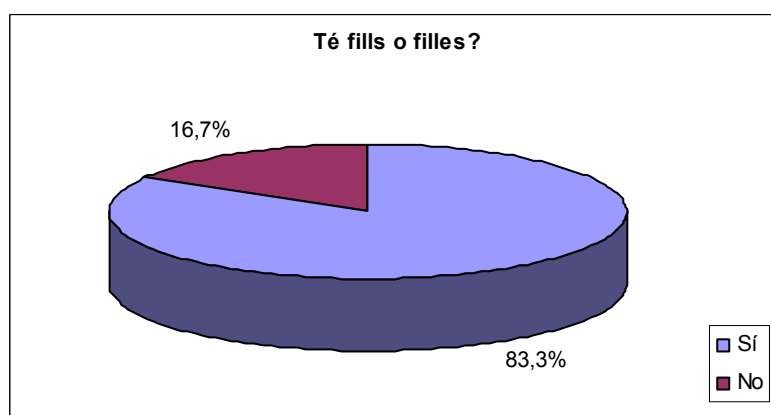
2.- Anys d'experiència com a mestra

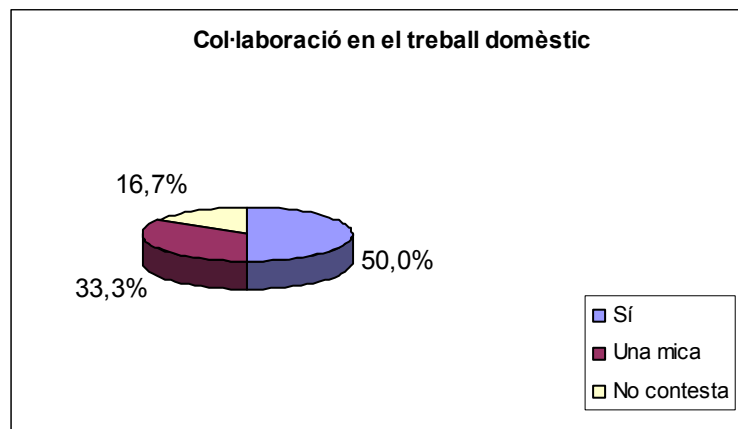
3.- Amb qui vius

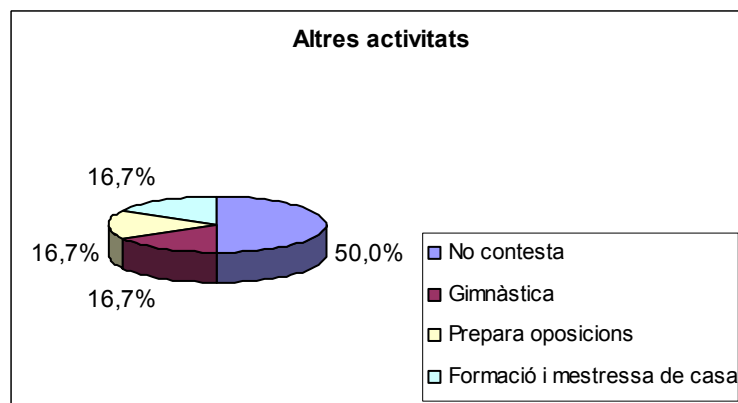
4.- Fills o filles

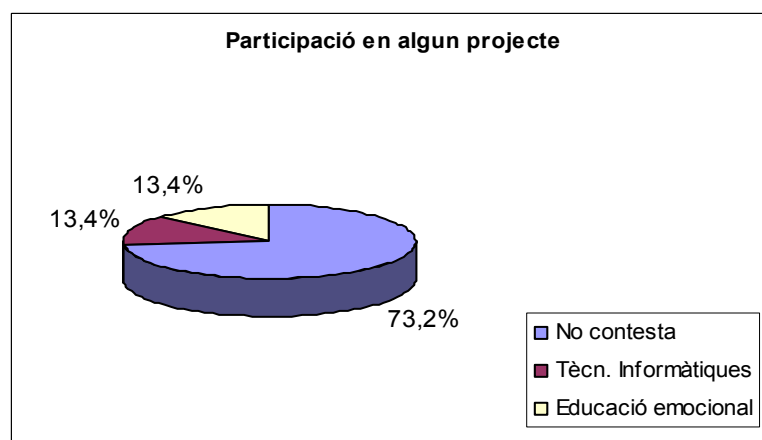
5.- Tens col·laboració en el treball domèstic i en el de cura?

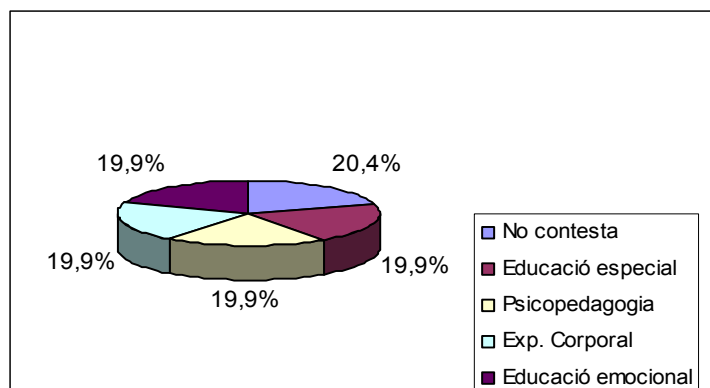
6.- Nomena altres activitats o treball a més a més de la docència, si les fas.

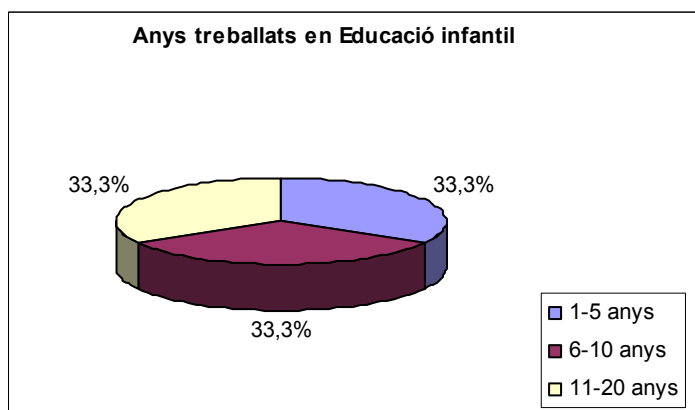
7.- Has participat últimament en algun projecte de centre i/o grup de treball?

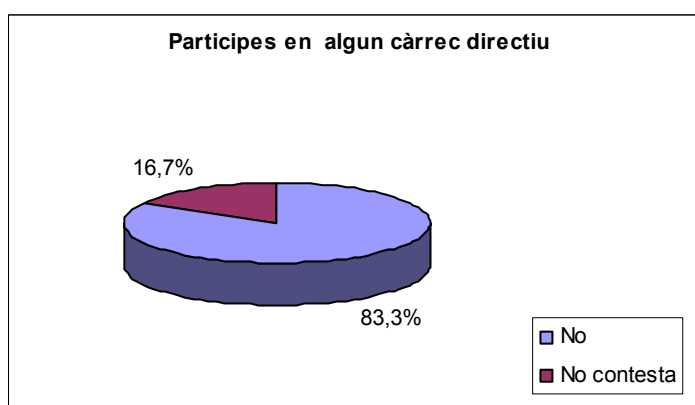
8.- Anomena i digues dos o tres aspectes dels cursos de formació, que més incidència hagi tingut en la teva activitat com a mestra d'educació infantil

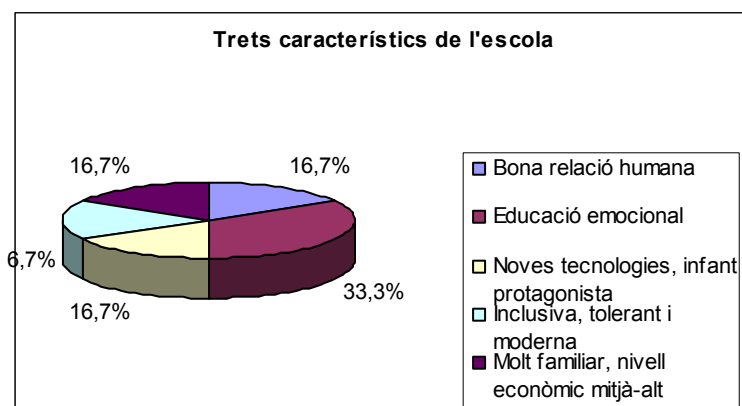
21.- Quants anys portes treballant en Educació infantil?

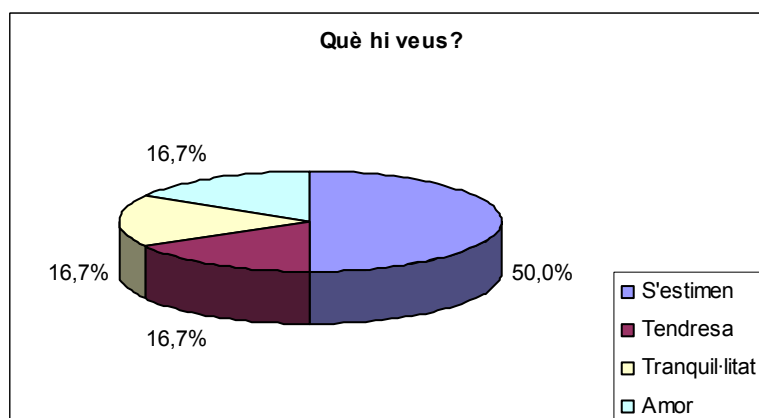
22.- Participes en algun càrrec directiu del centre?

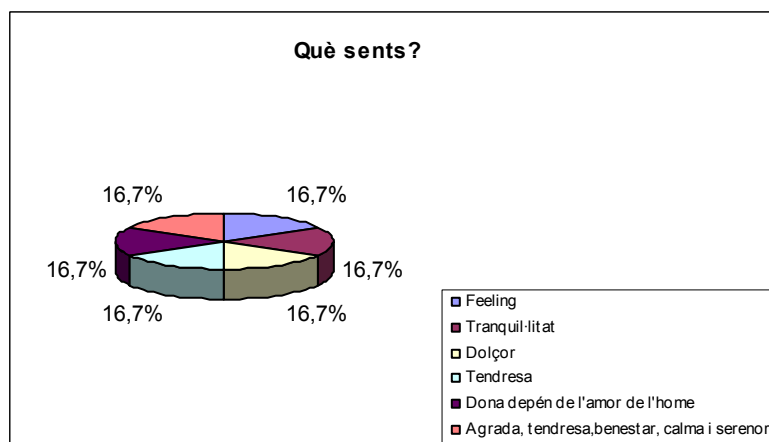
23.- Digues tres trets que caracteritzin a la teva escola

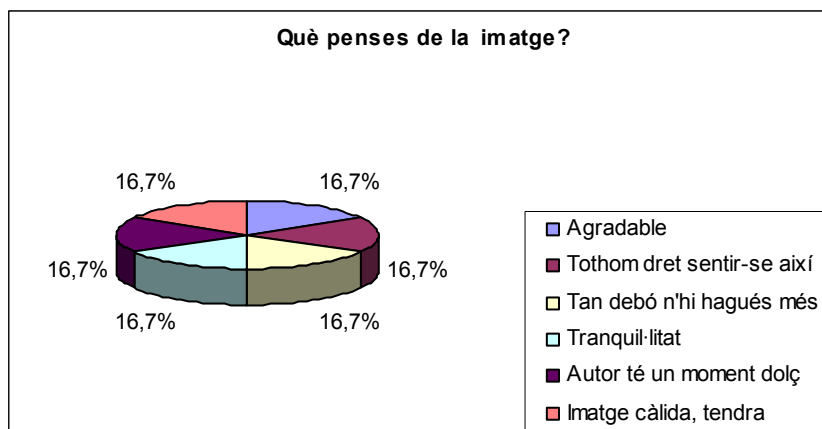
9.- Davant d'aquesta imatge, què veus? (imatge del "Beso" de G. Klimt)

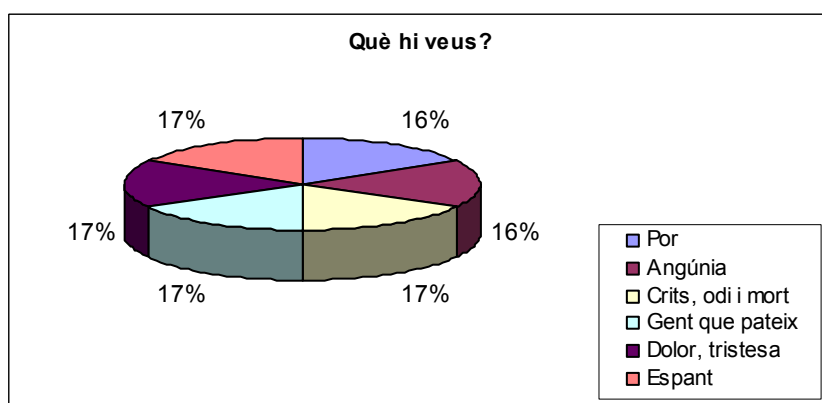
10.- Davant d'aquesta imatge, què sents?

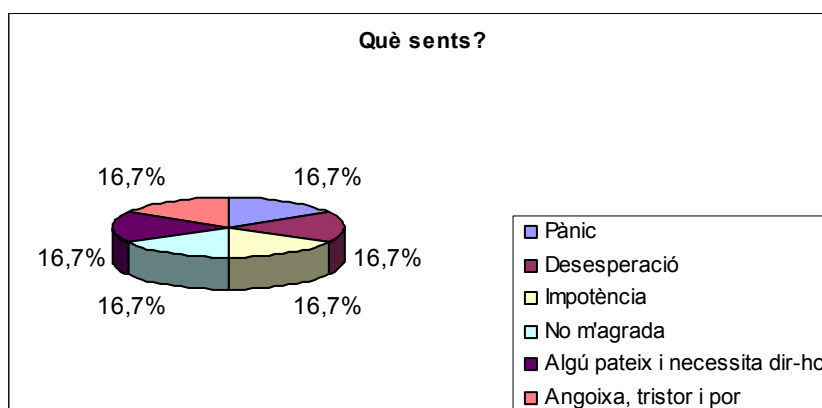
11.- Davant d'aquesta imatge, què penses?

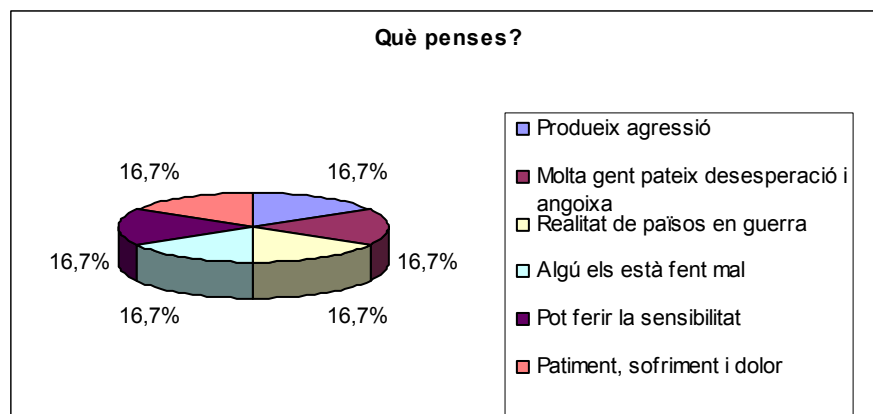
12.- Davant d'aquesta imatge, què veus? (imatge del “Guernica” de Picasso)

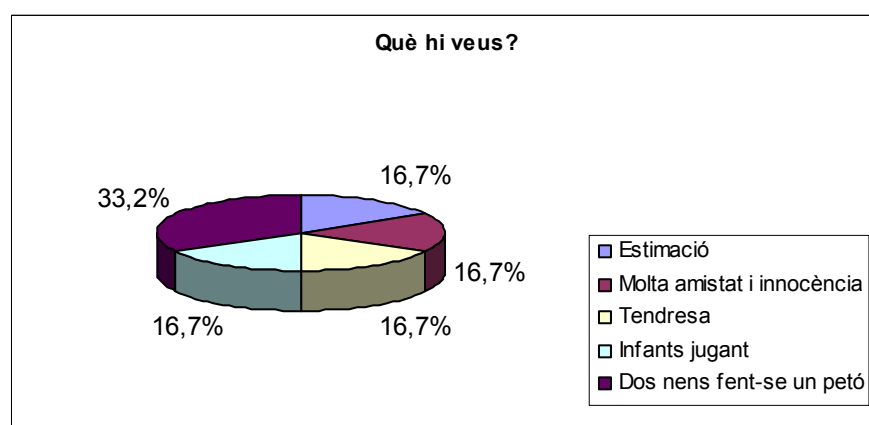
13.- Davant d'aquesta imatge, què sents?

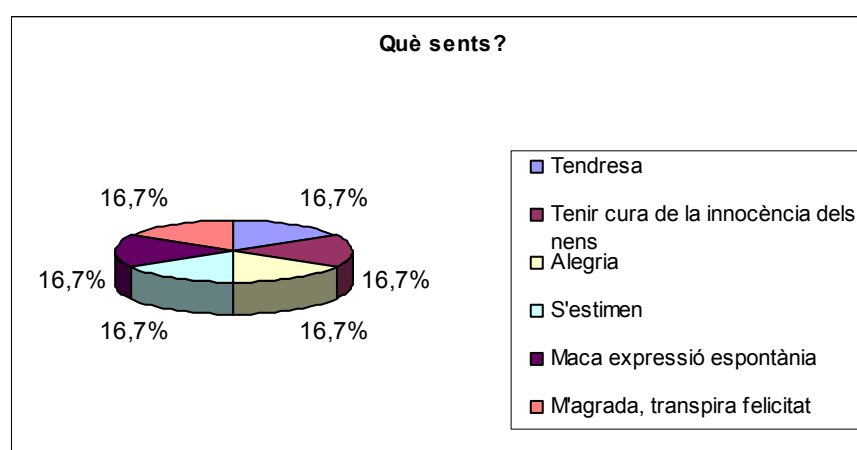
14.- Davant d'aquesta imatge, què penses?

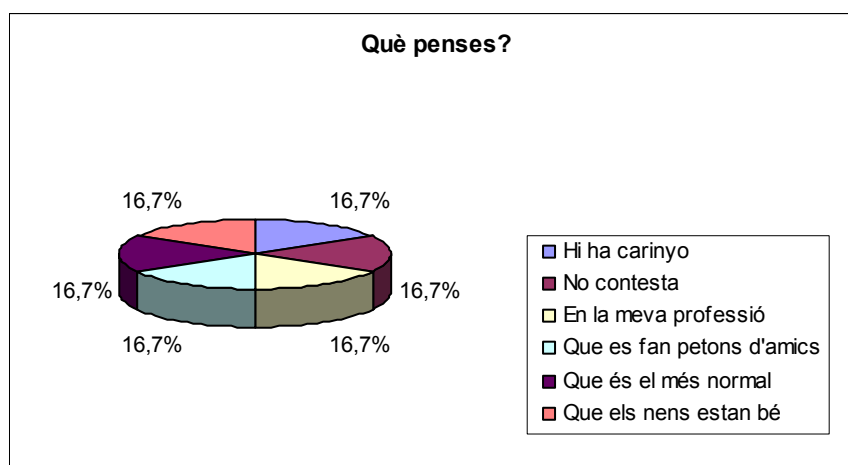
15.- Davant d'aquesta imatge, què veus? (dos nens donant-se un petó als llavis)

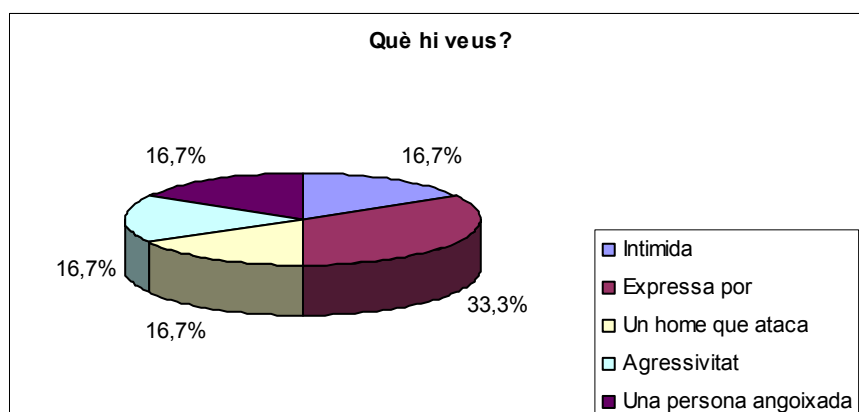
16.- Davant d'aquesta imatge, què sents?

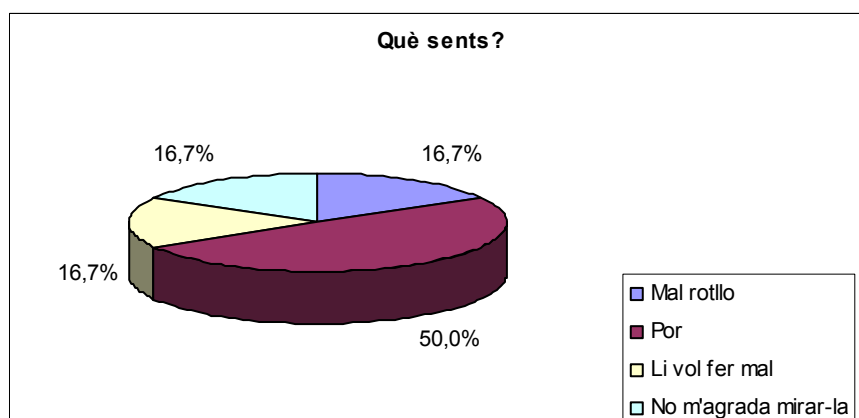
17.- Davant d'aquesta imatge, què penses?

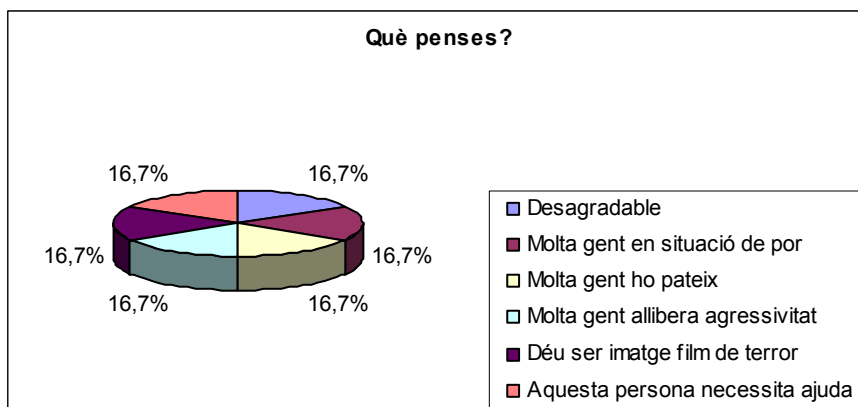
18.- Davant d'aquesta imatge, què veus? (imatge d'una cara de noi enrabiat)

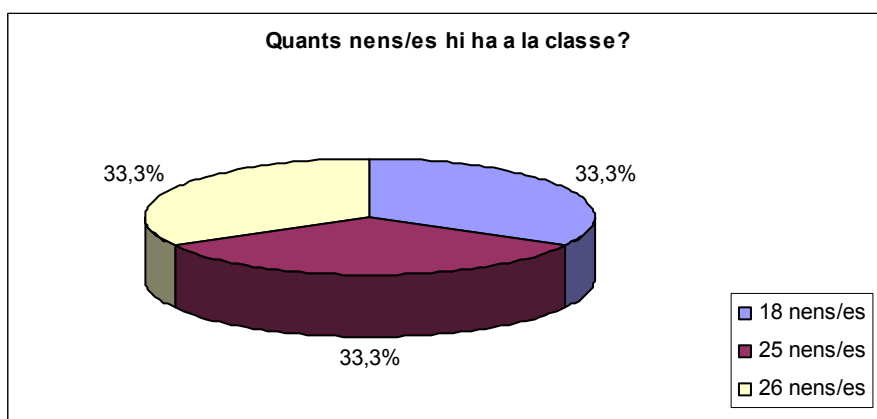
19.- Davant d'aquesta imatge, què sents?

20.- Davant d'aquesta imatge, què penses?

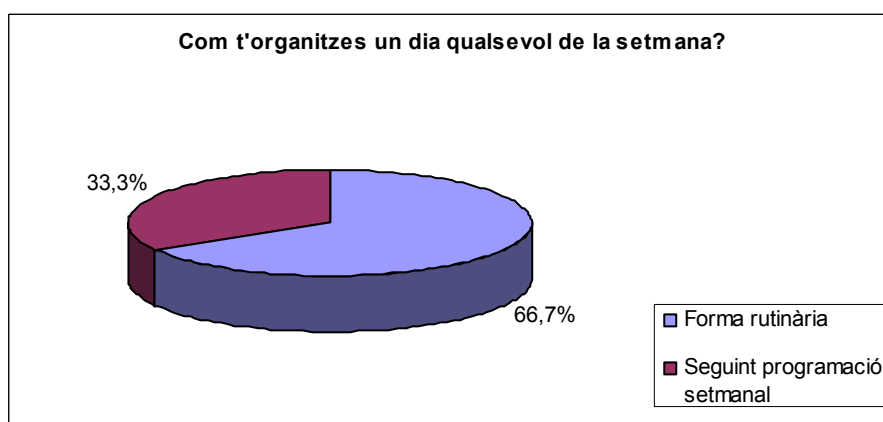
24.- Quants nens i nenes hi ha a la teva a la classe?

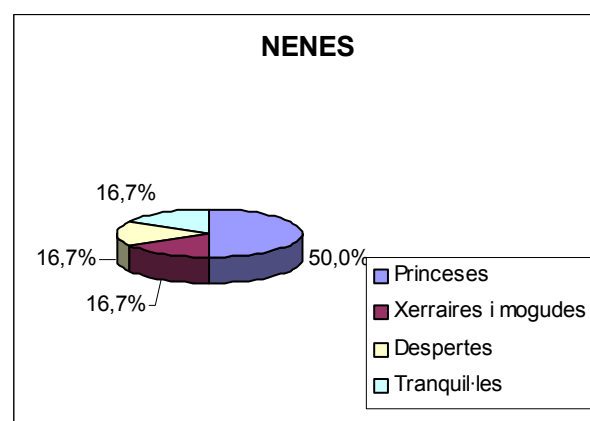
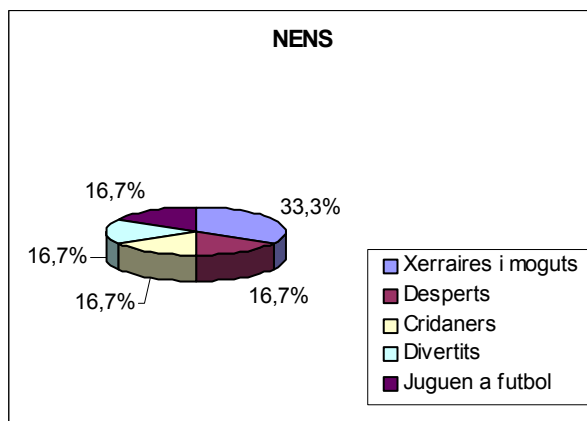
25.- De quina edat?

El 100% entre 5 i 6 anys

26.- Explica'm com t'organitzes en classe qualsevol dia de la setmana?

27.- Com són les nenes de la teva classe? I els nens?

28.- Quin avantatge i inconvenient té el ser nena? I el ser nen?

El 83'4% tant se val, cap

El 16'7% L'inconvenient de ser nena és que si no evolucionem més en la igualtat entre homes i dones en patirem les conseqüències i els nens també.

29.- Defineix dos bons alumnes i dues bones alumnes

El 66'4% es defineix igual ja que el gènere no implica res

El 16'6% no contesta

El 16'7% elles polides i organitzades, ells callats, obediets i treballadors

30.- Defineix dos alumnes dolents i dues alumnes dolentes

El 33'4% sense distinció de gènere: no segueixen currículum, dispers, intolerant, agressiu

El 16'7% no contesta

El 33'4% no tinc alumnes dolents

El 16'7% elles són inquietes i no els agrada treballar i ells són moguts i no els agrada treballar (en el fons no és el mateix?)

31.- Com sanciones i premies a les nenes? I als nens?

100% d'igual manera: el 50% reconeixent i dient-ho i el 50% a través del treball de les emocions (racó de pensar, la tortuga...)

32.- Quines manifestacions observes en els nens en quant a l'ira o ràbia i els afectes? I a les nenes?

El 33'4% no contesta

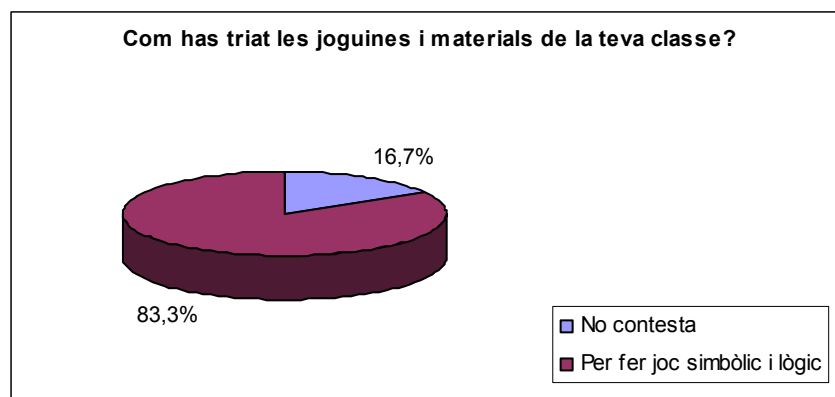
AFFECTE: el 66'8% les nenes més afectuoses, petons, abraçades, més contacte físic, ploren. El nens el 16'8% afecte.

RÀBIA : el 16'7% de les nenes recargolades, contenen més l'agressivitat. El 66'8% dels nens més impulsius, agressivitat, més fàcil expressar ràbia,

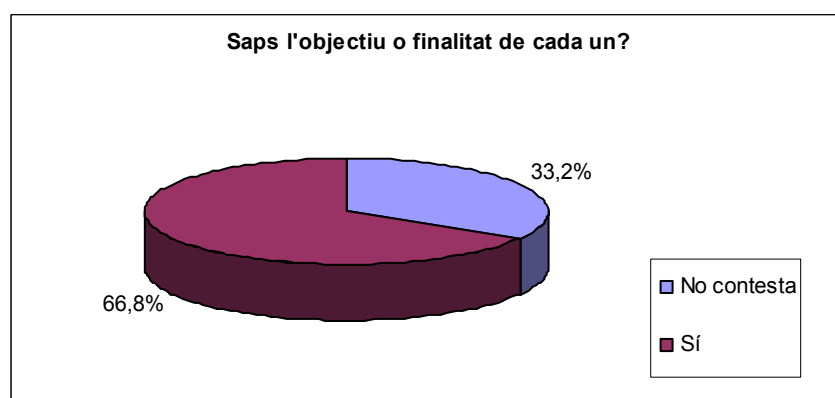
33.- Què consideres que és una agressió?

El 100% suposa un mal emocional, físic, psíquic, manca de respecte...

34.- Com has triat les joguines i materials de la teva classe?

35.- Saps l'objectiu o finalitat de cada un?

36.- Quines són les que prefereixen els nens? I les nenes?

El 16'7% els mateixos jocs

El 83'3% diferència: nenes: jugar a nenes, puzles, contes, nines, plastilina, construccions, disfressar-se, a pares i mares.

Nens: futbol, jocs d'acció, construccions, cotxes, puzles, contes, córrer, animals

37.- Quins temes o unitats didàctiques has tractat en classe? T'has cenyit al que planteja el llibre ?

Temes: el 33'4% no contesta i el 66'6%: cos humà, Nadal, l'espai, castells, Gaudí, les estacions..

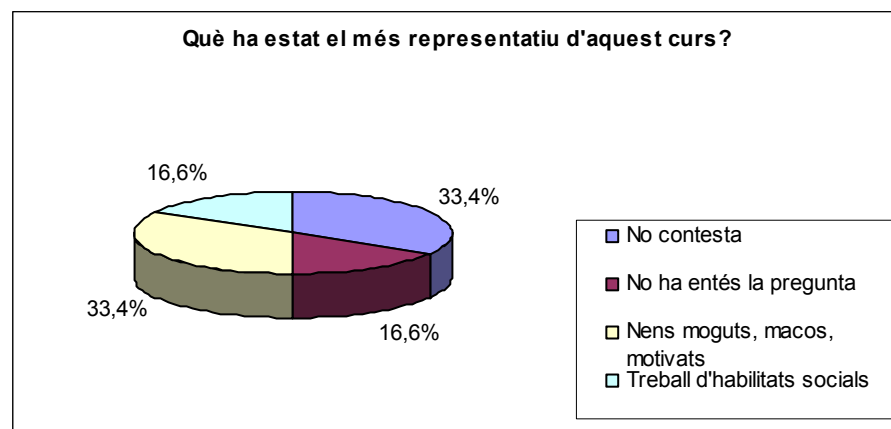
Cenyir-se al llibre : el 33'4% si i el 66'6 no

38.- Quins contes o històries els agrada més a les nenes? I als nens?

El 66'6% els mateixos

El 33'4% nenes : ventafocs i els nens . prínceps, animals i superherois

39.- Explica'm el que sigui més representatiu d'aquest curs?

40.- Digues tres trets que caracteritzin la teva aula?

El 66'6% nens participatius, treballadors, bon clima de convivència

El 33'4% ordre, neteja i tenir cura dels materials

41.- HISTÒRIES INACABADES:

La 1ª: El 33'3% no contesta, el 33'4% contesta però no resol i el 33'4% contesten i resolen

La 2ª: El 50% no contesta, el 16'7% pregunta però no resol i el 33'3% intervenen i resolen.

- GRUP DE DISCUSSIÓ EQUIPS DOCENTS D'EDUCACIÓ INFANTIL

CEIP Les Margarides (han participat 12 mestres: 6 tutores, 1 coordinadora, 4 mestres de reforç, 1 d'educació física)

1.- Què observeu?

El pati de dues escoles on apareixen nens i nenes jugant

2.- Les nenes juguen al mateix que els nens?

El 100% coincideix en que les nenes juguen a coses diferents que els nens. Les nenes juguen a nines, pares i mares, a rotllanes , a cantar, jugar amb la sorra amb l'ajuda del cubell i la pala, seuen en el banc i xerren. Els nens juguen a la pilota i en concret a futbol ocupant un espai important del pati, a córrer, a fer d'espadatxins amb les pales i posant sorra dins de les pales per tal de fer-les servir de catapulta.

3.- Ha d'ésser així?

Gran part creu que els hi surt com molt de dins, com innat, creuen que hi ha una part important d'influència biològica en com són de diferents els nens i les nenes, i el fet de deixar-los lliures en aquest espai, ho demostra ja que algunes mestres creuen que encara són petits per tenir altres influències. Altres mestres opinen que els elements culturals tenen molt pes i des d'edats primerenques.

4.- El pati és un espai de joc "lliure" o quina altre?

Quasi el 100% opina que el pati és un espai on els hem de deixar jugar lliurement, altres mestres tenen dubtes ja que tota la resta d'activitats estan molt dirigides;

però també opinen que es podria ensenyar-los altres jocs i presenta'ls-hi altres joguines perquè tinguin un ventall més ampli de possibilitats de relació.

5.- El joc i/o les joguines són educatives?

El 100% opina que si que són educatius els jocs i les joguines, però que en l'espai del pati NO s'hi haurien de fer intervencions; creuen que en tenen prou amb les activitats que realitzen en l'aula i en els racons de joc simbòlic.

CEIP Les Violetes (7 mestres: 5 tutores, 1 tutor i la coordinadora)

1.- Què observeu?

Veuen un pati on nens i nenes estan jugant, en general, a jocs diferents

2.- Les nenes juguen al mateix que els nens?. El 100% diu que no ja que els nens juguen a pilota i en concret a futbol i a jocs més moguts com córrer; mentre les nenes juguen a jocs més tranquils: sorra, rotllana, canten, seuen en el banc, a pares i mares i en concret a nines.

3.- Ha d'ésser així?

- coses que són innates, perquè per molt que es pugui treballar, es normal
- es cultural, allò que veuen per la televisió, família (tutor)
- en el joc simbòlic els nens planxen, i ho fan tot.
- les nenes no juguen al futbol i si ho fa alguna ho deixen per les baralles i cops
- clar quan els diem que els hi cusin un botó de la bata ens costa dir que ho faci el pare o la mare
- es pot canviar, tot i que la publicitat fa molt en contra

4.- El pati és un espai de joc “lliure” o quina cosa?

- La major part de les mestres diuen que si. Les criatures necessiten un espai que puguin fer el que vulguin. Però una altra mestra diu: “clar, està molt mediatitzat pel que veuen o sigui estan modelat”.
- Alguna vegada hem introduït molts altres jocs

5.- El joc i/o les joguines són educatives?

- el 100% diu que si

CEIP Les Roses (3 mestres, una per a cada nivell i una d'elles fa la funció de coordinadora de nivell)

1.- Què observeu?

Veuen dos patis de diferents escoles on nens i nenes juguen a diferents coses.

2.- Les nenes juguen al mateix que els nens?

Tothom coincideix que les nenes juguen a nines, a pares i mares, jocs més tranquils: assegudes a la sorra amb les pales i els cubells, en un banc... Els nens, en general juguen a futbol i jocs més motrius com córrer.

3.- Ha d'ésser així?

- No, sembla que els hi surti
- Sembla que existeix com una hormona que fa que els homes siguin més violents, agressius en el joc...
- Altres diuen que és cultural

4.- El pati és un espai de joc “lliure” o quin altre?

- Hauria de ser lliure, es veu com necessari
- El pati no és lliure per què hi ha molta influència cultural i sexista
- Veritablement ells no trient
- Ha d'ésser lliure però potser s'han d'oferir alternatives de jocs

5.- El joc i/o les joguines són educatives?

- El 100% diu que sí però un 33% diu que el pati no s'ha de controlar

- GRAELLES D'OBSERVACIONS

En aquesta graella d'observació apareix les interaccions possibles entre els dos sexes (nena-nena, nena-nen, nen-nena, nen-nen) i la gestió de la persona adulta o la mestra.

En cada una dels centres s'han realitzat quatre observacions de trenta minuts cada una, en diferents moments i dies a l'aula i en diferents dies de pati.

RESULTATS

CEIP Les Margarides

- El 40% de les interaccions es donen entre nena i nena, el 20% entre nena i nen, el 10% entre nen i nena i el 20% entre nen i nen.
- El tipus d'interacció entre les nenes són d'anar agafades de la mà, assegudes al terra jugant amb la sorra i compartint la pala i el cubell o galleda, en algun cas es tiren sorra.
- El tipus d'interacció de nena i nen o de nen i nena són de treure-li la pala i la galleda, tirar-se sorra, donar-li una empenta.
- El tipus d'interacció entre nen i nen són de pegar-se, tirar-se sorra, llençar-li els colors al cap

- La gestió de la persona adulta, en aquest cas la mestra, és d'un 20% a distància i de forma verbal dient "pareu", d'un 10% a distància però no verbal amb un gest de negació; d'un 30% d'intervenció directa i amb contacte físic "els separar", un altre 30% d'intervenció directa i amb contacte verbal "parla amb ell i ella del que ha passat.." i un 10% de no intervenció per que no els veuen.

CEIP Les Violetes

- El 30% de les interaccions es donen entre nena i nena , el 20% entre nena i nen, el 20% entre nen i nena i el 30% entre nen i nen.
- El tipus d'interacció entre les nenes són de donar-se la mà, donar-se petons, abraçades.
- El tipus d'interacció de nena i nen o de nen i nena és de tirar-se sorra, agafar-li la pala i el cubell, ell l'estira de la b at per tal de tirar-la al terra.
- El tipus d'interacció entre nen i nen són de pegar-se amb les pales, agafar la pala i omplir-la de sorra i fer palanca contra la cara de l'altre nen, i algun cas de donar-se un petó d'amics.
- La gestió de la persona adulta, en aquest cas és la mestra, és d'un 30% d'intervenció a distància i de forma verbal "quiets", un 20% d'intervenció directa i contacte físic per separar-les, un 30% d'intervenció directa i contacte verbal "això no es fa", "esteu contents" i un 20% de no intervenció perquè no els veuen.

CEIP Les Roses

- El 30% de les interaccions es donen entre nena i nena, el 20% entre nena i nen, el 20% entre nen i nena i el 30% entre nen i nen.
- El tipus d'interacció entre les nenes és d'agafar-se de la mà, jugar a la rotllana, s'enfaden perquè *no li està*.
- El tipus d'interacció de nena i nen i nen i nena és de córrer, de donar-se empentes.
- El tipus d'interacció de nen i nen és de disputar-se la pilota de futbol, donar-li cops a l'esquena.
- La gestió de la persona adulta, en aquest cas és la mestra, és d'un 20% d'intervenció a distància i verbal "els hi diu que no es peguin", un 20% d'intervenció a distància no verbal " els hi fa una senyal amb la mà", un 30% d'intervenció directa i contacte físic "els separa de la fila o de l'espai de joc", un 10% d'intervenció directe i contacte verbal " heu de ser amics" i un 20% de no intervenció.

3.1.2 Cuidadors i cuidadores

- Qüestionari previ de selecció

Aquest qüestionari tenia l'objectiu de seleccionar la mostra de cuidadors i cuidadores per poder realitzar, a posteriori, l'entrevista personal i el grup de debat. Per la qual cosa vaig fer un escrit dirigit a totes les famílies dels grups mostra, preescolar de cinc anys dels tres centres, en el qual explicava qui era jo i la intenció de respondre el full que els feia arribar, a través de la tutora, i els demanava que el retornessin omplert per tal de fer possible el meu estudi, del qual els en feia cinc cèntims en el text del comunicat.

La resposta de les famílies ha estat la següent:

CEIP Les Margarides de 50 qüestionaris que es van repartir en van ser contestats i retornats 32.

CEIP Les Violetes de 37 qüestionaris que es van repartir només en van ser retornats 5.

CEIP Les Roses de 25 qüestionaris que es van repartir només en van ser retornats 2.

A partir de tenir els qüestionari vaig fer la selecció de les persones per l'entrevista i el grup de debat seguint el criteri de citar a les persones que més hores passen amb les criatures i que fos una mostra diversa: pare, mare, avi, àvia.. Tenint en compte les opinions de les tutores coneixedores de molt a prop de qui és la persona que assumeix aquesta tasca.

- Entrevista personal

Per tal de convocar a les persona que havia triat per la realització de l'entrevista personal i el grup de debat, vaig fer un altre escrit on els hi recordava qui era jo i el motiu de la convocatòria que els hi feia. Concretant, a més a més, el fet que havien estat seleccionats i que en el moment de la sessió hi haurien monitores de l'esplai del barri per que les criatures estiguessin ateses a l'hora que estiguessin amb mi contestant el full d'entrevista i durant la gravació del debat.

La resposta de les persones convocades va ser la següent:

CEIP Les Margarides van assistir 11 persones: 1 avi, 2 àvies, 1 pare i 7 mares, de les quals dues són magrebines.

CEIP Les Violetes van assistir 5 mares, una de les quals és mare d'una parella que té dues nenes en acollida.

CEIP Les Roses assistir 4 mares, 1 pare i 1 àvia

RESULTATS

CEIP Les Margarides

CATEGORIES	NENES (7)	NENS (4)
Cóm és ?	- noble, tossuda i carinyosa - tossuda, responsable i carinyosa - desperta i carinyosa - tossuda, carinyosa i egoista - carinyosa, nerviosa i sentimental - carinyosa, tranquil·la - carinyosa i plora molt	- mogut, carinyós - té geni, és bo - sensible, carinyós i bruto - mogut i tossut
Joguines que més li agraden	- Puzles, manualitats - paper i llapis - princeses i pelis infantils - nines i ordinador - nines i puzles - nines - nines	- cotxes, puzles - cotxe i motos - ninos pokemon, puzles - cotxes, videojocs
Amb qui i de quina manera expressa els afectes?	- mama i papa - afecte amb mama, si vol alguna cosa papa - àvia amb abraçades - mama i papa; petons i abraçades - mama amb petons - mare i pare amb petons - mare amb petons - mare amb petons	- amb tothom - avis amb petons - petons i abraçades a la mare - mare amb petons
Cóm solucioneu les rabietes?	- va a l'habitació a pensar - deixar que se li passi - renyant-la o no veure dibuixos - donant-li una bufa o que li passi - parlen o habitació a pensar - enviar a l'habitació - explicar-li o castigar-li	- deixar-lo està - ho llença tot, se li dóna al cul o càstig - càstigs o bufetada - càstigs sense dibuixos
Qui adopta el paper de dur o dura?	- la mare - avi o mare - els dos anem a una - la mare - els dos anem a una - pare crida i mare tranquil·la - papa més dur	- l'àvia - pare, la mare medidora - pare - mare

CEIP Les Violetes

CATEGORIES	NENES (2)	NENS (3)
Cóm és?	- nerviosa, caràcter una mica fort - carinyosa i divertida	- tímid i reflexió - alegre, ordenat i tranquil - carinyós, violent, sociable
Quines joguines l'agraden més?	- nines, tele - dibuixar, pintar, ordinador	- jocs de taula, puzles, construccions, nines - pilota, ordinador, i play - pilota, pintar, tasos
Amb qui i de quina manera expressa els afectes?	- abraçades, petons - abraçades, petons	- pare i mare amb petons, abraçades, carícies - pare i mare ens diu que ens estima - mare amb petons i abraçades
Cóm solucioneu les rabietes?	- càstig sense veure la tele o no sortir al carrer - intentar reconduir-les o imposant l'autoritat	- donant-li una consigna i esperar per què surti del silenci - amb càstigs - amb dificultat, a vegades truco al seu pare
Qui adopta el paper de dur o dura?	- Pare - Els dos anem a una	- els dos anem a una - mare

CEIP Les Roses

CATEGORIES	NENES (3)	NENS (3)
Cóm és?	- sensible emocionalment, - tossuda, col·laboradora - oberta, alegre, afectiva i - orgullosa - tossuda	- neguitós, carinyós - alegre, inquiet i mandrós - alegre, tossut i entremaliat
Quines joguines li agraden més?	- nines, maquillatge, patins - nines, jocs de taula, puzles - nines, pelis, cotxes	- pistoles, dinosaure - jocs bèl·lics, pilota, jocs de taula - trens i dracs
Amb qui i de quina manera expressa els afectes?	- mare amb petons i abraçades - mare i pare amb petons i abraçades - mare amb petons	- pare i mare amb petons, abraçades - pare i mare amb abraçades - amb tothom, petons
Cóm solucioneu les rabietes?	- habitació a pensar, - parlant o castigant a l'habitació - castigant a l'habitació o al racó	- parlant o castigant i surra al cul - parlant, càstig a l'habitació - té un racó per pensar

Qui adopta el paper de dur o dura?	- mare - el que afronta el problema com a secundari - el pare o la mare segons amb qui estigui	- mare - repartit entre pare i mare - pare i mare
---	--	---

- Grup de discussió famílies

CEIP Les Margarides

1ª Història inacabada

Arriben a posar-se d'acord en que al nen primer se li pregunta què li ha passat per arribar dues hores més tard de l'hora acordada i després un càstig en relació a les normes que cada família. Separen el cas del nen i el de la nena ja que ella té 16 anys.

Una mare comenta que "si quiere hacerlo" ho pot fer a qualsevol hora.

2ª Història inacabada

Arriben a posar-se d'acord que han de destinar els diners a reparar la cuina ja que és qualitat de vida i la compra del cotxe és secundari.

3ª Història inacabada

Una part comenta que li aconsellaria que es separés i que actualment existeixen casos com el que s'ha comentat. El pare diu que dones un consell i després surts "salpicado". Una de les àvies diu que a vegades li dius que es separi i al temps tornen junts i et deixa de parlar.

4ª Història inacabada

- "A mi marido le he enseñado yo"
- "Hoy en día hay de todo"
- "Aún hay hombres así y sino lo enviamos con sus madres"
- "Hoy en día quien aguanta un hombre así es porque quiere"
- "Los niños no hacen nada y la culpa es de sus madres que no les dejan"
- "En mi casa yo no hacía nada, lo hacía mi hermana" pero ahora le echo una mano a mi mujer"
- "el hace porque mi hija se lo exige"
- "Hay vecinas que me dicen si no me da vergüenza que mi marido haga la cena"
- "como si fuera parte nuestra"
- "la mujer casa e hijos y el hombre a trabajar"
- "no va a cambiar nunca, siempre será igual"
- "quedan muchas cosas por cambiar"

CEIP Les Violetes

1ª Història inacabada

Arriben a posar-se d'acord en quan a com tractar al nen que arriba dues hores tard de l'hora acordada: preguntar-li el motiu del seu retard i després de parlar hi hauria algun càstig. Separen el cas de la nena que ha de seguir fent els seus plans.

2ª Història inacabada

Arriben a l'acord que l'arreglo de la cuina és el més important, una és més necessària que l'altre, i pensem així perquè som mares.

3ª Història inacabada

- “que se lo piense”
- “casades queden menys, hi ha moltes separades”
- “no tinc cap familiar ni amistats que estiguin separats/des”. Hoy se aguanta poco.

4ª Història inacabada

- separació
- qüestió de paciència i fer que vagi fent ja que abans m'enfrontava i cridava i vaig adonar-me que la meva filla, en els seus jocs feia el mateix per modelatge, i em va fer canviar d'estratègia.
- valors el que tens i després segueixes o no en funció de si t'interessa.
- moltes vegades elles els hi deixa tota la càrrega a ell, abusa d'ell.
- No vull ser la mare que el dia el passa dient ara fes, ara recull ...sinó també jugar amb ells.
- al tener la niña dejé de trabajar y me lo cargo todo. Antes cuando trabajaba “ayudaba” algo.
- Hace si yo le digo

CEIP Les Roses

1ª Història inacabada

- Arriben a que al nen se li pregunta el per què del seu retard, es parla i se li aplica algun càstig i la nena realitzar l'activitat que tenia programada

2ª Història inacabada

- Hi ha consens en el fet de considerar l'arreglo de la cuina com a prioritària i el cotxe quasi com un caprici.

·3ª Història inacabada

- Que es separi perquè una persona que no et respecta.
- Que parli amb ell
- La mare com a mediadora busca a l'amiga també mediadora
- Això perquè ell de petit ha viscut una situació semblant i la repeteix, ella té el rol de víctima, si ella hagués posat les coses clares (pare)
- El problema que tenen tots dos en arreglar el rol que ha agafat cadascú i si no, separar-se (pare)

4ª Història inacabada

- sempre agafen el rol que no saben fer. Tothom és capaç
- jo no sabia fer res i m'hi vaig posar (mare)
- moltes vegades la relació és que l'home NO participa més perquè la dona refà la seva feina perquè no la fa com ella vol (pare)
- Normalment ajuda
- Continuar passant i molt
- Jo faig menys que ell, soc una privilegiada
- La reduccions de jornades les agafen les dones.

3.1.3 Alumnat

- Entrevista - Xerrada

1.- Reconeixement de les emocions d'afecte i ira

Per tal de fer el reconeixement d'aquestes emocions se'ls presenten quatre imatges de color, tamany Dina4 que representen a dues noies abraçant-se i un altre de dos nois tocant-se amb el cap i rient pel que fa a l'afecte. Pel que fa a l'emoció de ràbia o enfadat/da se'ls presenta una imatge de dos nois que mostren el seu rostre de ràbia i una última on tres nenes tapen la boca i estiren dels cabells a una quarta nena.

Aquests resultats estan obtinguts de les diferents gravacions realitzades a cada un dels grups de debat.

CEIP Les Margarides

Nº 1 : Afecte

Reconeixement: quasi la totalitat de l'alumnat de cinc anys reconeix aquesta emoció a partir de veure les dues imatges. Hi ha un cas (un nen), que es fixa en elements que surten a la imatge però que no són rellevants, com pedres, arbre, bufanda..

Comentaris del què veuen: Els comentaris de nenes i nens coincideixen en dir que s'estimen, són germanes, són cosines, són amigues, estan contentes, s'abracen, són carinyoses, són alegres, són ties, dos nenas que se encuentran, estan jugando, són gemelas, són novias (en alguna cas produint discussió del que és normal), es coneixen.

Es diferencien en que els nens afegeixen que no tenen sabates, són pobres, fan judo, estan fent lluita de sumo, són gordes.

Què senten: la totalitat que se senten bé, contentes, content, molt bé veient aquestes imatges.

Nº 2 : Ràbia/ Ira/ Enfadat/da

Reconeixement: la majoria de l'alumnat de cinc anys reconeix aquesta emoció en termes d'enfadats/des i no pas d'ira. En alguns casos, pocs, parlen de tenir ràbia. No arriba a la totalitat, hi ha moments de dubtes d'identificar les cares en una de les imatges.

Comentaris del què veuen: Els comentaris de nenes i nens coincideixen en dir que estan enfadats, no m'agrada, li tapen la boca, li tiren dels cabells, això no es pot fer, s'estan barallant, estan fent ràbia, uno quiere una cosa y se lo coge el otro, no lo veo bien no puede respirar,

Es diferencien en que els nens afegeixen que estan fent un joc, estan haciendo un parque jurásico, cojo un cuchillo y lo mato, le doy un puñetazo, ella se chivata las cosas, la van a matar, fins que vingui la policia. Les nenes afegeixen que hacen cosas malas y llaman la atención, son malas las peores de la clase.

Què senten: la quasi totalitat se sent malament, em sento malament.

CEIP Les Violetes

Nº1 afecte

Reconeixement: la totalitat de l'alumnat de cinc anys reconeix aquesta emoció

Comentaris del què veuen: Els comentaris de nens i nenes coincideixen en dir que són dues nenes que s'estan abraçant, que no tenen sabates, són pobres, són amigues, fa temps que no es veien, estan contentes, són cosines, ens sentim tranquil·les, són cosines, germanes, bessones, estan juntes, estan jugant.

Es diferencien en que les nenes diuen que són boniques, que són enamorades i els nens que el seu pare les porta al parc, que són intel·ligents.

Què senten: la totalitat se sent bé, molt bé, contents/es.

Nº 2: Ràbia/Ira/ Enfadats/des

Reconeixement: quasi la totalitat reconeix aquesta emoció

Comentaris del què veuen: els comentaris de nenes i nens coincideixen en dir que estan enfadats/des, s'estan haciendo daño, le tira del pelo, l'estan pegant, les tapa la boca para que no respire, no són amigues, ni germanes, ni cosines ni nada, tristes les cares, portava una juguina i li han tret.

Es diferencien en que les nenes afegeixen que ella ha molestat a las dolentes i les altres li fan això. Els nens afegeixen que estan aburridos, a mi me han ahogado y dos patadas un niño de diez años, creo que esta gritando a su padre, le tapen la boca para que no hable porque molesta.

Què senten: la totalitat se sent molt malament, tristos.

CEIP Les Roses

Nº 1 : Afecte

Reconeixement: la totalitat de l'alumnat de cinc anys reconeix aquesta emoció

Comentaris del què veuen: els comentaris de nenes i nens coincideixen en dir que s'estimen molt, s'abracen, juguen, són amigues, són germanes, cosines, feliços, riuen, estan contents.

Es diferencien en que els nens afegeixen que tenen problemes, van descalces porque són pobres, són xineses, amor de morritos, són de la selva, són animals, són mones, enamorats. Les nenes parlen d'estimació a partir que la mare els hi compra quelcom.

Què senten: la totalitat se sent bé, em sento bé, contents, enamorats

Nº2: Ràbia/Ira/Enfadat/des

Reconeixement: la totalitat reconeix aquesta emoció

Comentaris del què veuen: els comentaris de nenes i de nens coincideixen en dir que s'estan barallant, no són amics, estan enfadades, li tapen la boca, per què no l'estimen li estan fen mal i plora, no li deixen jugar.

Es diferencien en que les nenes diuen que no comparteixen i els nens diuen que van veure una pel·lícula que la segrestaven i li tapaven la boca, ..si ho veu la senyo, la policia li posarà vuit multes.

Què senten: la totalitat se sent molt malament, jo no miro, canvia ràpid.

COM VIUEN LES EMOCIONS? (buidat de l'explicació per què dels seus dibuixos)

CEIP Les Margarides

Nº1: AFECTE

CATEGORIES	NENES (19)	NENS (31)	TOTAL (50)
Afecte			
Agafar la mà mateix sexe	5	9	14
Agafar la mà diferent sexe	2	3	5
Subtotal	7	12	19
Abraçada mateix sexe	1	1	2
Abraçada diferent sexe	1	1	2
Subtotal	2	2	4
Petó mateix sexe	1	2	3
Petó diferent sexe	2	2	4
Subtotal	3	4	7
S'estimen mateix sexe	2	6	8
S'estimen diferent sexe (nuvis)	4	1	5
Subtotal	6	7	13
Contents mateix sexe	1	6	7
Contents diferent sexe	0	0	0
Subtotal	1	6	7
TOTAL	19	31	50

Nº2: RÀBIA/ ENFADAT/DA

CATEGORIES	NENES (19)	NENS (31)	TOTAL (50)
Ràbia/ Enfadat			
Pegar mateix sexe	5	15	20
Pegar diferent sexe	5	1	6
Subtotal	10	16	26
Agafar objecte mateix sexe	2	5	7
Agafar objecte diferent sexe	1	2	3
Subtotal	3	7	10
No li està mateix sexe	4	2	6
No li esta diferent sexe	1	2	3
Subtotal	5	4	9
Llençar objecte mateix sexe	1	4	5
Llençar objecte diferent sexe	0	0	0
Subtotal	1	4	5
TOTAL	19	31	50

CEIP Les Violetes

Nº1: AFECTE

CATEGORIES	NENES (17)	NENS (19)	TOTAL (36)
Afecte			
Agafat la mà mateix sexe	4	3	7
Agafat la mà diferent sexe	1	1	2
Subtotal	5	4	9
Abraçada mateix sexe	1	1	2
Abraçada diferent sexe	0	3	3
Subtotal	1	4	5
Petó mateix sexe	1	0	1
Petó diferent sexe	0	1	1
Subtotal	1	1	2
S'estimen mateix sexe	3	2	5
S'estimen diferent sexe	2	3	5
Subtotal	5	5	10
Contents mateix sexe	5	4	9
Contents diferent sexe	0	1	1
Subtotal	5	5	10
TOTAL	17	19	36

Nº2: Ràbia/Enfadat/da

CATEGORIES	NENES (17)	NENS (19)	TOTAL (36)
Ràbia/Enfadat/da			
Pegar mateix sexe	5	6	11
Pegar diferent sexe	5	4	9
Subtotal	10	10	20
Agafar mateix sexe	1	1	2
Agafar diferent sexe	0	0	0
Subtotal	1	1	2
No li està mateix sexe	6	2	8
No li està diferent sexe	0	5	5
Subtotal	6	7	13
Llençar objecte mateix sexe	0	1	1
Llençar objecte diferent sexe	0	0	0
Subtotal	0	1	1
TOTAL	17	19	36

CEIP Les Roses
Nº1: AFECTE

CATEGORIES	NENES (10)	NENS (15)	TOTAL (25)
Afecte			
Agafats de la mà mateix sexe	1	2	3
Agafats de la mà diferents sexe	1	2	3
Subtotal	2	4	6
Abraçats de la mà mateix sexe	1	0	1
Abraçats de la mà diferent sexe	0	1	1
Subtotal	1	1	2
Petó mateix sexe	1	0	1
Petó diferent sexe	0	0	0
Subtotal	1	0	1
S'estimen mateix sexe	3	1	4
S'estimen diferent sexe	0	1	1
Subtotal	3	2	5
Contents mateix sexe	3	6	9
Contents diferent sexe	0	2	2
Subtotal	3	8	11
TOTAL	10	15	25

Nº2: RÀBIA/ENFADAT/DA

CATEGORIES	NENES (10)	NENS (15)	TOTAL (25)
Ràbia/Enfadat/da			
Pegar mateix sexe	2	1	3
Pegar diferent sexe	3	4	7
Subtotal	5	5	10
Agafar mateix sexe	0	0	0
Agafar diferent sexe	0	0	0
Subtotal	0	0	0
No li està mateix sexe	5	6	11
No li està diferent sexe	0	3	3
Subtotal	5	9	14
Llençar objecte mateix sexe	0	1	1
Llençar objecte diferent sexe	0	0	0
Subtotal	0	1	1
TOTAL	10	15	25

GRAELLES D'OBSERVACIONS

En aquest cas presento els resultats de les observacions realitzades de les interaccions entre els nens i les nenes en els tres centres educatius. L'espai triat d'observació ha estat entre el passadís i l'anada a l'aula o al pati i el propi pati. La justificació d'aquesta elecció radica en que l'alumnat es situa en una activitat semidirigida a una altra considerada com de lliure.

CEIP Les Margarides

Nº 1 : Afecte

El 60% de les interaccions d'afecte es donen entre les nenes, en l'espai de pati i de l'aula abans de la sortida a l'esbarjo. El material que intervé en la interacció ha estat l'entrepà, la pala i el cubell. Les situacions que s'han donat són: la nena que li ha donat un tros d'entrepà a l'altra i la reacció ha estat donar-li un petó. La nena que li dona una pala i un cubell a una nena que està plorant i aquesta li fa una abraçada. Una nena que cau a terra i l'altra l'ajuda a aixecar-se i li fa un petó.

El 20% de les interaccions d'afecte es donen entre nen i nena en l'espai del pati i en el passadís de sortida al pati. En aquestes relacions la situació de joc és de com el papa i la mama s'estimen es fan petons. I comparteixen pala i cubell en el sorral per tal de fer un pastís de xocolata.

L'altra 20% de les interaccions d'afecte es donen entre nens en l'espai de l'aula es donen un petó per que són amics o en l'espai del pati comparteixen el mateix joc amb la pilota.

Nº2: Ràbia/Ira/Enfadat/da

El 20% de les interaccions d'enfadat/da entre les nenes es donen en l'espai de l'aula on treuen l'entrepà abans d'anar fer el temps d'esbarjo i el pati. El material que intervé en un cas ha estat l'entrepà que li amaga, per fer-li una broma, però que fa enfadar a l'altra nena. La nena a la que li han tirat sorra va a la mestra que no intervé i després el que fa és no parlar a l'altra nena.

El 40% de les interaccions d'enfadats/des entre nens i nenes es donen en l'espai de l'aula i del pati. El material utilitzat en la interacció ha estat la pala, la sorra, un llibre, una pilota, els colors. Les situacions són dels tipus: la nena li dona cops de pala com si fos un joc fins que li fa mal i la reacció del nen és plorar, es queda sol fins que es calma. Un nen li tira el llibre de la nena, ella li diu que es seu en un to enfadada i li torna de males maneres. Han de recollir per anar al pati i un dels nens de la taula, que no li toca recollir, agafa la safata dels colors i els tira a terra

amb la protesta de la nena, companya i responsable d'endregar-ho, i tot i així li tira un llapis al cap de la nena i surt corrents a la fila per anar-se'n al pati.

El 40% de les interaccions entre els nens es donen en l'espai del pati. El material que intervé és la pilota de futbol, el mur del pati. Les situacions són del tipus on nen tira a un altre del mur del pati i el deixa al terra i marxa. Jugant a futbol un dels nens es dedica a donar "pilotassos" i unes quantes empentes però després, com si res tornen a jugar. Estan en el sorral, amb la pala i el cubell, i juguen amb la pala a espadatxins o fiquen sorra a la pala i la llencen a l'altre nen com si fos una catapulta.

CEIP Les Violetes

Nº1: Afecte

El 60% de les interaccions d'afecte entre nenes es donen en l'espai de l'aula de música, passadís i en el pati. Els materials que intervenen són el propi cos i la cadira. Les situacions són del tipus assegudes en una cadira en l'aula de música dues nenes abraçades i una tercera que també s'afegeix a pujar a sobre de la segona nena. En el temps que surten de la seva aula per anar a l'aula de música es donen la mà. En el pati juguen en petits grups a parels i mares, on hi ha carícies, petons o fan una rotllana.

El 20% de les interaccions d'afecte entre nen i nena es donen en el passadís o en el pati. El material que intervé és el propi cos, la pala. Les situacions són del tipus de donar-se la pala com element a compartir per a jugar amb els altres o es donen la mà per demostrar que són amics/gues.

El 20% de les interaccions d'afecte entre els nens es donen en el pati o en el passadís. El material que intervé és la pilota o el propi cos. Les situacions són del tipus passar-se la mà per l'esquena per què són amics. El pertànyer al mateix equip amb el que jugaran a pilota en el pati és una gran mostra d'afecte.

Nº 2: Ràbia/Ira/Enfadat/da

El 10% de les interaccions entre les nenes es donen en l'aula o en el pati. El material que intervé poden ser peces de puzzles, el cubell. Les situacions són del tipus: estan jugant en un racó de l'aula i en la recerca de peces d'un puzzle es tiren per tal de quedar-se amb més peces, la que ho aconsegueix es gira i continua jugant. En el sorral del pati estiren d'un mateix cubell o no se'l deixen i s'enfaden i en algunes ocasions una d'elles opta per marxar a jugar amb altres.

El 40% de les interaccions entre nens i nenes es donen en el passadís o en el pati. El material que intervé és el propi cos, pala, cubell. Les situacions són del tipus d'anar en fila i un dels nens donar cop de puny a l'esquena d'una de les nenes que van davant seu, ella girar-se i ell continuar, fins que canviar de lloc a la

fila. Aprofitar, que la mestra va al davant per donar empentes als i les companys/es. Alguna de les nenes li treu el cubell a un despistat que intenta defensar-se però l'altra surt corrent.

El 50% de les interaccions entre els nens es donen en el passadís o en el pati. El material que intervé és el propi cos o la pilota. Les situacions són del tipus donar empentes, patades en els moments d'anar cap al pati. En el pati el de no deixar jugar amb la pilota a algun company cridant-li "no volem que juguis amb nosaltres". Baralla per veure qui controla la pilota.

CEIP Les Roses

Nº1: Afecte

El 50% de les interaccions d'afecte entre les nenes es donen en el pati. El material que intervé són nines, guixos de colors, el propi cos, un banc metàl·lic. Les situacions són del tipus: pinta dibuixos (imatges humanes) a terra del pati ja que tot el pati és de ciment, jugar a pares i mares, jugar a cantar i fer rotil·lana. S'agafen de les mans, es donen petons, s'autoajuden i col·laboren entre elles a l'hora de triar els colors, s'ho parlen..

El 20% de les interaccions d'afecte entre nenes i nens es donen en el pati. El material que intervé són les pales, els cubells. Les situacions són del tipus d'estar en una zona on hi ha sorra i comparteixen de forma tranquil·la, amb rialles les pales, el cubell i l'espai.

El 30% de les interaccions d'afecte entre nens es donen en el pati. El material que intervé són les pales, els cubells, sorra, la pilota. Les situacions són del tipus d'estar construint un castell en una zona de sorra, és una zona utilitzada per fer salt a l'àrea d'educació física, que alguna vegada l'utilitzen per que puguin jugar les criatures d'aquestes edats. També compartir amb un altra la pilota, no en joc de futbol, sinó d'agafar-la amb les mans i abraçar-se per tal de demostrar que s'ho estan passant bé.

Nº2: Ràbia/Ira/Enfadat/da

El 20% de les interaccions d'enfadat/da entre les nenes es donen en el pati. El material que intervé es el propi cos, o el dir alguna frase. Les situacions són del tipus: donar-li una empenta per tal de dir-li que no pot jugar amb elles o que "no li estan".

El 40% de les interaccions d'enfadat/da entre les nenes i els nens es donen en el pati. El material que intervé són les pales, cubells, el propi cos. Les situacions són del tipus: donar-se empentes quan estan fent fila per anar al pati, agafar-se les pales o els cubells sense que s'adoni l'altre o córrer per tal que no li agafi el que ell li ha agafat, donar-se cops de pala o tirar-se la sorra a la cara com a reacció pel fet d'haver-li pres en altre moment el seu estri.

El 40% de les interaccions d'enfadat/da entre nens es donen en el pati. El material que intervé és la pilota de futbol. Les situacions són del tipus: Un agafa la pilota i li passa a un altre que no és ell i llavors el crida i s'enfada, però es continua jugant. Un altre li dona una empenta i li pren la pilota. Estan jugant i com que no li passen la pilota marxa a jugar amb un altre grup de nens.

3.2.- Anàlisi dels resultats

En aquest apartat es tracta de veure què hi ha darrera de les respostes de cada un dels sectors implicats en els processos de socialització i per tant detectar quins models de socialització transmetem a la mostra triada de nens i nenes de 5 anys. També situar la contradicció continua que existeix entre la normativa o allò que és formal (programacions, PEC....) i les pràctiques i les actituds en les aules d'allò que no està escrit, que costa de detectar però que per imatges o frases dites en moments o espais informals responen a creences profundes del que veritablement es pensa. A més veure si apareixen diferències en les respostes tenint en compte el nivell socioeconòmic del centre educatiu, és a dir, la seva localització geogràfica en la ciutat.

3.2.1 Anàlisi dels textos legals

Anàlisi dels PEC

CEIP Les Margarides

En el primer apartat del document diu que l'escola s'ha de regir, entre d'altres, per les diferents ordres i resolucions del departament d'Ensenyament.

En l'apartat dels Trets d'Identitat en el seu 2.5 ho dedica a la **Coeducació**:

Entenem la Coeducació no només com el fet de ser una escola mixta, sinó com a plantejament en què els valors associats a la feminitat siguin tan valorats com els que s'associen a la masculinitat. Per tant l'Escola practica una educació per a la igualtat sense discriminació per raó de sexe. Així doncs, defugim de postures que alimenten la dicotomia i la diferència de rols. No pretenem formar nens o/i nenes sinó persones autònomes i autosuficients per a les quals el sexe no suposa limitacions.

En l'apartat dels Trets d'Identitat en el seu 2.6 ho dedica a l'**educació socio-emocional**:

L'escola considera molt rellevant el desenvolupament de la intel·ligència emocional i l'entén com una forma d'interactuar en el món que té molt en compte els sentiments. El desenvolupament de la intel·ligència intrapersonal, engloba habilitats com el control dels impulsos, l'autoconsciència, la motivació, l'entusiasme, la perseverança, l'autoconfiança, l'autoestima, l'assertivitat, el domini de l'angoixa i de la irritació. I respecte a la intel·ligència interpersonal, la capacitat d'empatia o capacitat de descobrir l'altre d'un manera responsable.

Tot això ha de comportar la capacitat de resoldre conflictes d'una manera justa i equitativa.

En el punt 3 d'objectius i en concret en el 3.1 d'àmbit pedagògic exposa:

.recolzar l'equilibri emocional i l'autonomia personal

.adoptar una actitud igualitària en el tracte amb els alumnes, sense discriminar ningú per raons de sexe, religió, cultura i races.

CEIP Les Roses

En el 2.2 Ideari de centre de l'apartat trobem el punt 2.2.2 que parla de l'escola integradora- no discriminatòria :

L'escola treballa per aconseguir un tractament no discriminador entre l'alumnat..... Afavorim la integració de tothom sigui quina sigui la seva procedència, religió, sexe, capacitat...

També proposa accions encaminades a assolir aquest objectiu:

Els grups d'organització a l'aula seran sempre heterogenis en tots els aspectes, no acceptant-se de cap manera homogeneïtats per nivell, capacitat, sexe

En el mateix apartat troben en el punt 2.2.3 La Coeducació:

L'escola educa per la igualtat entre l'alumnat d'ambdós sexes, potenciant les activitats que ajudin a facilitar aquesta tasca.

Tenint present que la nostra societat encara atribueix papers diferents als homes i a les dones, l'escola hi incidirà creant situacions de conflicte on s'hagi de tractar aquest tema, buscant entre tots un àmbit on es possibiliti el trencament de rols preestablerts.

A més a més proposa accions encaminades a assolir aquest objectiu:

. Tenim cura en triar materials pedagògics, per tal d'assegurar que no tinguin un tractament sexista.

.Realitzem activitats manuals, tècniques, físiques i domèstiques que ens ajuden a trencar rols preestablerts.

- .Tenim cura que en el joc i altres accions educatives, com els racons, es prevegin activitats de tot tipus amb un tractament no diferenciador per sexes.*
- . Assegurem que en els grups de treball siguin sempre mixtes i equilibrats i que ajudin a assolir un protagonisme equiparables entre ambdós sexes.*
- . Vetllem a fi que els grups lliures tendeixin a no crear diferències per sexes, nivells o altres aspectes (grups heterogenis).*
- .Afavorir activitats de lleure diversificades,potenciem la participació d'ambdós sexes en totes les activitats, sigui quin sigui el seu caràcter. Volem trencar els tòpics de : activitats esportives/nens, activitats creatives o manuals/nenes. Per tant afavorim que totes les activitats siguin mixtes.*
- . Assegurar que els agrupaments esportius siguin sempre mixtos. Les normes es desenvolupen amb relació a una participació activa per part d'ambdós sexes i així hi ha un acostament real de les seves capacitats.*
- .L'escola té cura de no establir rols a nivell de professorat i PND i el seu paper dins l'escola, així com les tasques que aquests desenvolupin (aquest factor ens ve condicionat pel personal que ens envien i no sempre el podem complir, però l'escola el té present sempre que en té la possibilitat).*
- . L'escola potencia un millor coneixement d'ambdós sexes educant i informant amb relació a la seva afectivitat emocional i sexual. Per això aprofita situacions de la vida quotidiana com:*
 - Canviar-se i dutxar-se (en edats primerenques)*
 - Tractament acurat de la sexualitat, utilitzant un vocabulari clar i natural. S'aprofiten els aspectes curriculars que ja ho plantegen, però també els elements que l'alumnat ho sol·liciti (tutories individuals i col·lectives..).*

En l'apartat 4 Línia Pedagògica en el punt 4.5 Paper dels materials curriculars en aspectes generals concreta el següent:

Aspectes que tindrem en compte a l'hora d'escollir i de confeccionar materials curriculars:

- . Que no siguin sexistes, xenòfobs, discriminatoris...*

CEIP Les Violetes

En l'apartat 2 Trets d'identitat, punt 2.3 Línia Metodològica: En la nostra metodologia de treball tenim com a eixos principals el desenvolupament i reforç de:

13. En la nostra tasca diària i d'acord amb les programacions concretes del nostre disseny curricular, entenem com a molt important el desenvolupament i tractament del valors, actituds i normes que possibilitin en gran mesura:

- . La defensa de coeducació i la igualtat de drets per raó de sexes, ètnia o creences.*

En l'apartat 3 Objectius de Base és planteja l'Educació emocional com un dels trets fonamentals i que desenvolupa en el punt 3.3:

- . Proporcionar a l'alumnat eines de gestió positiva d'emocions i sentiments.*

- .Fomentar l'autoconeixement i l'autoestima.*
- .Ajudar l'alumnat a desenvolupar actituds empàtiques i millorar la seva capacitat de comunicació.*
- .Facilitar estratègies de resolució positiva de conflictes.*
- .Iniciar l'alumnat en l'ús de les tècniques de mediació.*

Dins del punt 3.4 Objectius en relació als àmbits de gestió escolar, 1. àmbit pedagògic:

5. Posar especial dedicació en la selecció i confecció de materials curriculars que s'ajustin a la nostra idea d'escola, potenciant els principis d'enriquiment intercultural, coeducació, respecte del medi ambient tot i potenciant la creativitat i activitat dels alumnes.

16. Educar els nois i noies en la llibertat, la democràcia i la convivència, el respecte dels drets i deures fonamentals, tal i com son descrits en la Declaració dels Drets Humans, la Constitució Espanyola i L'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

3.2.2 Anàlisi dels resultats: professorat

Per la realització d'aquesta anàlisi tindrà en compte el qüestionari/entrevista feta a les mestres de P5, la graella d'observació, dades de la descripció dels centres i les discussions en l'equip docent d'educació infantil de cada un dels centres educatius prèvia a la investigació i la final de visualització d'imatges dels jocs al pati de dos centres diferents i els dibuixos i les respostes de l'alumnat a l'activitat de com viuen les emocions d'afecte i ira.

Qüestionari/entrevista

Aquests qüestionari estava estructurat de manera que les preguntes de la 1 a 8 i de la 21 a 23 tenien l'objectiu de veure el nivell de compromís amb el centre i quin grau de disposició vers al canvi tenen aquestes professionals

- les persones que estan inscrites en aquest nivell, però també en l'etapa, són dones joves ja que el 76% tenen entre 20 i 40 anys i un 34% entre 40 i 50 anys; per tant, sector feminitzat. Experiència docent on el 34% entre 10 i 30 anys i el 66% entre 0 i 10 anys.
- El 83% amb parella i amb criatures. Col·laboració d'ajuda, en el millor dels casos, a casa d'un 50%.
- La implicació en la formació que té a veure en la professió sols el 33% s'apunta a cursos o participa en el projecte de centre o grups de treball. La NO participació en càrrecs de direcció és del 84% i la resta no contesta. El 64% caracteritza l'escola com a familiar, treball en equip, educació emocional. Només un 16'7% parla de la importància de les noves tecnologies.

Amb aquestes síntesi de dades i informació el que es pot extreure és que la feina que realitzen com a mestres, situades en aquesta etapa i possiblement al llarg de tot el sistema educatiu, és una prolongació del model femení definit en el marc d'una societat patriarcal, on se'ns adjudica la cura, el fet de ser o poder ser mares, maternal, el fet de no implicar-se més enllà de la seva aula o cicle. Sempre verbalitzant el que els hi queda quan arriben a casa. El fet que la majoria és jove no implica que adoptin un actitud de canvi vers el tema del sexisme o tenir clar que han d'implicar-se en els càrrecs de responsabilitat, els hi queda lluny, ni en parlen i a més quan ho fan pensen que elles no se'n sortiran i no ho faran bé, no és lo seu. També són generacions que han viscut en el si de l'escola mixta, amb certes llibertats aconseguides per altres dones i també viuen la confusió de creure que el tenir la llibertat per a fumar, entrar sola a un bar, vestir-se com una vol és signe d'estar en posició de ciutadania i la realitat es una altra.

Les preguntes de la 9 a la 20 són d'expressar en què veuen, senten i pensen a partir d'unes imatges

- el 100% reconeix les emocions d'afecte amb estimació, tendresa, carinyo. Pel que fa a sentir un 16'7% diu que la dona depèn de l'amor de l'home i li està demanant perdó per quelcom.
- El 100% reconeix les emocions d'ira o ràbia amb por, angunia, patiment, crits, odi, mort. Senten pànic, desesperació. En alguns casos expressen el *"No m'agrada mirar-la"*
- En la imatge de dos nens petits que es donen un petó als llavis hi ha respostes o afirmacions del tipus: *Els nens en aquesta edat es fan petons d'amics* o *"És el més normal del món. Una imatge molt quotidiana"*.

Les respostes de la 24 a la 40 tenen a veure amb el model o el que elles esperen de com han d'ésser els nens i les nenes i per tan la seva transmissió en la pràctica quotidiana i amb la seva relació amb l'alumnat.

En general expressen que les nenes són molt princeses i els nens moguts. Però a la vegada diuen que no hi ha diferència a l'aula pel fet de ser nen o nena només una mestra expressa la necessitat de més igualtat per tal de millorar les relacions d'homes i dones. Defineixen sense distinció de sexe els i les bones alumnes i els i les dolentes alumnes. Però amb la pregunta 32 que els hi demano com manifesten les emocions d'afecte i d'ira resulta que les nenes mostren molt més els afectes i els nens són molt més agressius.

En la pregunta 41 es presenten dues històries inacabades. En la primera història el professorat expressa com els alumnes de parvulari es peguen molt i es fan mal. La pilota porta molts conflictes a les hores de pati i plantegen repartir les pistes per cicles, introduint materials i jocs per afavorir la relació entre els nens i les nenes. També dir que un 33'3% no contesta amb la qual cosa es pot entendre que no tenen clar què fer i per tant no s'impliquen en decisions.

En la segona història hi ha un 50% que no diu res per com resoldre el cas i l'altre 50% intenta medià entre el nen i la nena que tenen el conflicte.

- Apareixen constantment contradiccions en les respostes de les mestres, ja que per una part el fet de tenir a nens i nenes en el mateix espai i impartir-hi els mateixos continguts els fa dir que els tracten igual, que no hi ha diferència però per altra banda plantegen que les nenes són princeses i els nens són moguts i més agressius, ja que la major part de conflictes al pati i als passadissos tenen a ells com a protagonistes.

El model de socialització que es transmet és androcèntric, és a dir, l'escola reflecteix els valors i significats de la cultura dels homes. El llenguatge i l'estructura de l'educació són modelats, de forma predominant, pel patriarcat. En la cultura escolar, la masculinitat està lligada a l'autoritat, de manera que l'estructura de poder està condicionada per la dimensió de gènere. Dit d'una altra manera quan entres en un espai educatiu només donant una mirada te n'adones qui ocupa els llocs de responsabilitat, qui domina en els espais del pati i els passadissos, les informacions i murals que han realitzat l'alumnat o informació més formal, el llenguatge oral, escrit i en els rètols de les diferents instàncies i donen molta importància als coneixements cognitius o continguts de les àrees per sobre d'altres elements educatius. No cal dir el caràcter sexista dels continguts dels diferents sabers.

Discussió en els equips docents

Veuen que els nens i les nenes juguen, en general a coses diferents però ho veuen com a natural i ho expressen dient que és com biològic, genètic, que ho porten a la sang perquè quan els demanes que dibuixin, fan dibuixos que ràpidament els identifiquen per sexe i que aquestes actituds sempre han estat igual i són molt difícils de canviar. Una minoria està més convençuda que aquests comportaments són culturals i tot i que és difícil d'intervenir-hi es poden modificar. També veuen que els mitjans de comunicació tenen molt a veure en reforçar aquestes actituds. En general hi ha una creença que ha d'ésser així i com que elles tracten a l'alumnat igual no veuen la necessitat de fer cap intervenció. Per això el fet de considerar que el pati ha de ser lliure ja que la resta d'hores ja està tot molt pautat i se'ls ha de deixar que juguin el que vulguin com si no fossin unes activitats estereotipades i esperades per raó de sexe. Accepten, i en algunes ocasions ho han intentat introduir jocs nous i materials diversos per tal de donar més opcions però després diuen que no resulta. No veuen el pati com un espai educatiu tot i que sí que consideren que els jocs i joguines són educatives.

En l'expressió de com viuen sentiments d'afecte i ira l'alumnat d'aquestes edats les mestres coincideixen en confirmar que l'alumnat dibuixa el que realment veuen i viuen a casa i amb qui estableix les relacions.

També comenten que el P3 d'aquests anys, en una de les escoles, és molt bo i tranquil ja que la major part de l'alumnat que compona el grup són nenes.

Comentaris que he anat sentint del tipus *"aquesta nena és nena nena"* o *"aquests nen és nen nen"*.

En les aules cap visualització del saber de les dones: en un centre es treballa a Gaudí, l'altre a Pere Calders i l'altre els Astres. També en una aula hi havia un pòsters gran d'un cotxe de carreres i un altre amb la foto del pilot Fernando Alonso.

Els rètols del racons o dels jocs simbòlics són significatius: *racó del metge, el protagonista és.. i mireu que guapo que soc! les imatges o fotos són estereotipades on apareix una dona com a infermera i un home com a metge.*

Les noms de les aules d'aquestes edats la major part són masculins: *Els lleons, els elefants, els lleopards,...*

El llenguatge que s'utilitza habitualment és sexista, tot i que amb la meua presència notaves que feien un esforç de anomenar a les nenes.

Ens expliquen que els nens de cultura magrebí solen dir comentaris masculistes com: un home no ha de portar ulleres que són coses de nenes, no voler recollir ni escombrar per que els homes no ho han de fer....

Graella d'observació

Els resultats es indicar que en el pati, on majoritàriament s'han fet les observacions, hi ha actituds de poc control o poca vigilància del que succeeix a la mitja hora que dura l'esbarjo. Les intervencions de les mestres, quan es realitzen, són a distància i de forma verbal i en alguns casos per que l'alumnat els va a dir el que els passa o arriben plorant. **Es visualitzar la creença o la convicció que el pati és un espai lliure i fins i tot en alguns moments on quasi no hi ha cap mestra, de manera física i visible, al pati.**

3.2.3 Anàlisi dels resultats: cuidadors/es

Per la realització de l'anàlisi d'aquest sector de població que són les famílies tindrè en compte el qüestionari previ de selecció, les entrevistes personals i les conclusions del debat de grup

Qüestionari previ

El repartiment es va fer per a totes les famílies dels tres centres educatius i la resposta, en general ha estat baixa la qual cosa denota la poca participació de les famílies. És a dir, el retorn del qüestionari omplert, menys en un centre que ha

estat per sobre del 50%, en els altres ha estat del 2%. Els comentaris de les coordinadores del nivell d'educació infantil era que en l'últim període les famílies no apareixen. Fins i tot actes que preparen les AMPAS queden anul·lats per falta d'assistència, inclús les famílies més col·laboradores.

Entrevista personal

En les respostes podem veure el model de nen i nena que tenen al cap i per tant es donen elements socialitzadors com és en la compra de les joguines, en com els i les defineixen, per tant, en el que esperen que siguin.

Així les nenes són carinyoses, responsables, sentimental, tranquil·la.. mentre que els nens són moguts entremaliats, brutos. A més, juguen a coses diferents: en general, les nenes a nines, patins, princeses, manualitats, dibuixar i els nens a cotxes, videojocs, ninos de pokemon, pilota, pistoles.

Pel que fa a expressar els afectes, tant els nens com les nenes ho mostren a casa amb el pare i la mare però la diferència radica en la freqüència i la intensitat en que ho fan les nenes. Les solucions donades, en principi sembla ser que no es fan diferències: deixar que els hi passi, enviar a l'habitació i en algun cas, trucar al pare.

El paper de dur o dura en general el fa la mare ja que és la que passa més hores amb les criatures. També en algun moment la mare fa el paper de mediodora.

Tots aquests elements (el que esperem de les criatures, els jocs i joguines que afavoreixen la construcció de la futura personalita...) ajuden a mantenir, en part, les diferències entre nens i nenes.

Grup de discussió famílies

La composició del tres grups de debat són majoritàriament formats per mares i àvies. Això ens indica que són les mares o les dones en general les que assumeixen la relació en l'educació dels seus fills i filles i les que mantenen el contacte amb el centre educatiu. També aquest fet té influència en les intervencions en el debat. Tot i ser poca la participació d'homes i d'un avi, aquesta ha estat intensa i fins i tot d'aquest últim ha intentant acaparar el debat.

En el debat apareix, en quasi totes les històries, consens en com abordar-les i en la solució que adoptarien.

El fet de ser majoritàriament dones dona pes al fet que l'espai de la cuina és vital de tenir-lo en condicions.

El consell quan hi ha una relació conflictiva de parella és plantejar la separació, tot i que són conscients que no es fàcil el desfer-se del lligam emocional i de dependència respecte el marit. També apareix en boca d'elles el fet de que la dona ha d'estar a casa i l'home a treballar, els nens no fan res i la culpa la tenim les mares, aquesta situació no canviarà mai, queden moltes coses per canviar, el fet de considerar la feina que fa l'home com ajuda, o la fa si li demanen, les

reduccions de jornades les agafem les dones totes aquestes afirmacions ens indiquen que en el fons, en les seves creences, tot i que com a mínim s'ho comencen a plantejar implica que la transmissió a les seves criatures continua tenint molts elements sexistes, reforçant els estereotips que socialment es donen a homes i a dones. Així també els dos pares fan el comentari que moltes vegades no es participa més per què la dona refà la seva feina perquè no la fa com ella vol. Aquest element reforça el paper que tenen interioritzat les dones de que el treball domèstic és el seu espai. També apareix la dona que diu que algunes abusen d'ells per què els hi deixen tota la càrrega de casa. Alguna intervenció diu "que hoy se aguanta poco".

També hi ha intervencions que no es fan diferències entre els fills i les filles, que es contradiu en com els han definit i el tipus de joguines que els hi compren sense cap mena d'intervenció per tal d'afavorir i enriquir amb altres joguines els jocs simbòlics dels seus fills i filles.

Penso que globalment en els termes que s'ha portat el debat es denota una influència dels mitjans de comunicació amb tota la informació que es transmet de les últimes lleis que s'han debatut sobre l'igualtat, contra la violència vers les dones i d'intervencions de dones que tenen posició destacades en la política en aquests moments en el govern.

3.2.4 Anàlisi dels resultats: alumnat

Per la realització de l'anàlisi tindrà present l'entrevista – xerrada centrada en el reconeixement i en les vivències d'aquestes dues emocions, i les graelles d'observació.

Entrevista – xerrada

Pel que fa al **reconeixement** d'aquestes dues emocions existeixen diferències en l'expressió de les emocions d'afecte i d'ira ja que els nens afegeixen elements externs a les figures de les imatges que veuen: són pobres, no tenen sabates, estan gordes, hi ha pedres, vindrà la policia, le doy un puñetazo, lo mato, li tapen la boca perquè molesta, es una xivata, mentres que les nenes se centren en l'interior del que representen les imatges: estan enamorades, són boniques, són malas, son las peores de la classe, no comparteixen..

En general totes les criatures reconeixen les emocions d'afecte i se senten bé quan les veuen. En quan a l'emoció d'ira la reconeixen però els hi has de fer observar les expressions de les cares en una de les imatges, a més a més ells i elles ho reconeixen com a ràbia, en algunes intervencions, però majoritàriament ells i elles parlen d'enfadats o enfadades i se senten malament quan les veuen.

Pel que fa a **com viuen** aquestes dues emocions existeixen diferències en com ho han reflectit en els seus dibuixos i en l'explicació que ha donat del que havien dibuixat. Si observem les dades de les graelles d'afecte en els tres centres ens diuen que les nenes: s'estimen amb els nens per què són nuvis, agafar-se de la mà amb altres nenes, contentes entre elles, agafar-se de la mà amb altres nenes,

estimar-se entre elles, contentes entre elles. Si observem als nens: agafar de la mà a altres nens, estimar altres nens i contents amb altres nens (pare, germà, amic).

Si observem les dades de les graelles d'enfadat/da ens diuen que a les nenes: no li esta les altres nenes. Si observem als nens: pegar a altres nens, llençar objectes a altres nens, no li estan altres nens.

Graelles d'observacions

Les dades obtingudes de les observacions corroboren les altres dades ja que en les expressions de les emocions d'afecte es donen entre un 50% i un 60% entre nenes mentres que l'expressió de les emociones d'afecte entre nens és d'un 20% a 30%

Afegir que l'expressió de les emocions d'afecte entre nen i nena és d'un 20% a un 40%.

Les dades obtingudes de les observacions pel que fa a l'expressió de les emocions d'enfadat/da ens diuen que les nenes s'enfaden entre elles entre un 10% a un 20%. L'expressió d'enfadat/da ens diuen que els nens s'enfaden entre ells entre un 40% a un 50%. A més a més les emocions d'enfadat/da entre nens i nenes és d'un 40%.

4.- Conclusions

L'objectiu principal de la present recerca era investigar l'origen de la diferència en l'expressió dels sentiments d'afecte i d'ira/ràbia/enfadat/da de les nenes i dels nens d'un nivell de l'educació infantil (en aquests cas criatures de P5) analitzant els models de socialització que reben de l'escola i en concret des de la tutora i la socialització que reben en el marc familiar.

En primer lloc i seguint una mica l'estructura de com he anat fent el treball de camp dir que apareix en primer pla una contradicció entre lo formal, és a dir allò que cada curs presenta el departament d'educació com a normativa de curs i lo informal, és a dir la concreció de les pràctiques educatives (activitats, programacions,...) on sí que es concreta alguns elements de treball de les emocions en el millor dels casos però sobre la coeducació no es diu res i entremig el document dels PEC on, a diferència d'anys anteriors, es diu que es treballarà alguns dels elements que es recomanen en la normativa d'inici de curs: emocions, la coeducació... però queda tot en el document sense que això passi a ser element important de debat en el sí del diferents nivells educatius i per tan NO queda explícit en les programacions.

En quant a l'organització dels centres els pocs homes-mestres ocupen el lloc de la direcció, les àrees que donen són educació física, anglès. En general la primària i en concret el nivell d'educació infantil està feminitzat al 100% i per tant els referents que l'alumnat té quan es treballen les emocions no cal dir que implícitament deuen interioritzar que en part només tenen o expressen emocions les nenes, dones...

Hi ha diferència entre el perfil del professorat dels dos centres de la perifèria on més del 50% són de llengua materna castellano parlant, i el del centre són quasi el 100% de llengua materna catalano parlant. No he observat que aquesta variable afavoreixi el fet que la pràctica docent sigui més o menys sexista.

El professorat, en base als resultats i a l'anàlisi, utilitza un llenguatge verbal i no verbal sexista en les seves intervencions. Veuen, majoritàriament que no hi ha diferències entre ser nen i nena tot i que en altres moments es contradiuen quan defineixen com són els nens i les nenes, o en el tipus de disfresses on apareixen les nenes de princeses, de fades, i els nens de batman, espadatxins, etc. Però consideren que els tracten igual i sent escola mixta, reben els mateixos continguts, fan les mateixes activitats i per tant la igualtat ja hi és.

El saber i les experiències de les dones no apareixen explícits en els continguts dels textos que es treballen. Tampoc apareixen en les activitats que acaben en l'exposició de fotos en els passadissos o a l'aula. En el millor dels casos aquestes imatges apareixen per reforçar els estereotips.

Són comuns comentaris com: digues-li a la teva mare que et cusi el botó de la bata, que et prepari la motxilla, etc.

En les preparacions setmanals tenen molt de pes les àrees anomenades instrumentals (mates i llengües) que a més a més serveixen com indicadors

d'intel·ligència. Les emocions van per una altra banda el que això indica que continua tenint pes el pensament i argument binari de racionalitat vers emotivitat.

No apareixen diferències significatives en quant a l'expressió del sentiments i emocions des d'una mirada coeducativa en relació a la classe social que pertanyen les criatures per tant el sexista apareix en totes les classes o grups socials, possiblement amb matisos en les formes de presentar-se, però en el fons no hi ha cap diferència.

Les famílies, en base als resultats i anàlisi, veuen que en algunes situacions com el de sortida a passejar o al cinema no fan diferències pel fet de ser noi o noia però quan defineixen com són els seus fills i les seves filles apareixen com volen que siguin i les expectatives són diferents. En el tema del treball domèstic encara, en el millor dels casos, es parla d'ajudar com si aquesta feina tingués adjudicat un sexe concret.

L'alumnat expressa els sentiments d'afecte i d'ira de manera diferent si és nen o si és nena i el fet és que s'inverteix ja que les nenes expressen en un tant per cent elevat les emocions d'afecte mitjançant abraçades, petons, amb més facilitat que els nens i aquest en un tant per cent elevat expressa amb més facilitats situacions de conflicte on apareix la ràbia, pegar...Un element que només ha aparegut en l'alumnat del CEIP del centre és que els afectes es donen quan li compren alguna cosa.

L'alumnat té com a models socialitzadors a persones adultes que tenen encara un model sexista en el seu cap, en les seves emocions i en el fons de les seves creences. El que estic dient és en base a les afirmacions que de manera informal es van situar sobre la taula amb els tres equips docents.

El meu treball volia demostrar que en termes generals l'organització dels centres, els currículums explícits i ocults afavoreixen els comportaments diferents de les nenes i els nens pel què fa a les expressions dels sentiments i emocions i per tant són l'origen que produeix i reproduïx aquestes diferències. La hipòtesi nº1 queda reforçada ja que les intervencions refrenden encara models sexistes en l'educació de l'expressió del sentiments i emocions.

Després de tot el que he dit penso que tant en el professorat com en les famílies es percep l'inici d'un procés, al menys de posar en dubte, que en aquestes actituds, sobretot, en la manera que tenen de relacionar-se els nens s'hauria d'intervenir per tal de millorar la convivència en el centre i per qüestionar el model masculista.

Crec que la contradicció que es dona entre el que planteja la normativa, el que es concreta en els PEC i les pràctiques seria responsabilitat de l'administració a través de la funció inspectora del seguiment i compliment que aquests aspectes com són la coeducació i les emocions es concretessin d'un manera efectiva en els centres educatius. Però es evident que això no es fa i ni tan sols el fet de fer

saber als claustres quines són les qüestions que es plantegen curs darrera curs per part dels diferents equips directius. Crec que des de l'administració no existeix un convenciment sobre el tema ja que, sent elements de caràcter ideològic i que impregnen a tota la societat s'hauria de fer tota una formació de sensibilització a tot el personal que compona la plantilla del Departament d'Educació. Pensar que el tema de la coeducació s'assolirà només dient-ho per escrit, voldria dir o que les persones responsables no s'ho creuen, però és políticament correcte posar-ho, o que entren en el terreny de la més pura innocència. A l'igual que altres temes com la normalització del català, com la creació d'aules d'acollida, etc. el tema de la coeducació s'hauria d'abordar de manera seriosa creant la figura de la persona responsable en cada centre educatiu i portant a terme una campanya de sensibilització a tot el professorat.

L'altre aspecte és que en els últims anys s'han anat parcialitzant temes com: resolució de conflictes, mediació, les emocions, la cura del mediquan el meu parer és que tenen cabuda dins de la coeducació. La coeducació és una altra manera d'estar en el món, una posició de construcció d'una societat més justa i igualitària.

Difícilment s'avançarà en aquests aspectes si només les dones som les que majoritàriament treballem en aquesta franja escolar. Una solució seria que la valoració social de la nostra tasca fos alta i sobretot en els nivells més baixos. Altra, pensar en estratègies que estimulin la incorporació d'homes en aquesta etapa i que fossin models-referents d'emocions, d'igualtat.

Personalment aquesta investigació m'ha confirmat allò que ja sabia, però constatar la complexitat de la trama que porta implícit el sexisme i el contacte amb el professorat i la metodologia emprada de fer-los partíceps d'alguna manera ha portat a què els tres centres proposin continuïtat en el proper curs.

6.- Bibliografia comentada

SASTRE, G. MORENO, M. : Resolución de conflictos y aprendizaje emocional. Editorial Gedisa

La raó i l'emoció són les bases en les quals ens repengem per a compartir relacions personals equilibrades i satisfactòries. La nostra formació ens havia fet més hàbils en el món físic que no pas en el món social; havíem après més coses del món exterior que de la nostra pròpia intimitat, coneixíem més els objectes que les persones del nostre entorn. Partint d'aquesta situació cal que es canviïn els processos de socialització de les noves generacions. Un dels objectius és ajudar a l'alumnat a relacionar-se, a compartir els problemes que sorgeixen de la convivència diària i a elaborar solucions conjuntes.

Una de les creences fortament arraigades en la nostra cultura ha estat, durant molts segles, la de que la raó i les emocions constitueixen dos aspectes clarament diferenciats en el ser humà. Pensem amb el cervell i estimem amb el cor. La raó considerada com allò que ens condueix segur a la veritat, mentre que les emocions estan plenes de trampes que ens condueixen fàcilment a l'error. Així filòsofs com Sèneca condemnava a l'emoció com quelcom que podia convertir a la raó esclava. Kant la considerava com una infermetat de la ment i Spinoza la veia com la que inclinava a la raó a la parcialitat.

Aquests savis pensadors però, es contradeien, ja que parlaven de les emocions amb un llenguatge suposadament lògic i racional. En els textos d'Aristóteles trobem la idea de que els sentiments resideixen en el cor i que el cervell, fred al tacte, té la missió de refredar el cor i els sentiments que en ell es localitzen. Aquesta creença, que en l'actualitat es impossible de mantenir, ha arribat als nostres dies transformada en metàfores en la vida quotidiana. Així diem "le destrozó el corazón", "lo siento de todo corazón", "tengo una corazonada". Però quan ens referim al cervell utilitzem altres metàfores del tipus: "es una persona fría y cerebral", "es puro cerebro", "seamos cerebrales". Totes aquestes idees, que en el nostre passat estaven clarament explícites, avui dia estan en l'imaginari col·lectiu subliminarment i quasi de forma axiomàtica.

Si el segle passat ha estat, per a la psicologia, el de l'estudi de l'afectivitat, i de d'intel·ligència per separat, el present segle serà l'estudi conjunt i això conduirà a canvis molt importants, com reconèixer pensadors tan brillants com a Freud i Piaget, així com d'altres pels seus treballs que han permès superar aquest pensament lineal del passat.

En els últims anys del segle XX han aparegut treballs des del camp de la neurologia i de la neuropsicologia que han aportat una nova visió de la problemàtica dels sentiments. Un d'ells és el realitzat per Antonio R. Damasio que analitza el paper de les emocions en el funcionament cognitiu. La seva experiència en l'estudi i tractament de les lesions cerebrals li porta a la creença de que

determinats aspectes del procés de l'emoció i del sentiment són indispensables per a la racionalitat. Desenvolupa una teoria que reflecteix la complexitat de les interaccions entre cognició i emocions, segons la qual no solament cognició i emoció estan recíprocament implicats en els processos de pensament sinó que el cervell i el cos estan també indissociablement integrats mitjançant circuits bioquímics i neuronals que es connecten mútuament, de tal manera que tot el que passa en el cos té la seva repercussió en el cervell i viceversa.

Les emocions són, per aquest autor, un conjunt de canvis que es produeixen en l'estat corporal d'una persona, induïts pels terminals de les neurones situades en diferents òrgans del cos i que estan controlats per determinades àrees del sistema cerebral, les quals, a la seva vegada, responen al contingut de pensaments del subjecte. La influència dels sentiments sobre el funcionament cerebral és immensa ja que la seva presència en el cervell constitueix el marc de referència en el que s'elabora el pensament i d'aquesta manera els sentiments tenen l'última paraula en el que es refereix a la manera en que la resta del cervell i la cognició s'ocupa del seus assumptes.

Joseph LeDoux considera que la influència de les emocions sobre la raó es més gran que la d'aquesta última té sobre aquells. El nucli amigdalina té més influència en la cortesa que aquesta en ell, per la qual cosa l'activació emocional domina i controla l'acte de pensar.

Considera que el conflicte entre pensament i emoció podria tenir com a solució no que el neocòrtex cognitiu controli els mecanismes emocionals, sinó que es produeixi una integració més harmoniosa entre la raó i l'emoció en el cervell. Això permetria a l'ésser humà conèixer els seus veritables sentiments i utilitzar-los de manera més profitosa en la seva vida quotidiana.

És des del camp de la psicologia on s'han produït major quantitat de treballs sobre les interaccions entre cognició i afectivitat. A mitjans del segle passat, Piaget va impartir un curs a la Sorbona amb el títol "Les relacions entre l'afectivitat i la intel·ligència en el desenvolupament mental de la infància". El més important va ser la seva aportació al coneixement de les similituds entre les formes de la cognició i l'afectivitat. Freud va descriure l'existència d'un inconscient afectiu, però va ser Piaget el que va descriure l'existència d'un inconscient cognitiu. Cognició i afectivitat tenen en comú el fet que de totes dues hi ha una part molt important que fuig a la consciència.

Altres autors com Ortony, Clore i Collins van realitzar estudis sobre el coneixement i sobre com s'estructuren cognitivament les emocions. Intenten explicar de quina manera la percepció que les persones tenen del món causen un tipus u altre d'emocions.

L'obra "Intel·ligències múltiples" d'en Howard Gardner considera que no té sentit parlar d'intel·ligència com una funció única ja que hi ha persones que desenvolupen funcions diferents que ell denomina intel·ligències de les qual va descriure set.

Però potser l'autor que ha despertat l'interés pels aspectes emocionals del comportament és Daniel Goleman amb el seu llibre "Intel·ligència emocional"(1995).

Una recent e interessant aportació, dins del camp de la psicologia són els treballs d'en Frijda, Manstead i Bem (2000) amb el títol " Emociones y creencias". Les creences es fonamenten en emocions i no en fets constatables. La força de les emocions sobre les creences posen en evidència l'enorme resistència que oposen aquestes a ser modificades per la informació.

Les emocions -segons Frijda- serveixen de base a les creences i a través d'elles indueixen a persones a actuar d'una manera determinada.

Totes aquestes idees aporten llum al fet que els coneixements i els afectes van junts i tot i així es continua oblidant els sentiments en el currículum i la intel·ligència es continua limitant a l'àmbit curricular. Desenvolupar el coneixement en el camp de l'afectiu i en les relacions interpersonals no és considerat intel·ligent pel sistema establert i d'aquí el desequilibri entre el nivell d'evolució dels aspectes cognitius del pensament i els aspectes afectius. Una societat molt ben preparada tecnològicament en mans d'analfabets emocionals. Aprofundir en aquestes reflexions ens condueixen a fer-nos la següent pregunta: estem realment ensenyant el que és més important? o ens limitem a allò que s'adequa a les necessitats i creences d'una determinada ideologia que hem estat qüestionant anteriorment. L'ensenyament actual continua pensant que ha d'esser digne de ser après tot el que està relacionant amb l'àmbit públic i per tant científic i cognitiu, no tenint en compte lo privat i per tant l'afectiu i quotidià. La proposta seria impartir les matèries curriculars relacionant-les amb experiències vitals que permetin a l'alumnat atorgar-les-hi un significat. Integrar aquets sabers de manera que els sentiments i els conflictes no quedin fora, sinó que formin part del mirall en el qual es mira l'alumnat.

La posta en pràctica de les idees que hem anat plantejant és fruit d'investigacions realitzades sobre el desenvolupament emocional i en treballs sobre resolució de conflictes i interacció entre processos cognitius i emocionals. Aquets treballs van ser publicats per l'Instituto de la Mujer (1994). Exposem algunes reflexions entorn a la metodologia subjacent a la forma de treball que es proposa per tal que resulti més comprensible la relació que estableixen entre el desenvolupament cognitiu-emocional de l'alumnat i les seves activitats en el centre escolar. De les observacions realitzades torna a sorgir l'evidència de que existeix una dicotomia en la nostra manera de pensar que condueix a considerar la intel·ligència i l'afectivitat com a dues qüestions separades i per tant aquesta manera de pensar es reflexa en tot el sistema educatiu. La conseqüència d'això es que ha deixat a l'alumnat desproveït dels instruments necessaris per a conèixer el que té més a prop, a si mateix i a les persones que els envolten. Per posar un símil imagineu que en els centres escolars es treballessin totes les matèries curriculars intensament menys les matemàtiques i es considerés que l'alumnat ja desenvoluparà els coneixements que li són inherents pel seu compte i de manera

espontània. Si això es donés, l'alumnat aconseguiria un coneixement matemàtic no més enllà de comptar amb els dits i alguna cosa més possiblement. Una cosa semblant és el que passa amb l'aprenentatge emocional i de resolució de conflictes, ja que a l'igual de recórrer a comptar amb els dits, en el cas dels conflictes ens deixaríem emportar per les emocions i els impulsos sense cap reflexió prèvia. El que es pretén és que l'alumnat sigui capaç de raonar en cada una de les situacions i adoptar actituds i comportaments que li condueixin a resoldre satisfactòriament els problemes que se li presenten.

La proposta metodològica és la que es sustenta en postures constructivistes i, més concretament, en l'epistemologia genètica?. Si bé no hi ha receptes màgiques o fórmules davant d'una varietat de sentiments i situacions, sí que és possible establir unes constants generals de comportaments. L'alumnat des dels primers mesos de vida, nenes i nens saben com reclamar l'atenció de les persones adultes i aprenen ràpidament estratègies de comportament per aconseguir el que volen. Molts d'aquests coneixements són abundants a l'iniciar l'escolaritat, tot i que moltes vegades de manera inconscient o preconscious. Per aquesta raó la proposta metodològica s'inicia, per a l'alumnat de primària, amb l'aprenentatge dels sentiments i de les emocions. El paper del professorat consistiria en dues actituds:

- La primera consisteix en pensar que no és la professora qui ha de resoldre els conflictes sinó les persones que els han provocat.
- La segona actitud consisteix en frenar la tendència intervencionista i substituir-la per la d'escoltar atentament.

Passar de l'actitud d'ensenyar a la d'observar per aprendre les formes de pensar i sentir de l'alumnat. Deixar parlar lliurement observant els seus comportaments sense intervenir per tal de que expressin espontàniament les seves idees i opinions. Descobrirem una gran riquesa imaginativa i una gran implicació emocional que ens mostrarà la cara desconeguda de l'alumnat i ens indicarà el camí a seguir en les nostres intervencions.

CARPENA, A.: Educación socioemocional en la etapa primaria. Editorial: Eumo-Octaedro

Al professorat li cal una formació i programes d'acció educativa dirigits a la formació personal, referent fonamentalment a l'educació emocional no sexista, un aspecte de l'intel·ligència que tant la psicologia com la pedagogia coincideixen en assenyalar com element bàsic per orientar la conducta.

En un informe per a la Unesco : (Comissió Internacional sobre l'Educació per al segle XXI, 1996) *La Educación encierra un tesoro*. La Comissió Internacional sobre Educació per al segle XXI suggereix afegir algunes assignatures noves, com, per exemple, l'autoconeixement i les maneres d'assegurar el benestar físic i psicològic, com una de les mesures per afrontar les tensions que estaran en el nucli de la problemàtica del segle XXI.

Comènius manifesta que l'educació és el camí pel que les persones podem arribar a un potencial humà complert, que ens permet portar una vida agradable. Per tal d'assumir aquest potencial humà, en les dimensions que determina a l'ésser humà –cognició, emoció i acció– i assumir la formació integral de la persona constitueixen una peça poc desenvolupada en el nostre sistema educatiu.

L'educació de les relacions amb un mateix i amb els i les altres suposa treballar la gestió de les emocions i sentiments, l'autoestima, l'empatia i la resolució positiva de conflictes.

En el I Congrés d'Educació Emocional, celebrat a Barcelona el febrer de 2000, es definia l'educació emocional com la resposta que cristal·litza en propostes concretes de intervenció encaminades a la prevenció dels efectes nocius de les emocions negatives i a la potenciació de les emocions positives, en vistes a aconseguir un millor benestar personal i social. Moltes de les conductes antisocials i agressives tenen com rerefons problemes emocionals. Conduir als nens i a les nenes per a què aprenguin a gestionar la seva pròpia vida emocional és un factor decisiu per a la sociabilització.

La base d'aquesta educació es situa en la primera infància i en els anys preescolars i escolars.

SEGURA, M i ARCAS, M. : “Educar las emociones y los sentimientos”. Editorial Narcea

En aquests moments és inacceptable l’“analfabetisme emocional”, expressió pròpia de Salovey i feta popular per en Goleman. I té relació amb els dèficits de dues intel·ligències denominades personals per en Gardner: la intel·ligència intrapersonal, com la capacitat de conèixe's, controlar-se i motivar-se a sí mateix, i la intel·ligència interpersonal, que és la capacitat de posar-se empàticament en el lloc de l'altre i relacionar-se amb ell.

Aquell llibre presenta un programa d'entrenament en competència social o en habilitats socials, però també té un valor per educar en el camp emocional i de sentiments. Es proposen activitats per practicar el diàleg en grup. Té il·lustracions, fotos, i obres clàssiques per a facilitar el reconeixement de les principals emocions. També presenta les tècniques bàsiques de control emocional. Al final del text s'inclou un Glossari amb les definicions d'emocions i sentiments.

En primera instància defineix clarament que s'entén per emocions i sentiments. Les emocions són impulsos que comporten reaccions automàtiques i constitueixen un conjunt innat de sistemes d'adaptació al medi. Els sentiments són blocs d'informació integrada, síntesi de dades d'experiències anteriors, de desitjos i projectes, del propi sistema de valors i de la realitat

Exemples:

Per què ens alegrem i per què ens entristim? Quadre de Murillo "Muchacho sonriendo". Que estaria veient aquest nen per sentir-se tan content?.

Treballar sentiments i els que es relacionen i els contraris.

Treballar a partir d'un dominó.

Comentar algunes tècniques per a controlar la ira.

Introduir al grup la tècnica cognitiva de Beck molt útil per el control de la depressió, tot i que pot ser utilitzada en general amb tots els sentiments desagradables i amb els inadequats.

Quadre de Durero " O. Krell" : La rancúnia és com una ira prolongada.

Foto d'una dona violada- El dolor d'una dona violada es sol relacionar amb l'ira i ràbia, per acabar en desesperació.

Definició d'ira: la percepció d'un obstacle, d'una amenaça o d'una ofensa, desperta un sentiment de indignació que porta al desig d'apartar o destruir al causant.

Ofereix pautes per tal d'ajudar a l'alumnat en la identificació i correcta solució dels seus problemes.

REVISTA GUIX nº 328 Octubre 2006
Monogràfic: EDUCAR EN VALORS I AFECTIVITAT
Educar per a la ciutadania

(Comentaris de varis articles)

RIFÀ, J. : Educació en valors i afectivitat

Eduquem persones, nens i nenes, nois i noies, i ho fem pensant en la seva autonomia i en la seva integritat com a éssers humans.

El procés educatiu és clau en la socialització de nois i noies, i aquest procés s'ha de fer amb cura, respecte, responsabilitat i tenint en compte tots els aspectes d'aquestes persones que, poc a poc, van construint la seva trajectòria, van aprenent pautes per a la vida, aprenent a posicionar-se davant de situacions noves.

Aquestes noies i nois aprenen i desaprenen en un procés de construcció de la seva identitat a partir dels missatges que reben des de diferent agents socialitzadors: la família, l'escola, els mitjans de comunicació, els seus grups de

iguals; en resum, reben informació i educació des de la seva realitat més pròxima i quotidiana.

Treballar l'educació en valors vol dir rescatar aquelles pràctiques educatives en les quals els valors socials hi són explícits i es fan visibles a partir de la pràctica. No cal inventar-se grans projectes d'educació en valors, sinó que cal revisar les formes d'educar.

És responsabilitat individual i social desmuntar i desnaturalitzar certs mites al voltant de les identitats de gènere, fonamentades en uns valors i unes normes d'una societat encara profundament masclista, patriarcal i sexista.

La violència directa és només la punta de l'iceberg de violències culturals i estructurals. És violència de gènere que la majoria de noies i dones hagin de conciliar la vida laboral amb tota la càrrega i responsabilitat de l'esfera privada.

Observant el món de les emocions a l'escola bressol

GRANDE, A. Escola Bressol Municipal El Xalet de la Paperera de Barcelona.
agrande@bulevard.bcn.es

L'espècie humana ha evolucionat i ha superat les condicions primitives de vida gràcies a la funció adaptativa i de supervivència que han aconseguit les emocions. Per tant, som aquí gràcies a les emocions. Sense emocions no hi ha canvi i sense canvi no hi ha evolució.

Durant els seus primers anys de vida, s'estableixen les relacions d'afecte, els vincles, la comunicació, i es fan adquisicions molts importants que determinaran el desenvolupament de cada criatura:

- Es produeix el descobriment de sensacions i d'emocions pròpies, generades a partir de les seves necessitats bàsiques i de les seves possibilitats expressives, que li permeten establir una interacció social i amb l'entorn.
- La diferenciació de les altres persones, que li van proporcionant l'assoliment d'una imatge com a individu amb característiques pròpies, amb les quals podrà modificar el medi a través de la canalització o la contenció d'emocions, sentiments i afectes.

La intervenció de les mestres i els mestres des de la quotidianitat, i la pràctica educativa amb els nens i les nenes, persegueixen objectius diferents que cal tenir en compte:

- Reflexió sobre les pròpies actituds i els propis valors, sobre com en som d'afavoridors/es i transmissors/es de l'educació emocional dels infants, i la necessitat que les actituds i els valors que es volen transmetre siguin vinculants.

- Treballar perquè el món de les emocions impregni tots els nens i nenes, sense fer diferències per qüestions culturals ni de gènere.
- Tenir present que es tracta d'una etapa molt rellevant quant a la construcció de les identitats, per treballar la coeducació i la construcció de les identitats masculina i femenina, a fi d'arribar a un futur més just i inclusiu.
- Observar com ens relacionem amb els nens i les nenes per detectar si es produeixen actituds i rols de gènere que donin peu a desigualtats, per tal d'evitar-les.

L'educació emocional sovint cal treballar-la a partir del conflicte: l'espai de joc, en ser més lliure, esdevé, per excel·lència, el lloc on es genera i on cal treballar sovint les relacions entre els infants i amb la mestra i el mestre.

No interessa tant el conflicte ni la seva resolució, com la resposta a les preguntes: Les actituds de la persona adulta, són afavoridores de l'aflorament dels sentiments i les emocions dels i de les infants?. Ajuden els infants a ser protagonistes de les seves actuacions?. ¿El tracte afectiu, no recriminatori, que reben dels mestres en situacions que, per a ells, són poc agradables, canvia el final del conflicte, i s'aconsegueix així, que esdevingui una experiència que modifica les seves accions i decisions?.

El sentiment està lligat amb l'experiència, amb el reconeixement de situacions positives o negatives que impliquen la persona i que li provoquen una predisposició a actuar d'una manera o altra.

Les emocions són sentiments breus, d'aparició sobtada i que porten associades alteracions físiques patents (posar-se vermell o empal·lidir, suar, tenir palpitations...).

L'afectivitat és el terme genèric que designa el sentiment de plaer o de dolor que acompanya a les emocions i que té un paper fonamental en el nostre desenvolupament: és a través d'ella que ens relacionem amb les altres persones, amb el món i amb nosaltres mateixos.

Convé que les nostres paraules, els nostres gestos, les nostres mirades i el nostre to de veu, transmetin entusiasme, perseverança davant les dificultats i, sobretot, naturalitat, bon humor i convenciment. Això no es pot transmetre per cap més via que la de les actituds.

Caldrà compartir totes aquestes maneres de fer amb les famílies. Generar un clima de confiança i establir un diàleg amb elles per tal de cercar estratègies comunes.

LA TENDRESA NO TÉ GÈNERE

BOTIA, F. fbotia@xtec.cat

Equip de mestres del CEIP Benviure. San Boi del Llobregat

La comissió de valors, recollint les reflexions del professorat dels diferents cicles, ens portaven cap a una conclusió generalitzada: Els nens i les nenes no expressen els seus sentiments de la mateixa manera.

Les observacions recollides posaven de manifest que, ja des dels cursos més baixos de l'educació infantil, es veu com les nenes amb més sensibilitat; com poden expressar estima, por, dolor, angonya....amb molta més espontaneïtat que no pas els nens. Aquest comportament es va accentuant a mesura que van passant els anys.

Els estereotips de gènere van relegant, mica en mica, tant homes com dones, a un tipus de comportament que els tanca i els ofega. Aquests rols no beneficien cap dels dos sexes i el que fan és abocar les relacions cap a un món de desigualtat quant a l'expressió de sentiments.

Considerem que els nens han d'aprendre a poder expressar tot tipus de sentiments, en especial la tendresa, i allunyar-se d'actituds violentes, autoritàries, possessives i rígides, que els marquen i els condicionen.

Tallers a l'educació infantil:

- Crear situacions que permetin establir contacte físic i fomentar l'expressió corporal amb una intencionalitat de relació i d'intercanvi de sensacions amb l'altra persona.
- Fer massatges
- El ball de la patata
- Pobre gatet
- Calaix amb missatges. Exemple : fer pessigolles a un altre nen o nena, etc
- Cursa de parelles lligades
- La croqueta. Damunt de matalassos, una criatura n'havia de fer rodolar una altra.

Tallers a cicle mitjà:

- Com veiem la tendresa?. Exposició d'imatges fotogràfiques que inspiraven diferents sentiments relacionats amb la tendresa.
- Com l'escoltem?. Asseguts i assegudes en rotllana a terra, es va fer una audició de diferents melodies.
- Escoltar per segona vegada les melodies agafes un nino o peluixos expressés
- tot allò que li suggerís la música (acaronar-lo, bressolar-lo, moure'l....).
- Com la sentim. Massatges per parelles.

Tallers al cicle superior:

- cinefòrum amb la pel·lícula Billy Elliot.

MORENO, M. : COMO SE ENSEÑA A SER NIÑA: El sexismo en la escuela
Editorial Icaria

Una de les característiques fonamentals que diferencien a l'ésser humà de la resta dels animals és la seva capacitat d'imaginar. La realitat no és més que el que nosaltres imaginem que és la realitat. Cada persona construeix la seva imatge de la realitat a partir de lo que els altres li diuen sobre aquests fets, és a dir, a partir dels judicis que els altres emeten sobre la realitat. Els altres estan a la vegada sota la influència d'altres i així successivament. D'aquí que la nostra forma de pensar estigui fortament condicionada per la societat a la que pertanyem.

Des del moment en que naixem comencem a rebre aquesta influència social que condiciona la nostra manera de ser i d'estar al món. Al mateix temps que aprenem les paraules, les nenes i els nens de cada comunitat lingüística aprenen, al principi de manera confusa, la idea que hi ha al darrere d'elles, la "realitat" que els altres els hi atribueixen.

Des del punt de vista social tan sols existeix allò que té nom o allò del que és possible parlar, és a dir, allò del que ja s'ha parlat alguna vegada, de la resta de les coses pertanyen al món fosc i confús de lo individual de lo incomunicable, del que no pot ser dit i per tant no té existència social. El llenguatge reflexa, així, el sistema de pensament col·lectiu i amb ell es transmet una gran part de la forma de pensar, sentir i actuar de cada societat. Les paraules que amaguen idees implícites actuen com a estimulants o repressores d'una eficàcia molt superior als discursos clarament formulats.

La ciència constitueix una forma particular d'interpretar el món en cada època històrica i no està en absolut exenta de prejudicis ideològics. La ciència, juntament amb la ideologia, determinen la forma i el color del cristall amb que cada època històrica contempla l'univers que la rodeja. Aquesta forma de veure les coses es transmet en l'educació i les pautes de conducta dels nous individus.

La discriminació de la dona s'ha sustentat fortament en concepcions científiques.

L'androcentrisme consisteix en considerar a l'ésser humà de sexe masculí com el centre de l'univers, como la mesura de totes les coses, como l'únic observador vàlid de quant succeeix en el nostre món, como l'únic capaç de dictar llei, d'imposar la justícia, de governar el món.

Existeix el prejudici molt extès que consisteix en creure que la visió androcèntrica és la que posseeixen els homes, però això no és així en realitat: és que la posseeixen la majoria dels éssers humans, homes i dones educats en aquesta visió androcèntrica i que no han pogut sostreure's. La majoria de les dones són les seves fidels defensores i transmissores.

Els models de comportament actuen com organitzadors inconscients de l'acció i és aquesta la característica d'inconscient el que fa que sigui difícil modificar. Les

pautes i els models de conducta no es poden modificar amb una simple dictada d'una disposició o d'un decret llei, és necessari un canvi profund en la mentalitat dels individus i el lloc privilegiat per introduir-la és l'escola.

Quan les nenes i els nens van a l'escola ja han interioritzat la majoria de les pautes de conductes discriminatòries.

La manifestació espontània en el joc dels nens solen ser agressives i en les nenes de caràcter pacífic. Si els jocs no són tan diferents es necessari admetre que existeixen models diferents per uns i per les altres.

Les actituds i els trets temperamentals que es consideren innats e independents de factors culturals i educatius, apareixen en edats molts primerenques i sols augmenten amb l'edat, en els subjectes normals, si el medi els afavoreix. De no ser així, són reprimits per l'individu i experimenta un procés recessiu modificat o reduït a l'estat latent.

En els primers anys de vida és impossible detectar un nivell d'agressivitat major en els nens que en les nenes, però, a mesura que creixen la diferència s'accentúa.

No hi ha coeducació sinó assimilació de la nena a l'educació considerada modèlica -la del nen- ja que els comportaments típics del gènere femení són considerats inferiors, devaluats i per tant es tracta de corregir i esborrar la seva expressió.

Es freqüent trobar-se amb la idea de que el sexisme d'ha eradicat perquè tracten igual als nens i a les nenes. Procuren no fer cap diferenciació entre els seus alumnes i respecten les situacions espontànies. Però les nenes i els nens arriben a l'escola marcats amb una particular imatge del món i no intervenir equival a donar suport al model sexista existent.

L'home i la dona d'avui necessita perspectives àmplies, punts de vista múltiples, no poden limitar-se a una sola visió del món.

Coeducar no és juxtaposar en una mateixa classe a individus d'ambos sexes, ni tampoc no és unificar, eliminant les diferències mitjançant la presentació d'un model únic. No és unificar les ments de les nenes i dels nens, sinó que, al contrari, és ensenyar a respectar la diferència i a disfrutar de la riquesa que ofereix la varietat.

L'ensenyament està en mans de les dones? Fins quan haurem de repetir dòcilment la lliçó que ens dicten? És necessari fer nostre l'idioma, no negar a les nenes la seva identitat sexolingüística, afirmar lo femení. Als nens dóna'ls el que la societat els hi nega: possibilitat de ser ells mateixos, de no tenir que amagar-se de les seves pors i debilitats sota la màscara de ser forts. A ambdós entrenar-los a recórrer nous camins per unificar el que ha estat parcialitzat arbitràriament.

Des de l'escola no es pot canviar la societat però si es poden sembrar alternatives.

TOMÉ, A. I RAMBLA, X.: Contra el sexismo. Coeducación y democracia en la escuela. Editorial: Síntesis

La variable gènere té molta importància en l'educació (entenem per gènere la construcció social de les persones a partir del seu sexe). Els còdis de gènere són totes aquelles regles socials que ordenen l'univers de les persones i els grups socials. Així l'alumnat regula els seus comportaments a partir d'una sèrie de regles socials que pauten el significat dels gèneres en una primera etapa de la vida. Als còdis de gènere en l'adolescència s'afegeix la variable classe social; l'alumnat de classe mitja s'agradeix de forma més simbòlica i verbal, mentre que l'alumnat de classe obrera s'agradeix físicament.

El grup d'iguals marca, vigila i assegura que el grup reguli les seves regles d'identitat i comportament.

L'escola, com agent socialitzador que és, té la responsabilitat de contribuir a plantejar canvis dinàmics en quant a la construcció dels perfils de gènere.

Sabem que quan les nenes i els nens arriben a l'escola estan socialitzats en els gèneres masculí i femení. El que fa l'escola, bé per acció u omissió, es mantenir, produir, reproduir i reforçar alguns estereotips de gènere.

Les desigualtats per raó de sexe afecten a les nenes en uns aspectes i als nens en altres. Per exemple, les nenes tendeixen a fer opcions d'estudis feminitzats i incorporar valors adscrits al seu sexe i els nois tendeixen a rebutjar aquests valors per la senzilla raó de que estan desvaloritzats socialment o perquè els consideren femenins.

Una sèrie de condicions ajudarien a estructurar unes oportunitats de canvi que hauriem d'aprofitar: canvi en la consciència, de l'anàlisi de la projecció de la desigualtat a l'anàlisi de la producció de la desigualtat, els diferents nivells de legitimació institucional (de la igualtat a la diferència), l'emergència de contradiccions, el paper de l'agent extern. L'escola pot lluitar contra el sexisme si es capaç de fer l'autoanàlisi de les pràctiques docents.

En l'etapa de creació dels sistemes educatius moderns, els àmbits que podem pensar com no productius experimenten poques variacions. Les dones continuen ocupant-se de les tasques reproductives; els aprenentatges d'aquestes es fan per imitació i en tot cas certa necessitat de ser cultes per educar millor als seus fills i filles. Per tant el saber del món domèstic queda fora de d'institució a l'igual que els afectes, les relacions personals, les actituds de convivència i relacions polítiques.

La família, actualment, dedica cada vegada menys temps a la socialització directa de filles i fills. La família ha estat sempre una institució d'aprenentatges per imitació, per tant de forma inconscient en un moments de canvi molt ràpids de

models en què fins i tot els mateixos adults necessiten improvisar per a donar resposta a problemes nous.

Els mitjans de comunicació són avui una gran font de socialització infantil i adolescents i els que proposen novetats en relació a formes de vida, hàbits i comportaments. Però aquests mitjans responen a interessos comercials i no assumeixen finalitats educatives ja que presenten unes realitats violentes, estereotipades i discutibles.

Els éssers humans no es constitueixen com a dones u homes únicament en funció del sexe. Aquesta és la base donada per la biologia, però sobre aquesta base es constitueix la identitat genèrica, que és una naturalesa de caràcter social. Les societats han creat sistemes de rol i patrons de comportaments diferents per a homes i per a dones, prescripcions sobre el que s'ha de fer i com deuen actuar els individus en funció del sexe. Aquests patrons de comportament són els gèneres.

El sistema sexe/gènere constitueix un ordre de construcció de les identitats femenines i masculines, ordre que introdueix, per a tots els individus, determinacions i limitacions en totes les dimensions de la vida: en els aspectes relatius al cos, el seu desenvolupament i possibilitats, en els aspectes psicològics, socials i polítics. Aquests aspectes varien en les societats però la característica invariable és que el gènere masculí es considerat superior al femení. En síntesi el sistema gènere és, a més a més d'un sistema d'organització de les identitats, un sistema de poder.

La socialització, com operació bàsica d'interiorització de les normes socials, està totalment marcada per la distinció genèrica, de manera que, en general, des de les primeres manifestacions de la personalitat d'una criatura humana es fa patent un comportament diferent de les nenes i dels nens.

Com va advertir Simone de Beauvoir: “ *nadie nace mujer, sino que se llega a serlo*”, a més d'afegir que tampoc l'home neix i que també és producte d'una construcció social.

Els codis de gènere en la infància

Els codis de gènere són les regles socials que pauten el significat dels trets masculí i femení.

El debat s'hauria de centrar en explicar com es produeix la transmissió dels gèneres i la seva adquisició i no tan dir o constatar que això succeeix.

Restringim el concepte de codis de gènere al terreny de l'adquisició efectiva de les identitats masculines i femenines. Reconeixem la importància de la transmissió, però volem subratllar, a més a més, la importància d'analitzar el resultat de la transmissió.

La literatura disponible ens permet concretar tres regles de gènere en la formació de les identitats infantils, en l'escola de primària: regla de la visibilitat, de definició i de responsabilitat. Aquestes regles propugnen uns comportaments i sancionen la seva transgressió, tot i que aquestes sancions no són tan explícites com les que

intenten preservar una norma social explícita. No estan escrites en cap text, i inclús els discursos quotidians poden negar la seva efectivitat però l'anàlisi de les respostes infantils avalen la seva existència pràctica:

- A) La regla de la visibilitat. Aquesta regla estableix que els trets masculins són més visibles que els femenins. És una de les regles estructurals del sexisme, ja que expressa justament que els subjectes dominants assumeixen una posició superior en la relació social. En les escoles opera aquesta regla per exemple els nois tendeixen a ocupar el centre del pati a l'hora de l'esbarjo i es resisteixen a perdre aquests predomini relatiu. La distribució dels àmbits de jocs en les aules d'educació infantil.
- B) La regla de definició. D'acord amb aquesta regla els trets masculins són més compactes i es delimiten més clarament que els femenins; per tant, es defineixen amb major facilitat i es reconeixen més explícitament a major edat. Hi ha una búsqueda d'espais homogenis on els homes competeixen entre ells. En les escoles els nois necessiten negociar amb els seus iguals quin serà el contingut d'aquesta identitat. Aquesta negociació els pot portar a comportaments agressius.
- C) La regla de la responsabilitat. Segons aquesta regla l'escola indueix a les nenes a reconeixes en relació amb lo privat i íntim, mentre que els nens es reconeixen en relació amb lo públic i extern. Aquesta divisió de les responsabilitats apareixen des dels primers anys. El silenci de lo femení a l'escola és evident i aquest silenci es deu a la marginació dels valors de l'afectivitat i de la cura.

Anàlisi de l'adquisició dels gèneres en les escoles de primària

Projecte Itxaso

Enquesta de 1995. El qüestionari sol·licitava que els nens i les nenes escrivissin sobre el que els hi sembla millor i pitjor de ser nen o nena. Les respostes obertes es van codificar més tard en una sèrie de categories (pàg 31 i 32)

Enquesta 1996. Enquesta en el cicle inicial van expressar les seves sensacions davant d'una foto d'un nen plorant: Què fas per consolar al nen que plora? I Què fas tú per estar content/a?.(pag 33).

Anàlisi dels resultats

- La regla de la visibilitat es reflecteix en el major desconeixement de lo femení per part dels nois en comparació amb el coneixement de lo masculí per part de les noies.
- La regla de definició es manifesta en la major facilitat per a definir l'imatge de lo masculí, xifrada en jugar al futbol, així com el consens sobre les diferenciacions de jocs i tasques que mostren l'alumnat
- La regla de responsabilitat s'observa pel major ús de recursos afectius per a consolar al nen que plorava, o bé per la distància respecte a lo privat

expressada per molts nois a l'incloure el major suport familiar entre lo millor de ser noia.

Conclusió

Amb totes les precaucions degudes, pot afirmar-se que les nenes i els nens adquireixen una part significativa del seu gènere en tant que aprenen que lo masculí és més visible, compacte i públic que lo femení, el qual apareix com més difús, privat i orientat a la cura.

Al nostra parer, el resultat de que les identitats de gènere responen a uns còdis suggereix vàries conclusions per la investigació coeducativa:

- Trobar més connexions entre els codis de gènere i les relacions de poder dins i fora de l'escola. Es tractaria de desbordar els codis de gènere en els dos sentits, feminitzant als nois i masculinitzant a les noies.
- Una interpretació dels codis de gènere és una bona guia per l'acció escolar coeducativa i la seva avaluació. El professorat es sensibilitza quan comprèn fins a quin punt el sexisme és omnipresent i, a la vegada contradictori amb el discurs pedagògic. L'avaluació de les intervencions donarà pistes de com, de manera lenta, es van modificant o erosionant la legitimació dels còdis de gènere.

Els gèneres i la imatge del futur personal. Marina Subirats (pag 57)

- En els països occidentals s'han produït una sèrie de canvis en la vida social que afecten fonamentalment als rols de les dones. Les noves condicions de vida de les dones, els nous rols que assumeixen, no estaven inscrits en els perfils psíquics de gènere, que han experimentat una evolució molt més lenta. Això provoca, en les generacions actuals de dones, un conjunt de desajustes personals generadors de conflictes.
- També entre els homes s'estan produint un canvi de rols, de naturalesa diversa al que es produeix entre les dones. El canvi de rols entre els homes ha començat més tard que el de les dones, i es avui menys visible, tot i que comença a notar-se el seus efectes. Tampoc entre els homes els canvis psíquics han seguit el ritme dels canvis econòmics, polítics i socials i, per lo tant, també entre ells es detecten desajustaments entre les diverses pautes que constitueixen el gènere masculí.
- Donants aquests desajustaments entre l'evolució de les situacions i els patrons de comportament i expectatives interioritzades en el procés de socialització per homes i dones, el sistema educatiu i totes les agències de socialització deurién contribuir a produir un canvi dinàmic en els perfils de gènere, com a forma de minimitzar les dificultats individuals i col·lectives derivades dels diferents ritmes de canvi en diferents àmbits de la vida social.

La societat burgesa del segle XIX va definir unes formes hegemòniques de divisió del treball entre els dos sexes: el treball productiu com a un reducte masculí, tot i que moltes dones van participar en aquest tipus de treball, i el treball reproductiu, no remunerat, considerat com a estrictament femení.

El treball productiu porta implícit la possibilitat d'autonomia econòmica i aquesta autonomia comporta un principi bàsic de la autonomia personal. En el terreny psíquic la construcció d'un subjecte capaç de decidir per sí mateix i d'enfrontar-se a la realitat des dels seus interessos i desitjos.

El treball reproductiu, no remunerat, el treball de l'amor i per lo tant gratuït i lligat als recursos familiars. En el terreny psíquic suposa falta d'autonomia, subordinació.

Algunes autores parlen dels mandats de gènere o conceptes que defineixen els eixos centrals de masculinitat i feminitat i parlen de la contraposició entre l'ètica de la justícia i l'ètica de la cura. Per a altres seria l'autonomia i la intimitat.

L'autonomia ha estat l'element central de la definició de la masculinitat en la societat burgesa. Aquesta li condueix a un procés de individualització i per tant a un procés de progressiu aïllament dels individus en relació a la naturalesa. El procés d'individualització té el seu origen en l'ètica protestant i és un dels components clau de l'esperit capitalista.

En nens com en nenes apareixen conductes i tendències contraries a les prescrites, sobretot en edats més primerenques, en que la socialització és encara molt recent. La socialització és, no tan sols per mitja de la ideologia sinó per mitja d'hàbits i de pràctiques, en general molt poc conscient.

Les dones s'han vist empenyes vers el procés de individualització però en el procés de socialització conviuen preinscripcions de diferents etapes produint-se perfils de gènere contradictori. Així la construcció de l'autonomia entra en conflicte amb la construcció i els mandats de la intimitat. Exemple de pautes de fecunditat i els desitjos respecte el nombre de fills o filles mostren que es donen restriccions d'aquests desitjos.

Un estudi entre alumnat adolescent. Resposta a la demanda d'una redacció amb el tema següent: "Describe cómo crees que será un día de tu vida dentro de 10 años"

Conclusions

La crisi del gènere femení és perfectament identificable avui i les línies de canvi presenten unes seqüències relativament previsibles. La crisi del gènere masculí es mostra incipient. La masculinitat comença a tenir fissures, al tenir com a suport valors que han deixat de ser funcionals en la vida social. Falta de definició de l'home en el nucli familiar, ha perdut el paper central de proveïdor de recursos, que actualment comparteix amb les dones, sense haver avançat en el paper de la cura. Això junt amb la rapidesa dels canvis tècnics i socials introdueix una inseguretat sobre un mateix i sobre les seves possibilitats que els nois resolen com una continuació de la infància: jugant, fantasejant sobre possibles escapades, resolen els enfrontaments de forma simbòlica, a través del futbol.

6.- Annexos

- Annex 1 : Qüestionari professorat
- Annex 2 : Guió pel grup de discussió professorat
- Annex 3 : Graelles d'observacions professorat
- Annex 4 : Qüestionari previ de selecció cuidadors i cuidadores de la unitat familiar
- Annex 5 : Entrevista personal cuidadors i cuidadores de la unitat familiar
- Annex 6 : Grup de discussió cuidadors i cuidadores de la unitat familiar
- Annex 7 : Entrevista- Xerrada alumnat
- Annex 8 : Imatges alumnat
- Annex 9 : Graelles d'observacions alumnat

ANNEX 1

A)PROFESSORAT: Entrevista personal

SENYALA L'OPCIÓ / OPCIONS- Indicadors quantitativs

1.- Edat

- Entre 20 i 30 anys
- Entre 30 i 40 anys
- Entre 40 i 50 anys
- Més de 50 anys

2.- Anys d'experiència com a mestra/e

- Entre 0 i 5
- Entre 5 i 10
- Entre 10 i 20
- Entre 20 i 30
- Més de 30

3.- Amb qui vius

- Sola
- Amb pare/mare
- Amb companys/es
- Amb fills/es
- Amb parella

4.- Fills o filles

- No en tinc
- Digues el nombre, edat i sexe

5.- Tens col·laboració en el treball domèstic i en el de cura?

6.- Nomena altres activitats o treballs a més a més de la docència, si les fas.

7.- Has participat últimament en algun projecte de centre i /o Grup de treball?. Digues el tema.

8.- Anomena i digues dos o tres raons d'algun curs o formació que més incidència hagi tingut en la teva activitat com a mestra d'educació Infantil.

Indicadors qualitatus

9.-Davant d'aquesta imatge, què veus?

Gustav Klimt (1862-1918): *El besa* (1907-08). Viena, Österreichische Galerie.

25

Veig que.....

10.- Davant d'aquesta imatge, què sens?

Sento que.....

11.- Davant d'aquesta imatge, què penses?

Penso que.....

12.- Davant d'aquesta imatge, què veus?

Veig que.....

13.- Davant d'aquesta imatge, què sens?

Sento que.....

14.- Davant d'aquesta imatge, què penses?

Penso que.....

15.- Davant d'aquesta imatge, què veus?

Veig que.....

16.- Davant d'aquesta imatge, què sens?

Sento que.....

17.- Davant d'aquesta imatge, què penses?

Penso que.....

18.- Davant d'aquesta imatge, què veus?

Veig que.....

19.- Davant d'aquesta imatge, què sens?

Sento que.....

20.- Davant d'aquesta imatge, que penses?

Penso que.....

21.- Quants anys portes treballant en Educació Infantil?

22.- Participes en algun càrrec directiu del centre?

23.- Digues tres trets que caracteritzin a la teva escola?

24.- Quants nens i nenes tens a la classe?

- 25.- De quina edat?
- 26.- Expliquem com t'organitzes en classe qualsevol dia de la setmana?
- 27.- Com són les nenes de la teva classe? I els nens?
- 28.- Quina avantatge e inconvenient té el ser nena? I el ser nen?
- 29.- Defineix dos bons alumnes i dues bones alumnes.
- 30.- Defineix dos alumnes dolents i dues alumnes dolentes-
- 31.- Com sanciones i premies a les nenes ? i als nens?
- 32.- Quines manifestacions observes en els nens en quant a l'IRA o RÀBIA i els AFECTES?. I en les nenes?.
- 33.- Què consideres que és una agressió?
- 34.- Com has triat les joguines i materials de la teva classe?
- 35.- Saps l'objectiu o finalitat de cada un?
- 36.- Quines són les que prefereixen els nens? I les nenes?
- 37.- Quins temes o unitats didàctiques has tractat en classe? T'has cenyit al que planteja el llibre?
- 38.- Quins contes o històries els hi agrada més a les nenes? I als nens?
- 39.- Explica'm el que sigui més representatiu d'aquest curs.
- 40.- Digues tres trets que caracteritzen la teva aula?

41.-HISTÒRIES INACABADES:

- La direcció del teu centre ha convocat una sessió de claustre per tal de donar vist i plau a una de les seves propostes que van plantejar en el seu programa de direcció que era la de revisar l'organització del pati ja que el curs passat va portar molt problemes de comportament
- En un dels passadissos de l'escola s'ha produït un incident i els seus protagonistes van a dir-li a la mestra el que ha passat. El fet és que la nena es queixa que un dels seus companys li fa petons.....

Annex 2

REUNIÓ EQUIPS DOCENTS

GUIÓ GRUP DE DISCUSSIÓ:

1.- Què observeu?

2.- Les nenes juguen al mateix que els nens?

3.- Ha d'ésser així?

4.- El pati és un espai de joc “lliure” o quina altre?

5.- El joc i/o les joguines són educatives?

Annex 3

Qui en fa l'observació:			Data:		Durada:		Activitat:	
Observacions:							Lliure:	
Hora:			Lloc:				Semidirigida:	
Nombre de nens:							Dirigida:	
Nombre de nenes:								
Persones adultes:								
Interacció			Gestió de la persona adulta					
	♀	♂	A distància		Directa			No intervenció
			<i>Verbal</i>	<i>No verbal</i>	<i>Contacte físic</i>	<i>Contacte verbal</i>	<i>No verbal</i>	
♀								
♂								
♀								
♂								
♀								
♂								
(Observacions de la graella: a la columna “interacció”, s’hi determina si l’infant que fa l’acció la fa a una nena o un nen i si qui la rep és una nena o un nen)								

Annex 4

Cuidadora Principal (Qüestionari previ per a seleccionar a les persones cuidadores per a l'entrevista personal i per al Grup de Debat)

Home o Dona:

Edat:

1.- **Relació** i/o parentiu amb el nen o nena (mare, pare, àvia, avi, parent, contractada a temps complert, contractada per hores, altres)

2.- Estudis realitzats:

- Educació primària o EGB
- ESO
- Batxiller
- Diplomatura
- Llicenciatura
- Mestre/a, Psicòleg/a...
- Estudiant

3.- Responsabilitat amb respecte al nen o la nena:

- Recollir-la de l'escola
- Llevar-la, portar-la a l'escola i recollir-la
- Cuidar-la algunes tardes a la setmana
- Cuidar-la, donar-li el berenar, bany, sopar i posar-la al llit alguns dies de la setmana
- Llevar-la, portar-la a l'escola, recollir-la i cuidar-la per les tardes, a vegades fins i tot posar-la al llit
- Tot el dia

4.- Nombre d'hores aproximat que passa amb el nen o la nena (diari, setmanal,...)

5.- Viu en parella?

6.- Tens fills o filles?

Annex 5

Entrevista personal cuidadors/es

Presentació del Projecte com Educació dels nens i de les nenes.

Data:

Horari:

Escola:

DADES:

Participants:

Edats:

. Entre 20 i 30 anys

. Entre 40 i 50 anys

.Entre 30 i 40 anys

.50 anys o més

Relació amb el nen o la nena d'educació Infantil

Treballa a casa, fora o ambdues coses?

Nº de fills i/o filles i edats

Teniu col·laboració en les feines de casa i en els cuidats ?

SOCIALITZACIÓ

Calculem de 5 a 7 minuts per preguntes

- Cóm diries que és el teu fill? I la vostra filla?

- **Quines joguines l'agraden més al teu fill? I a la teva filla?**

- **Amb qui i de quina manera expressa els afectes el vostre fill? I la vostra filla'**

- **Cóm solucioneu les rabietes del vostre fill?I de la vostra filla?**

- **Qui adopta el paper de “dur o dura” per a solucionar les problemes amb el vostre fill o filla? Explica com ho resols**

Annex 6

GRUP DEBAT AMB CUIDADORES

HISTÒRIES INACABADES

Per a treballar les històries inacabades *podríem tenir un grup de debat (amb gravadora), contar la història i esperar a veure com la terminen i arribar a conclusions. Veure també com resolen els conflictes que poden sorgir si no arriben a posar-se d'acord.*

(Calculem entre 10 i 15 minuts)

1ª.- Parella amb un fill i una filla. La filla té 16 anys, té molt bones notes i vol sortir de passeig amb les seves amigues. El germà de 12 anys, que té pitjors notes que la seva germana, porta tot el dia fora i no arriba a casa a l'hora acordada. El pare cada vegada més enfadat i la mare esta per que li agafi alguna cosa. A poc de sortir la filla, arriba el germà amb dues hores de retard i.....

2ª.- La cuina de la casa està fatal, la caldera goteja, les aixetes estan despenjades, els cremadors bruts i a vegades no funcionen. Comencen a estalviar i quan tenien els diners, demanen pressupost, però a la vegada surt el model de cotxe en el que la parella esta encapritxat i

3ª.- Una amiga mot propera et demana un consell per veure que pot fer amb el següent fet. La seva parella contínuament li diu que no serveix per a res, que no sap res; a vegades, inclòs ho diu davant de la família i d'amics i amigues. Tu li aconselles que.....

4ª.- Esta malalta, sense ajuda, demana col·laboració al marit i aquest li diu “que ell no sap fer això, que no són coses d'home” i.....

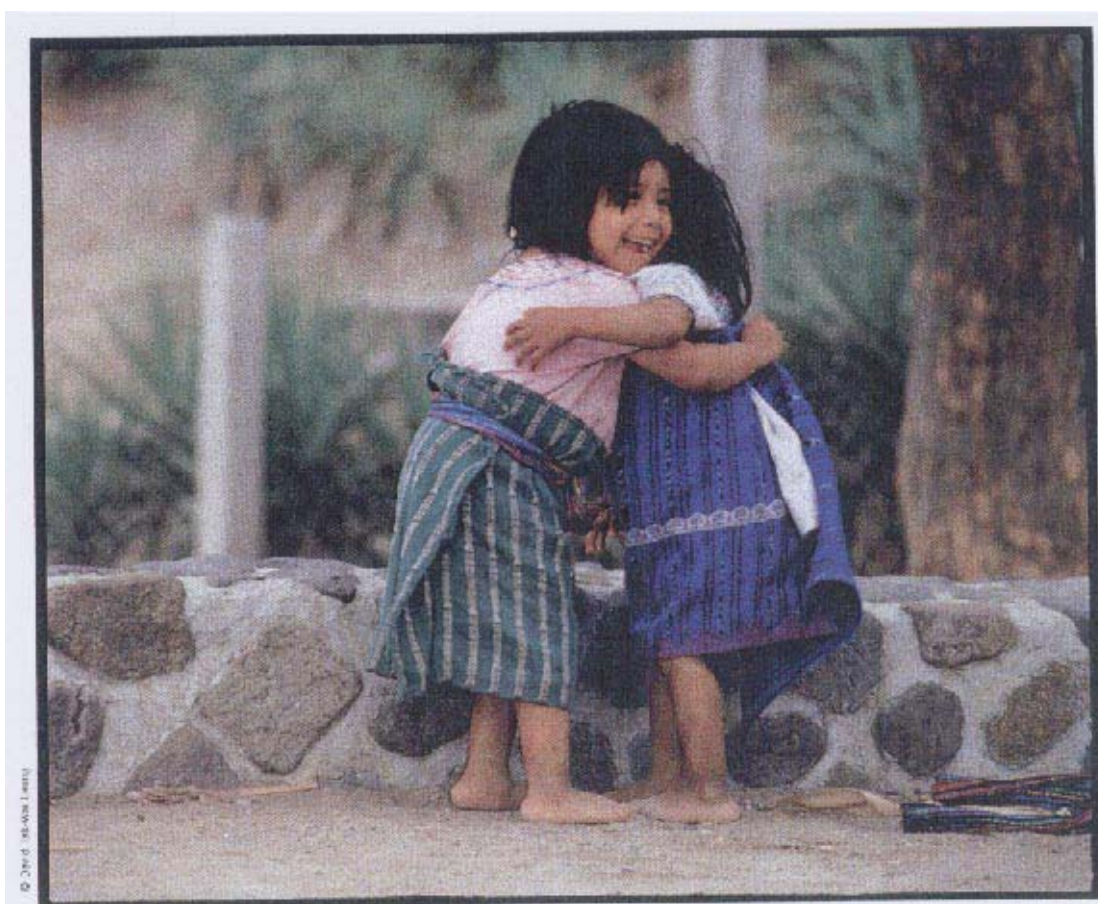
Annex 7

B) ALUMNAT

- ENTREVISTA - AMB PETITS GRUPS de 4 ó 5 alumnes de cada grup CLASSE.

Presentació de varies imatges de nens i nenes de la seva edat on s'expressin afectes (abraçades, petons i carícies) i ira o ràbia (estirades de cabell, cops de peus, empentes) per tal de veure si reconeixen aquestes dues emocions.

1.- Imatges d'afecte

- Que és el que veus en aquesta imatge?
- Com et sents?

2.- Imatges d'ira o ràbia

(Imatges plastificades que els hi ensenyaré)

- Que és el que veus en aquesta imatge?
- Com et sents?

(les preguntes 3 i la 4 tenen com a objectiu veure com viuen les emocions d'afecte i ira o ràbia)

3- Dibuixa , en la part dreta del full, unes nenes i uns nens que es donin afecte (petons, abraçades, carícies) i en la part esquerra del full el o els motius del perquè d'aquests afectes.

4.- Dibuixa, en la part dreta el full, unes nenes i uns nens que mostrin ràbia (empentes, patades, estirades de cabell, pataletes al terra) i en la part esquerra del full el o els motius del perquè d'aquesta ràbia.

(en el debat en grup de cada una de les preguntes veurem si diferencien per sexe cada una de les emocions a partir de les causes. L'objectiu es que l'alumnat elabori models d'expressió de sentiments lliures de la connotació de gènere.)

Annex 8

Annex 9

Qui en fa l'observació:			Data:		Durada:	Activitat:	
Observacions: afecte i ira						Lliure:	
						Semidirigida	
Nombre de nens:							
Nombre de nenes:							
Persones adultes:			Hora:		Lloc:	Dirigida:	
Interacció			Espai	Material	Situació	Reacció	Autogestió (com ho resolen ells sols)
	♀	♂					
♀							
♂							
♀							
♂							
♀							
♂							
(Observacions de la graella: a la columna "interacció", s'hi determina si l'infant que fa l'acció la fa a una nena o a un nen i si qui la rep és una nena o un nen)							